

749792

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

149792

DOKTORA TEZİ

İÇ ANADOLU BÖLGESİNDEKİ EL İŞLEMELİ
PEŞKİRLER

Hülya KÖKLÜ

EV EKONOMİSİ (EL SANATLARI) ANABİLİM DALI

ANKARA
2004

Her hakkı saklıdır

Prof.Dr.Mustafa ARLI danışmanlığında,Hülya KÖKLÜ tarafından hazırlanan bu çalışma 26/07/2004 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Ev Ekonomisi (El Sanatları) Anabilim Dalı'nda doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

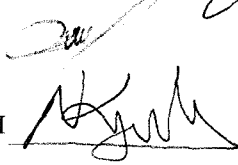
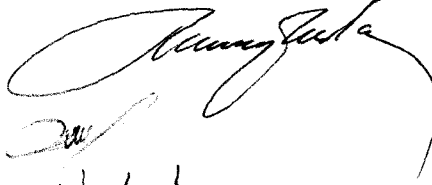
Başkan: Prof.Dr. Mustafa ARLI

Prof. Bilge SAİN

Doç.Dr. Nuran KAYABAŞI

Doç.Dr.Halide SARIOĞLU

Yrd.Doç.Dr.Feryal SÖYLEMEZOĞLU

Yukarıdaki sonucu onaylarım

Prof.Dr.Metin OLGUN
Enstitü Müdürü

ÖZET

Doktora Tezi

İÇ ANADOLU BÖLGESİNDEKİ EL İŞLEMELİ PEŞKİRLER

Hülya Köklü

Ankara Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Ev Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Mustafa ARLI

Bu çalışmada, İç Anadolu bölgesinde yer alan Aksaray Müzesi, Ankara Etnoğrafya Müzesi, Ankara Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Müzesi, Çankırı Müzesi, Kayseri Müzesi, Konya Etnoğrafya Müzesi, Nevşehir Müzesi, Niğde Müzesi ve Yozgat Müzesinde teşhir edilen yada depoda koruma altına alınan geleneksel Türk işleme teknikleri ile işlenmiş özgün niteliklere sahip 223 adet peşkir araştırma kapsamına alınmıştır.

Araştırma kapsamında; işleme sanatı, işleme sanatında peşkirlerin yeri, tarihsel gelişimi incelenmiş müzeler de tespit edilen özgün peşkirlerin genel ve detay olmak üzere fotoğrafları çekilmiş, hazırlanan bilgi formu doğrultusunda ise peşkirlerde kullanılan dokumaların; dokuma örgüsü, boyutu, çözgü ve atkı sıklığı, lif cinsi, desen ve renk özellikleri, peşkirlere uygulanan işlemlerin; gereç, teknik, renk, motif ve kompozisyon özellikleri, peşkirlerin kenar süslemelerinin ise; gereç, teknik, renk, motif ve kompozisyon özellikleri tespit edilmiştir.

2004,221 sayfa

ANAHTAR KELİMELER : İç Anadolu, el sanatları, işleme, nakış, peşkir, müze, dokuma.

ABSTRACT

Ph.D.Thesis

HAND EMBROIDERED NAPKINS IN THE REGION OF CENTRAL ANATOLIA

Hülya Köklü

Ankara University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Home Economics (Handicrafts)

Supervisor: Prof. Dr. Mustafa ARLI

In this study, 223 towels, which have been embroidered with the traditional Turkish embroidery technicals and have original qualities have been found in the Museum of Aksaray, Ethnography Museum of Ankara, Museum of Professional Education Faculty of Gazi University, Museum of Çankırı, Museum of Kayseri, Ethnography Museum of Konya, Museum of Nevşehir, Museum of Niğde and Museum of Yozgat are taken a place into the internal region of Anatolia have been taken into this research.

In the scope of the research, the art of embroidery, the place of towels in the embroidery art, historical development have been investigated in the museums and the determined towels have been taken photograph in general and detail, according to the prepared knowledge form, the used weaving in the towels; the knitting of weave, dimension, the density of warp and weft, kind of fiber, the features of design and colour, the applied embroidery on the towels; material, technical, colour, motif and composition features and also the borders of towels embroidery; material, technical, colour, motif and composition peculiarities have been determined.

2004, 221 pages

Key Words: In the region of central Anatolia, handicrafts, embroidery, needlework, towel, museum, weaving.

TEŞEKKÜR

Bu tezin planlanması ve yürütülmesinde beni destekleyen, önerileri ile beni yönlendiren saygıdeğer danışman hocam, Sayın Prof. Dr. Mustafa ARLI (Ankara Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksekokulu)'ya, çalışmamın her aşamasında ilgi ve yardımlarını esirgemeyen tez izleme komitesi üyelerim Sayın Doç. Dr. Halide SARIOĞLU (Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi) 'na ve Sayın Doç. Dr. Nuran KAYABAŞI (Ankara Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksek Okulu)'na, peşkirlerin yazılı bezemelerinde yer alan Arapça kelimelerin çevirisinde ilgi ve yardımlarını esirgemeyen Sayın Yrd.Doç. Yılmaz ÖZCAN(Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi)' na araştırmanın istatistikî verilerinin hazırlanması aşamasında ilgi ve desteklerini esirgemeyen Sayın Arş.Gör. Uzm. Gülçin EROĞLU (Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi)'na, Sayın Öğr.Gör.Dr. Gürcü KOÇ (Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi)'a Sayın Yrd.Doç. Dr. İbrahim KISAÇ (Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi)'a araştırma süresince yardımlarını esirgemeyen Aksaray Müzesi, Ankara Etnografya Müzesi, Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Müzesi, Çankırı Müzesi,Kayseri Müzesi,Konya Etnografya Müzesi, Nevşehir Müzesi, Niğde Müzesi ve Yozgat Müzesi; Müdür, müdür yardımcıları başta olmak üzere tüm müze görevlilerine, ayrıca tez çalışmamın her aşamasında beni sabır ve özveriyle destekleyen canım annem Nazmiye KÖKLÜ, canım babam Ramadan KÖKLÜ, canım kardeşlerim ve sevgili arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hülya KÖKLÜ

Ankara, Temmuz 2004

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
SİMGELER DİZİNİ.....	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	ix
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1.Kaynak Özetleri.....	3
2. KURAMSAL TEMELLER.....	6
2.1. Tarihsel Gelişimi İçinde İşleme Sanatı	6
2.1.1.Türk İşleme Sanatı.....	7
2.1.1.1. Hun İmparatorluğu Dönemi	8
2.1.1.2. Göktürk İmparatorluğu Dönemi.....	10
2.1.1.3. Uygur Devleti Dönemi	11
2.1.1.4. Anadolu Selçukluları Dönemi	12
2.1.1.5. Anadolu Beylikleri Dönemi	15
2.1.1.6. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi.....	16
2.1.1.7. Cumhuriyet Dönemi	25
2.2. İşleme Sanatı Hakkında Genel Bilgi	29
2.2.1. İşlemenin tanımı	29
2.2.2. İşlemede kullanılan araç ve gereçler	29
2.2.3. İşlemenin kullanım alanları	30

2.2.4. İşlemede kullanılan teknikler	31
2.2.4.1. Türk İşi ve Hesap İşi	31
2.2.4.2. Tel Kırma (Kırma Tel – Bartın İşi)	33
2.2.4.3. Dival İşi (Maraş İşi – Sırma İşi – Mukavva İşi).....	34
2.2.4.4. Kapama (Aplike – Oturtma).....	35
2.2.4.5. Kırkpare (Yama İşi – Patchwork)	37
2.2.4.6. Antep İşi	37
2.2.4.7. Kordon Tutturma	38
2.2.4.8. Suzeni (İlme – Kasnak İşi)	39
2.3. Peşkir.....	40
2.3.1. Peşkirin tanımı.....	40
2.3.2. Peşkirin Türk Edebiyatı’ndaki yeri	46
2.3.3. Peşkirlerin kullanım alanları	48
2.3.4. Peşkirlerde kullanılan teknikler.....	50
2.3.5. Peşkirlerde kullanılan motifler	50
3. MATERYAL VE YÖNTEM	54
3.1. Materyal.....	54
3.2. Yöntem	55
3.2.1. İşleme sanatı hakkında genel bilgi	55
3.2.2. İşleme sanatında peşkir	56
3.2.3. İç Anadolu Bölgesi’nde bulunan peşkirler.....	56
3.2.3.1. Peşkirlerin tarihi	56
3.2.3.2. Peşkirlerde kullanılan dokumanın özellikleri.....	56
3.2.3.2.1. Dokuma örgüsü	56
3.2.3.2.2. Dokumanın eni ve boyu	57

3.2.3.2.3. Dokumanın atkı ve çözgü sıklığı.....	57
3.2.3.2.4. Dokumada kullanılan ipliklerin lif cinsi.....	57
3.2.3.2.5. Dokumada kullanılan desen özellikleri	57
3.2.3.2.6. Dokumada kullanılan renkler	58
3.2.3.3. Peşkirlerde uygulanan işlemlerin özellikleri	58
3.2.3.3.1. İşlemlerde kullanılan gereçler	58
3.2.3.3.2. İşlemlerde uygulanan teknikler ve iğneler.....	58
3.2.3.3.3. İşlemlerde kullanılan renkler	58
3.2.3.3.4. İşlemlerde kullanılan motifler	58
3.2.3.3.5. İşlemlerde kullanılan kompozisyonlar.....	59
3.2.3.4. Peşkirlerde uygulanan kenar süslemelerinin özellikleri.....	59
3.2.3.4.1. Kenar süslemelerinde kullanılan gereçler	59
3.2.3.4.2. Kenar süslemelerinde uygulanan teknikler	59
3.2.3.4.3. Kenar süslemelerinde kullanılan renkler	59
3.2.3.4.4. Kenar süslemelerinde kullanılan motif ve kompozisyonlar	59
4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA	60
4.1. Peşkirlerin Tarihi	60
4-2. Peşkirlerde Kullanılan Dokumanın Özellikleri.....	60
4.2.1. Dokuma örgüsü	60
4.2.2. Dokumanın eni ve boyu	61
4.2.3. Dokumanın atkı ve çözgü sıklığı.....	63
4.2.4. Dokumada kullanılan ipliklerin lif cinsi.....	64
4.2.5. Dokumada kullanılan desen özellikleri	66
4.2.6. Dokumada kullanılan renkler	68
4.3. Peşkirlerde Uygulanan İşlemlerin Özellikleri	70

4.3.1. İşlemelerde kullanılan gereçler	70
4.3.2. İşlemelerde uygulanan teknikler ve iğneler.....	73
4.3.3. İşlemelerde kullanılan renkler	81
4.3.4. İşlemelerde kullanılan motifler	86
4.3.5. İşlemelerde kullanılan kompozisyonlar.....	93
4.4. Peşkirlerde Uygulanan Kenar Süslemelerin Özellikleri.....	96
4.4.1. Kenar süslemelerinde kullanılan gereçler	96
4.4.2. Kenar süslemelerinde kullanılan teknikler	98
4.4.3. Kenar süslemelerinde kullanılan renkler	101
4.4.4. Kenar süslemelerinde kullanılan motif ve kompozisyonlar	103
5. SONUÇ	104
KAYNAKLAR.....	109
EKLER	116
EK 1.....	117
ÖZGEÇMİŞ.....	221

SİMGELER DİZİNİ

n	Örnek Sayısı
S	Standart Sapma
$\overline{SX}$	Ortalamanın Standart Sapması
$\overline{X}$	Ortalama Değer
V	Varyans

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Konturları renkli ipliklerle belirlenmiş, keçeden yapılmış yastık eğer. I.Pazırk Kurganı.Petersburg Hermitaj Müzesi	8
Şekil 2.2. Gergefte nakış işleyen bayan figürü	16
Şekil 2.3. Dival işi tekniği ile işlenmiş bindallı.	20
Şekil 2.4. Türk işi tekniği ile işlenmiş hamam havlusu.....	21
Şekil 2.5. Türk işi tekniği ile işlenmiş peşkirden detay	32
Şekil 2.6. Hesap işi tekniği ile işlenmiş peşkirden detay	33
Şekil 2.7. Tel kırma tekniği ile işlenmiş çevreden detay.....	34
Şekil 2.8. Dival işi tekniği ile işlenmiş örtüden detay	35
Şekil 2.9. Sarma tekniği ile tutturulmuş kapama (aplike) örtüden detay	36
Şekil 2.10. Kırkpare tekniği uygulanmış bir örtü.....	37
Şekil 2.11. Antep işi tekniği ile işlenmiş bir örtüden detay	38
Şekil 2.12. Kordon tutturma tekniği ile işlenmiş bir kaftan	39
Şekil 2.13. Suzeni tekniği ile işlenmiş bir pano	40
Şekil 2.14. Türk işi tekniği ile işlenmiş peşkir (Konya Etnografya Müzesi)	40
Şekil 2.15. Lala Mustafa Paşa'nın Yeniçeri ağalarına verdiği ziyafeti temsil eden minyatür.....	45
Şekil 4.1. Bez ayağı dokuma tekniği.....	60

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4.1. Peşkirlerin en ve boy uzunluğu (cm) değerlerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler (cm).....	61
Çizelge 4.2. Peşkirlerin atkı ve çözgü sıklığı değerlerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler (adet/1cm).....	63
Çizelge 4.3. Peşkirlerin dokumalarında kullanılan ipliklerin lif cinsi.....	65
Çizelge 4.4. Peşkirlerin dokumalarında kullanılan desen özellikleri	67
Çizelge 4.5. Peşkirlerin dokumalarında kullanılan renkler	69
Çizelge 4.6. Peşkirlerin İşlemelerinde Kullanılan Gereçler	71
Çizelge 4.7. Peşkirlerin işlemelerinde kullanılan işleme teknikleri	74
Çizelge 4.8. İşlemelerde kullanılan iğne teknikleri	76
Çizelge 4.9. Peşkirlerin işlemelerinde kullanılan renkler.....	82
Çizelge 4.10. İşlemelerde kullanılan motifler	87
Çizelge 4.11. İşlemelerde kullanılan kompozisyonlar	94
Çizelge 4.12. Peşkirlerin kenar süslemelerinde kullanılan gereçler.....	97
Çizelge 4.13. Peşkirlerin kenar süslemelerinde kullanılan teknikler	99
Çizelge 4.14. Peşkirlerin kenar süslemelerinde kullanılan renkler	102

1. GİRİŞ

Toplum yaşamının gereği olan üretim biçimlerinden meydana gelen el sanatları, aynı zamanda kültürel birer olgudur. Bu nedenledir ki bir milletin kültür ve kişiliğinin en canlı belgelerinden sayılan el sanatları; asırlar boyu toplumun yaşayışı, zevki, sanat anlayışı ve el becerisi ile bütünleşen, insan ruhunun derinliklerini incelikle aksettiren maddi kültür öğeleridir.

Köklü bir geçmişe sahip olan ve Türklerin güzel sanatlar düzeyine çıkardığı geleneksel Türk İslameeciliği, tarihî tekstil el sanatları içinde önemli bir yeri bulunmaktadır.

Türk kadını, Anadolu'nun farklı yörelerinde bulunan; pamuk, keten, kenevir, yün, tiftik, ipek vb. hammaddeleri değerlendirerek el tezgahlarında çeşitli ve birbirinden güzel ürünler dokumuşlar ve bu dokudukları ürünlerin üzerini geleneksel Türk işleme teknikleri ile süsleyerek birer sanat eseri haline çevirmişlerdir.

Eski işlemeli ürünler arasında önemli bir yeri olan peşkirler, işlenmeden önce sadece bir dokuma iken, çeşitli işleme teknikleri ve motiflerle bezendikten sonra Türk kadınının duygu, düşünce, arzu ve isteklerini yansıtan birer sanat eseri olmuşlardır.

Türk kültürüne paralel olarak günümüze kadar zenginleşerek gelen el işlemlerinin bu denli önemli yer tutmasına karşın, teknolojinin gelişmesi ve ilerlemesi, sosyo-ekonomik nedenler, kullanım alanlarındaki değişiklikler, işlemlerin; teknik, özgünlük ve estetik değerleri açısından önemini olumsuz yönde etkilemektedir.

İşlemlerin pek çoğunun zaman ve iklim koşullarına dayanıklı olmayışı, kullanılarak eskitilmiş olmaları, pek çoğunda gerekli bakım ve onarımdan yoksun oluşu nedeni ile yıpranmaları bu konuda araştırma yapmayı güçleştirmektedir.

Türklerle özgül olan zengin işleme sanatı teknikleri ve işlenmeli örnekler yeterince tanınamamakta ve tanıtlanamamaktadır. Anadolu Etnoğrafyası ve folklor araştırmalarının, Cumhuriyetin kurulmasından sonra başladığı dikkate alınırsa, bu konu ile ilgili araştırmaların geçmişinin ne kadar yeni olduğu anlaşılmaktadır.

Zengin bir geçmişe ve tekniğe sahip olan Türk işleme sanatı konusunda yapılacak bilimsel araştırmaların; ülke ekonomisine önemli katkılar sağlayabilecek potansiyele sahip olan Türk el sanatlarının yozlaşmasını önleyeceği, kaybolmakta olan kültürel değerleri yasaatacağı ve bu konuda çalışmalara gerekli olan ısıtıcı tutacağı düşünülmektedir.

Moda ve tekstil alanında alınan önemli adımların nedenini; milli benliğimizi ve kültürümüzü yansıtan, teknik, çizgi, renk ve motifleri, bugünün ihtiyacına göre çağdaş bir anlayışla yorumlanmış olan ürünlerde aramak gereklidir. Dünya pazarlarında yer edinilmesi ve ihracatın artırılması ancak bu anlayıştan hareketle gerçekleştirilebilecektir.

Özellikle doğal liflerden üretilen, özgün ve otantik özellikler taşıyan dokumalar üzerine uygulanan el emeği göz nuru Türk işleme tekniklerinin yer aldığı nakışlar ayrı bir önem taşımakta hediyelik ve turistik esya olma özelliğinden dolayı ülkeye gelir getirmektedir. Boşta giden insan gücünü, çok az bir sermaye ile gerçekleştirebilen, sanat eserleri yaratılabilen Türk işlemeciliğini yaşatmaya ve üretmeye teşvik edip, bu kesimin üretici durumuna geçitilmesine öncülük edilmelidir.

Bu tezde, İç Anadolu bölgesinde bulunan Aksaray, Ankara, Çankırı, Kayseri, Konya, Nevşehir, Niğde ve Yozgat il merkezlerinde ki bazı müzelerde bulunan ve geçmişten

günümüze ulaşan, özgün özelliklere sahip işlemeli peşkirler araştırma kapsamına alınmıştır.

Araştırmanın amacını; işleme sanatı ve bu sanat içinde peşkirlerin yerini, tarihsel gelişimini , peşkirlerde kullanılan dokumaların; dokuma örgüsü, eni ve boyu, atkı ve çözgü sıklığı, kullanılan ipliklerin lif cinsi, desen özellikleri ve renkleri, peşkirlerde kullanılan işlemlerin; gereçleri, teknik ve iğneleri renkleri, motif ve kompozisyonları, peşkirlerde uygulanan kenar süslemelerinin; gereçleri, teknikleri, renkleri, motif ve kompozisyon özelliklerinin belirlenmesi oluşturmaktadır.

1.1. Kaynak Özetleri

Barışta (1984a) “ Türk İşleme Sanatı Tarihi” isimli eserinde işlemenin tanımı, kümelenmesi ve belli başlı teknikler, Anadolu ve çevresi Türk işlemeciliğinin kaynakları, Türk işlemeciliğinin Anadolu kökenli kaynakları, Türk işlemeciliğinin Anadolu dışındaki kaynakları, Anadolu Selçukluları Dönemi, Anadolu Beylikleri Dönemi, Osmanlı İmparatorluğu dönemi işlemlerini detaylı olarak aktarmıştır.

Yılmaz (1986), “Eski Türk İşlemlerinden Peşkirlerde İşleme Tekniği, Motif, Renk ve Kompozisyon Özellikleri” isimli yüksek lisans tezinde; Ankara Etnografya Müzesinden 15 adet, G.Ü. Mesleki Eğitim Fakültesi Müzesinden 31 adet, Ankara Yapı ve Kredi Bankası Özel Koleksiyonundan 19 adet, kişisel koleksiyonlardan elde edilen 6 adet olmak üzere 71 adet peşkiri değerlendirdiği çalışmada, peşkirde kullanılan dokumanın türü, işleme tekniği, renk, motif ve kompozisyon özellikleri ile renk, motif ve kompozisyon açısından yüzyıllara göre ortak özelliklerini belirleyerek orjinal büyüklükteki desenlerini vermiştir.

Özbağı (1991) “Bursa’ya özgü el dokusu havlu, peşkir ve peştamaller” konulu tezinde Bursa yöresi’nde bulunan el dokusu havlu, peşkir ve peştamallerin çeşit, malzeme,

motif, desen, renk ve işleme teknikleri özelliklerini saptamış, dokuma, işleme ve kenar temizleme teknikleri ile ilgili ayrıntılı bilgi vermiştir.

Aslanapa (1993) "Türk Sanatı El Kitabı" isimli eserinde, İslamiyetten önce Türkler ve Sanatları; Hun Sanatı, Gökürk Abideleri, Uygur Sanatı ile İslamiyetten sonra Türkler ve Sanatları; Türk mimarisi, halı sanatı, çini sanatı, seramik sanatı, minyatür sanatı ile ilgili olmak üzere Türk sanatını anlatmıştır.

Diyanet İşleri (1993), "İslamiyetten Önce Türk Sanatı" isimli eserinde yaşayışları – genel kültürleri, İslamiyetten önce Türk topluluklarında din ve sanat, Türklerde mimari formların kaynağı gadır, giyim, Hun toplulukları ve sanat, ilk Türk halısı ve Türklerde halıcılığın gelişmesi, Gökürklerle ilgili araştırmalar ve keşifler, Gökürk devri ve sanatı, Anıtları Külliğin mezar külliyesi ve anıtları, Bilge Kağan mezar külliyesi ve anıtı, Tonyukuk anıtı, Külli-i Çor anıtı, Çoymen anıtı, Oğın anıtı Uygurlar ve sanat dünyaları Bezeklik Uygurlarda Din, Budizm, Maniheizm ve Nesruti dinleri, Karabalğasun, ortaçağda Avrupa'ya İnen Türk topluluklarının sanatları hakkında bilgi vermektedir. Türklerin İslam dinin kabul etmelerinden önceki devirlerindeki sanat eğitlimlerini, sanat türlerini, arkeolojik malzemeyi dolayısı ile Hun, Gökürk ve Uygur sanat devrelerini incelemiştir.

Özcan (1994), "Türk Nakışları Öğretim Yaprakları" isimli eserinde; geleneksel Türk işleme tekniklerinde yer alan Türk işi, Antep işi, Maras işi, Bartın işi ve oylar ile ilgili detaylı analizler sunmuştur.

Ther (1994), "16. ve 20. yy. Gezi Edebiyatında Yerli Türk İşlemeleri" isimli eserinde; Avrupalı gezginlerin, Osmanlı imparatorluğu döneminde Türklerin evlerinde ve çarşılarında gördükleri işlemeleri hayranlıkla bahsettikleri anılarını inceleyerek bu konudaki bilgileri günümüze aktarmıştır.

Barişta (1999), “Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Türk İşlemeleri” isimli eserinde; Osmanlı imparatorluğu dönemi işlemeleri yüzyıllar dikkate alınarak tür, gereç, teknik konu, biçimlendirme, renklendirme ve kompozisyon özelliklerini vurgulamıştır.

Barişta (2001), “Cumhuriyet Dönemi Türk Halk İşlemeciliği Desen ve Terminolojisinden rnekler” isimli eserinde; Cumhuriyet dönemi Türk halk işlemeciliği; işlemelerde seçilen tür, araç, teknik, konu, biçim, renk ve kompozisyon özellikleri yönünden incelenmiştir. Ayrıca Cumhuriyet dönemi Türk halk işlemeciliğinde kullanılan bazı eř anlamlı ve benzer terimler yörelerden derlenen desenler, izimli sözlüğün yanı sıra ilgili kaynaklar hakkında bilgiler vermiştir.

Köklü (2002), “El İşlemeleri” isimli eserinde işleme hakkında genel bilgi vererek işlemede kullanılan araç ve gereçler, desen ve kompozisyon özellikleri, desen geçirme teknikleri, iplik ve kumaş seçimi, kumaş germe teknikleri, kenar temizleme teknikleri, t yapmanın önemi ve tleme teknikleri, basit nakış iğne teknikleri, Çin iğnesi, hesap işi ve Türk işi, tel kırma, dival işi (Maraş işi), pul – boncuk işlemeleri, aplike (kapama), Antep işi, antika ve çekme ajurlar ile iğne oyası teknikleri ile ilgili detaylı bilgi ve analizler vermiştir.

Yetim (2004), “Kastamonu El Dokumacılığı ve üretilen Dokumaların Bazı zellikleri İle İşleme Teknikleri zerine Bir Araştırma” konulu tezinde; Kastamonu el dokumacılığının; tarihsel gelişimi ve günümüzdeki durumu, kullanılan araçlar, dokumaya hazırlık aşamaları, dokuma işlemi, dokumaların eni, boyu, çözgü ve atkı sıklığı, renk, motif, desen ve kullanım özellikleri, günümüzde dokunan dokumaların çözgü ve atkı ipliklerinin lif cinsi, numara ve büküm oranlarını belirlemiştir. Ayrıca işlemeli dokumalarda işleme ipliği, rengi, tekniği, desen ve kompozisyon özellikleri, kenar temizleme teknikleri ve kullanım yerleri ile ilgili ayrıntılı bilgi vermiştir.

2. KURAMSAL TEMELLER

2.1. Tarihsel Gelişimi İçinde İşleme Sanatı

İnsanoğlunun varolduğu tarihten günümüze kadar uygarlıklar, el sanatları ile iç içe yaşamışlardır ve yaşamaktadırlar. İşleme sanatı da diğer el sanatları gibi, insanların günlük ihtiyacı karşılığı, giyecek ve kullanılacak eşyaları bezemek arzusu ile doğmuştur. İnsanoğlunun iki parçayı birbirine ekleme, düz bir dikişi bile dekoratif anlamda yapma fikri ile gelişmiş bir sanat dalıdır.

Tarihin yazı ile birlikte başlamış olmasına rağmen, ilk işlemenin ne zaman ve nerede ortaya çıktığını söylemek kesinlikle mümkün değildir.

Ancak Anadolu'da yapılan inceleme kazılarında ortaya çıkan iğneler, neolitik çağdan beri iğne ile yapılan işlerin varlığını ortaya koymaktadır (Barışta 1984b).

Hitit, Mısır, Mezopotamya, Asur, İran, Yunan ve Anadolu Uygarlıklarının çeşitli sanatları ile kaynağını oluşturan Orta Asya'da bulunan örnekler, işleme sanatının tarihçesi hakkında biraz olsun bilgi vermektedir.

Yazılı kaynaklara dayalı yapılan araştırmalarda Mısırlı kadınların elbiselerinde ve M.Ö. 4000-M.Ö.330 yılları arasında hüküm süren Mezopotamya uygarlığı dönemi elbiselerinin üzerinde süslemelerin olduğu, M.Ö. 2000 yıllarında ise Hitit uygarlığındaki kadınların elbise ve baş örtülerinde işlemelerin yer aldığı; altın ve gümüş gibi metallerinde süslemelerde kullanıldığı ifade edilmektedir (Berker 1980).

Gordion P. Tümülüsünde ve Ankara Frig mekropolünde bulunan üzeri metal, cam veya fayans boncuklarla işlenmiş kumaş parçaları boncuk işinin de uygulandığını ortaya

koymaktadır. Ankara Frig mekropolünde bulunan M.Ö. 8. yüzyılın son çeyreğine tarihlenen bazı kumaş parçalarında ise iplik çekilerek yapılmış antikalar ve ajur çeşitlemelerinin uygulandığı görülmektedir (Barışta 1984b).

Friglerden sonra M.Ö. 668- M.Ö. 585 yıllarında Anadolu'da yaşayan Lidyalılar döneminde bilim ve sanat merkezi olan Sard şehrinin yıkıntıları üzerinde yapılan kazılarda sanatkârca işlenmiş örneklerle rastlanmaktadır (Sürür 1976).

M.Ö. 1000-M.Ö. 612 yılları arasında hüküm süren Asur uygarlığı döneminden kalan kalıntılarda yer alan kabartmalardaki giyim eşyalarının üzerindeki işleme özellikleri dikkati çekmektedir. Ayrıca dokunmuş, örülmüş ve işlenmiş applike halılarda bulunmaktadır (Sürür 1976).

İslâm sanatında ise tarihi bilinen en eski İslâm kumaşına da işleme yapıldığı görülmektedir. “Emevi ve Abbasilerde, rütbe işareti olan “tiraz” şeritlerinin üzerine yer ve tarih işlendiği” dikkati çekmektedir (Sözen 1983, Berker ve Durul 1983).

İran'daki en önemli kalıntılar ise eski bir Elâm şehri olan Sus'ta bulunmaktadır. Sus sarayının duvar frizleri ve daha sonraları Perslerin hüküm sürdüğü bu yerlerdeki kalıntılarda yer alan kabartmalarda, oklu savaşçıların elbiselerinin kollarında nakışlar göze çarpmaktadır (Sürür 1976).

2.1.1. Türk İşleme Sanatı

Anadolu'ya gelmeden önce Türk boylarının Asya'da yaşadıkları yörelerde yaptıkları ve çevrelerinde bulunan kültürlerle iletişimi sonucu gelişen işlemler Anadolu Türk işleme sanatının tarihsel bir uzantısı olduğunu söylemek mümkündür (Barışta 1984b).

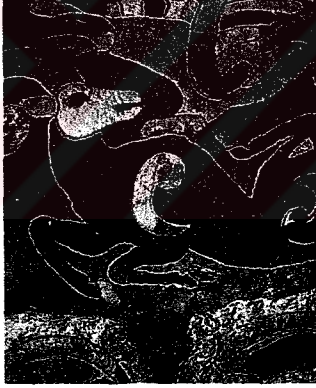
Hun, Göktürk ve Uygur işlemlerinden elde edilen bulgular Anadolu öncesi Türk işleme sanatının ulaştığı düzeyi göstermektedir.

2.1.1.1. Hun İmparatorluğu Dönemi

Zengin bir ürün yelpazesinden oluşan Anadolu öncesi Türk işleme sanatının ilk örnekleri M.Ö.III. yüzyılda Altay dağlarında yaşayan Hun'lara ait olduğunu söylemek mümkündür (Barışta 1984b).

Arkeolojik inceleme ve araştırmalar vasıtasıyla kurganlardan elde edilen malzeme ve ürünler, Hunların sanatı ile ilgili bilgilere ulaşılmasını sağlamıştır. Özellikle Hunlar dönemine ait olan Noin-Ula ve Pazırık kurganlarından elde edilen buluntular (Şekil 2.1.) Türk kültür tarihi açısından büyük bir önem taşımaktadır.

1935'den itibaren arkeolog S.V. Kiselev tarafından yapılan araştırma kazılarında M.Ö. 1000 yıllarına ait mezarların yanı sıra Göktürk, Uygur ve Kırgızların VII-IX. yüzyıllarda kurdukları Türk devletlerine ait bir çok mezarın da ortaya çıkarıldığı görülmektedir (İnan 1947).

Şekil 2.1. Konturları renkli ipliklerle belirlenmiş, keçeden yapılmış yastık eğer. I.Pazırık Kurganı.Petersburg Hermitaj Müzesi (Diyarbakirli 1993).

Hun mezarlarının yer aldığı Karakol, Şıbe, Katanda, Başadar, Berel, Pazırık, Noin-Ula, Altun Yış ve Batı Moğolistan'daki kurganlarda yapılan kazılarda evcil hayvanlar arasında atın ön plânda yer aldığı, öldüklerinde de atları ile birlikte gömüldükleri anlaşılmaktadır. Atların gömülü oldukları bölümde, eğer, eğer örtüsü, yular, gem, kolan ve kamçı gibi eşyaların bulunması atların binek takımları ile gömüldüklerini göstermektedir (Diyarbakırlı 1993, Aslanapa 1993).

Bir çok kurgandan elde edilen; eğer örtüsü, işlenmiş renkli keçe örtüler, renkli kumaşlar ve mezarın duvarlarına asılan örtülerde; geometrik ve bitkisel bezemelerin yanı sıra kaplumbağa, at, geyik, dağ keçisi, koç, balık, aslan v.b. hayvan figürleri ile grifon gibi düş ürünü, sembolik nitelikli yaratıklar ve insan figürlerine rastlanmaktadır. Bunların arasında hayvanların hareket halinde olduğu, canlı ve dinamik hatlarla tasvir edildiği yırtıcı hayvanlar ve kuşların saldırdığı mücadele sahneleri de bulunmaktadır. Bu özelliklerin Hun sanatının karakteristik bir üslubu olduğunu söylemek mümkündür (Barışta 1984a, Aslanapa 1993, Kırzioğlu 1995).

Bitkisel motiflerin elbiseleri süsleme amacı ile kullanıldığı; figüratif motiflerin ise eyer örtüleri, perdeler ve yaygılar üzerinde kullanıldığı gözden kaçmamaktadır. Kurganlardan elde edilen ürünler incelendiğinde; kordon tutturma, aplike, metal plâka aplike ve zincir işi iğne tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir. Ürünlerin renklendirilmesinde ise doğaya karşı bir tavır alınarak, tonlamasız sert kontrastların kullanıldığı dikkati çekmektedir (Barışta 1984a).

Talas kurganlarında ise, elde edilen elbiselerin modeli ve kollarında yer alan işlemelerin, Noin-Ula kurganındakilere benzediği fark edilmektedir (İnan 1948).

Türklerin bozkırda giydikleri, ata binmeye elverişli en karakteristik ayakkabıları olan;uçları havaya kıvrılmış, uzun, deriden yapılmış çizmelerin, renkli ipliklerle işlendiği ve son derece süslü olduğu dikkati çekmektedir. Bu çizmelerin bilhassa

Hunlarda, Uygurlarda, Kırgızlarda ve günümüzde ise Kazaklarda kullanıldığı görülmektedir (Diyarbakirli 1993).

Hunların işleme sanatı ile ilgili olarak, çeşitli kazılarda elde edilen verilerin dışında bazı yazılı kaynaklardan da elde edilen bilgiler mevcuttur.

Özellikle II. Theodosius tarafından Bizans elçisi olarak Hun İmparatoru Atillâ'nın sarayına gönderilen tarihçi Priskos "Bizans İmparatorluğu ve Atillâ Tarihi" adlı yapıtında, Hun sarayında bulunan kadınların elbiselerinin işlemelerinden bahsettiği görülmektedir (Kerametli 1977).

Orta Asya Türk inançlarında işlemenin rol oynadığı zengin bir alanın olduğunu söylemek mümkündür. Şöyle ki, bazı Türk hakanlıklarında tahta çıkma törenlerinde yeni hükümdarın işlemeli bir keçe ya da halıya oturtturularak dört yöne doğru döndürülmesi, yine Altay ve Sibiryâ şamanizminde görülen, şamanların göğe çıkma törenlerinden önce işlemeli bir keçe üzerinde kaldırılması v.b. uygulamaların işlemelerin inançlardaki rolünü ortaya koymaktadır. Ayrıca hakan kızlarının zengin bir çeyizle evlendikleri yere gitmelerinin de tarihte övgü ile yer aldığı bilinmektedir (Kerametli 1977).

2.1.1.2 Göktürk İmparatorluğu Dönemi

Devlet adı olarak ilk kez Türk kelimesinin kullanıldığı Göktürkler döneminde de işleme sanatının süre geldiği yazılı kaynaklardan anlaşılmaktadır (Barışta 1984a, Aslanapa 1993).

M.S. 518 yılında Çinli Song Yun Eftalit-Akhun Hakanının işlemeli ipek elbise giydiğini ve duvarları yün halılarla kaplı olan büyük bir çadırda kaldığını yazdığı bildirilmektedir (Sürür 1976, Aytaç 1981). Bir başka kaynakta ise M.S. VI. yüzyılda Göktürk hakanı

İstemi Han'ın yanında elçi olarak bulunan Bizanslı Zemorhos'un yazdığı anılarında, hakanın çadırını büyük bir beğeni ile överken çadırın büyüklüğü, her yerinin zarif ve ince halılar ile işlemeli kumaşlar ile döşeli olduğunu ve bu ürünlerin üstün nitelikte yapıldığı ve çok değerli olduklarından bahsettiği görülmektedir (Berker 1974, Kerametli 1977).

Ayrıca 630 yılında, Çin'den Hindistan'a giden buda rahibi Hsüan-Tsang Türk ülkelerinden geçerken Işık Gölü civarında karşılaştığı Göktürk hakanının çadırının her tarafının sırma işlemeli kumaşlarla süslü olduğunu ve ipekten işlemeli elbiseler giyen subayların bulunduğunu naklettiği anlaşılmaktadır (Sürür 1976, Kerametli 1977, Ayaç 1981).

Yapılan kazılardan elde edilen verilere göre de Kültiğin'in barkı ve çevresinde bulunan süs plâkaları bu dönemde metal plâka aplikenin ve kordon tutturma tekniklerinin uygulandığını göstermektedir. Özellikle metal plâka aplikenin Göktürklerde çok yaygın olduğu anlaşılmaktadır (Barışta 1984a).

2.1.1.3 Uygur Devleti Dönemi

Orta Asya'da, Hun imparatorluğunun yıkılmasından Selçukluların Anadolu'ya göç etmelerine kadar bir çok Türk devleti kurulmuştur. Bu devletlerden biri de VIII ve IX. yüzyılda Orta Asya'da yaşayan ve günümüze kadar gelen pek çok etnoğrafik eser bırakan Uyğurlardır (Sürür 1976, Berker 1980).

Uygurlar döneminden kalan freskleri (duvar resimleri) Uygur sanat ve kültüründeki gelişmeyi belirgin olarak gösterdiğini söylemek mümkündür.

Murtuk ve Bezeklikteki freskler arasında 8 Nr. 1. mabette görülen örnekler Türklerin giyim tarzlarının oldukça değiştiğini göstermekle birlikte, İslâm dininin kabulünden

önceki giyim ve giyimde kullanılan işlemler hakkında bilgi vermektedir. Freskteki figürlerin; ön ortası ve şal yakası tıraz biçiminde bordürlerle bezenmiş, etek uçlarının ise ince bir suyla çevrilmiş olduğu göze çarpmaktadır (Barışta 1984a, Aslanapa 1993).

Uygurlar döneminden kalan kumaş parçalarında; işlemlerin daha çok pamuklu kumaşlar üzerine applike tarzında yapıldığı anlaşılmaktadır. Budizmin etkisinin yoğun bir şekilde hissedildiği Uygur işlemlerinde; İnsan ve hayvan figürlerinin yanı sıra Buda'nın üç gözünü simgeleyen ve Osmanlı dönemine kadar süregelen Çintemani motifinin saltanat simgesi olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır (Berker 1980).

Turfan'da, A. von le Coq tarafından bulunan en güzel Uygur eserlerinin ipek ile işlenmiş olduğu dikkati çekmektedir. Keten bir kumaş ve renkli ipekler ile yapılan işlemler kumaşın her iki yüzünden de görülebilmektedir. İşlemlerin Anadolu'da da çok görülen “verev ve pesent iğnesi” ile “Çin iğnesi” teknikleri ile işlendiği görülmektedir. Bu tekniklerin yanı sıra Turfan ovasında sık olarak görülen ve kumaşların baştan başa “tuğ zinciri” tekniği ile işlendiği de dikkati çekmektedir. Prof. Falke'nin de belirttiği gibi tuğ zinciri, Orta Asya'da çok yaygın olan ve sonraki Orta Asya eserlerinde de sık olarak görülen bir teknik olduğunu söylemek mümkündür. Bu tekniklerin dışında altın tel ve kılıptan ile yapılan işleme tekniklerinin dört bin yıllık geçmişinin olduğunu söylemek mümkündür (Ögel 1991).

2.1.1. 4 Anadolu Selçukluları Dönemi

Türklerin İslam dinini kabul etmelerinden sonra, her türlü süslemede kullandıkları insan figürlerinin ortadan kalktığı, hayvan figürlerinin ise yerini daha soyut bir üsluba bıraktığı gözlenmektedir.

Eski çağlardan beri Türk milletinin tipik bir özelliği olan biçimleri soyutlama, stilize etme eğilimi, İslâmiyet ile de bağdaşarak; tabiatın ölçülerine, temel çizgilerine sadık kalan, ayrıntıların atıldığı motiflerin ortaya çıktığı fark edilmektedir. Sonsuzluk ve

birlik kavramının yorumlandığı geometrik desenlerin yanı sıra, kıvrımdal üslûbunun geliştiğı, hayvan figürlerinin ise iyice stilize edilmesiyle elde edilen bitkisel motiflerden oluşan rumî, hataî gibi sembolik motiflerin sıkça kullanıldığı anlaşılmaktadır (Arık 1990, Birol ve Derman 1991).

Selçuklular döneminde çok üstün nitelikli işlemlerin yapıldığı belirtilmekle birlikte fazla sayıda örnek göstermek mümkün değildir.

İşlemlerin uygulandığı ürünlerin kullanım sonucu kolay yıpranması ve doğa koşullarının olumsuz etkisi sonucu günümüze az sayıda örneğın ulaşması mümkün olmuştur.

Dünya müzelerinde Selçuklular dönemine ait sadece birkaç adet örnek bulunmaktadır. Bunlardan biri Fransa'nın Lyon müzesinde sergilenmektedir ve üzerinde, 1219-1236 yılları arasında Anadolu Selçuklu devletinin sultanı olan Alaüddin Keykubat'ın adı yazılıdır. Lyon müzesindeki işlemeli Selçuklu kumaşı; altışar yapraklı çiçekli daireler içinde karşılıklı iki grifon motifi ile dairelerin birleştiğı köşelerde ise rumî motifleri ile bezendiğı dikkati çekmektedir (Kerametli 1977). Kumaşın alt köşesinde altın tellerle işlenmiş 'Alâüddin Ebu' feth Keykubat b. Keyhüsrev" yazısının olduğı görülmektedir (Berker 1974, Kerametli 1977).

Selçuklular dönemine ait çok fazla işlemeli ürünün olmamasına rağmen, 1072 yılında yayınlanan ve bütün Türk boylarının kullandığı kelimeleri içeren "Divan-ı Lügât it Türk" bu konuda kapsamlı bilgileri günümüze ulaştırmaktadır.

Kaşgarlı Mahmut'un bu kitabında, Kaşgar'da çıkan bir tür nakışlı keçe karşılığında "kimeske", iğne karşılığında "yiğne", yüksük karşılığı "yüksek", iğne için iplik bükürme karşılığında "katturdu" kelimelerini kullandığı ve o dönemde uygulanan tekniklere de değindiğı görülmektedir (Barışta 1984b).

Divan-ı Lûgat it Türk'de, yama için “yamağ”, ikiye katlanan bezin arasına pamuk koyup dikmek için “küplik”, çifte dikiş için “kubidi”, teyel gibi sık dikmek için “sırışdı”, seyrek olarak dikmek için “kadıldı”, ipliği iğneye geçirmek için “sapıldı”, altın tellerle ipek üzerine süsleme yapmaya “çiknedi”, boncuklama için ise “moncukladı” kelimelerinin yanı sıra bezedi, nakışladı anlamında “bezeşdi”, gerdirdi anlamında “çüjtürdi”, sıkıştırdı anlamında “çiktürdü”, işledi anlamında “işleldi” kelimelerinin kullanıldığı dikkati çekmektedir (Barışta 1984a, c).

Eski Türklerde “ibrişim” içinde, çikin yada çekin kelimelerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kelimeler, XI.yüzyıl Türklerinde, “İpek kumaşı altın sarılı ibrişimle, yani kılıptan ile dikmek” manasında da kullanıldığı anlaşılmaktadır. Dede Korkut'ta yer alan “Çigini kuşlu cübbe don vergil bu oğlana” cümlesinde yer alan çigini kelimesinin sırma ile işlenmiş anlamını taşıdığı ifade edilmektedir (Ögel 1984, Ögel 1991).

Yüzyıllar boyunca çadır süsleme geleneğini sürdüren Türklerin bu geleneklerini Selçuklu minyatürlerine de yansıttığı günümüze ulaşan belgelerden anlaşılmaktadır.

Minyatürlerde; Selçuklu çadırlarında olağan üstü bir dokuma ve süsleme sanatı yanında işleme sanatının da varlığı dikkati çekmektedir. Çadırların yüzey süslemesinde Selçuklulara özgü olan kıvrık dallar arasına simetrik olarak yerleştirilmiş hayvan figürlerinin yapıstırıldığı yada renkli ipliklerle işlendiği görülmektedir (Sürür 1976).

Muhammet oğlu Hoylu nakkaş albümündeki Gülşah ve Varka hikayesinde yer alan minyatürlerde Selçuklu dönemi çadır süslemelerinin yanı sıra giyim üzerindeki süslemeler hakkında da biraz olsun bilgi vermektedir (Barışta 1984a).

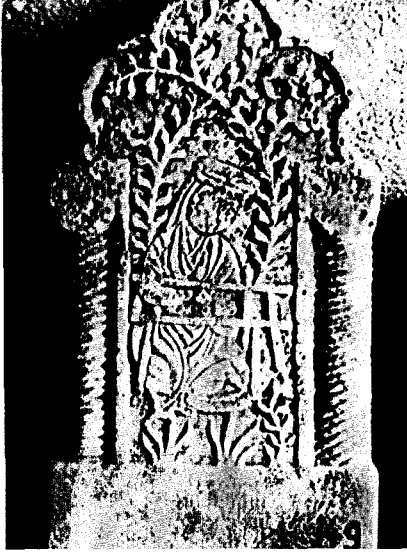
2.1.1.5. Anadolu Beylikleri Dönemi

Günümüzde Anadolu Beylikleri döneminden kalan işleme örneğinin bulunmamasına rağmen Marco Polo, İbni Batuta gibi gezginlerin anılarında işlemenin varlığına değinilmektedir.

Marco Polo ve İbni Batuta' nın anılarında, Selçukluların çarşı kuruluşlarından övgü ile bahsettiği görülmektedir İbni Batuta Birgi'de bulunduğu dönemde, üzerinde altın kakmalarla süslü "lata" giyen bir müderris gördüğünü ve Birgi Bey'inin işlemeli kumaşlarla kapalı bir sedirde oturduğunu belirtmiştir. Ayrıca Ayasaluğ (Selçuk) Beyinin kendisine sırma işlemeli "nah" olarak adlandırılan bir hilât armağan ettiğinden de bahsetmektedir (Barışta 1984a).

1404'de yapılan Ankara savaşından sonra Timurlenk'in ele geçirdiği ganimetlerin arasında; Yıldırım Beyazıd'ın evinden alınan dikişsiz olarak 10 arşın uzunluğundaki perdenin; bitki, hayvan ve insan figürleriyle bezeli bir sanat eseri olduğu belirtilmektedir (Dalsar 1960, Sürür 1997).

Daha sonraki dönemlerde ise Bursa Yeşil Türbedeki perde o dönemde uygulanmakta olan işlemler ile ilgili bilgi vermektedir. Perde de; rumî, geometrik ve yazılı bezemelerin yer aldığı ve Dival İşi (Maraş İşi - Sırma İşi) tekniği ile işlendiği görülmektedir (Barışta 1984a).

Şekil 2.2. Gergefte nakış işleyen bayan figürü (Karamağralı 1972).

Bu kaynakların yanı sıra Beylikler dönemine ait mezar taşları üzerindeki süslemelerde gergefinde işleme yapan kadın figürlerinin (Şekil 2.2.) bulunuşu (Karamağralı 1972, Barışta 1984a) o dönemde işlemenin yapıldığını belgelemesi ve işlemeye verilen değeri belirtmesi açısından önem taşımaktadır.

2.1.1.6 Osmanlı İmparatorluğu Dönemi

13.yüzyıl sonlarından 20.yüzyılın ilk çeyreğine kadar varlığını sürdüren Osmanlı İmparatorluğu: Anadolu'nun Kuzey batısındaki küçük bir uç beyliğinden Anadolu'nun tamamını, Güneydoğu Avrupa'yı ve Arap dünyasını içine alan bir dünya imparatorluğuna dönüştüğü bilinmektedir (Anonim 1989).

Fetihlerle başlayan yayılma, çeşitli uygarlıklarla siyasi, ticari ve kültürel ilişkilerin kurulması ile gelişen Türk el sanatlarından özellikle işlemecilik; Balkanlar, Macaristan, Orta Avrupa ve Kuzey Afrika’da etkili olmuştur. Bilhassa XV. yüzyıldan sonra Osmanlı sarayındaki diplomatik görüşmelerde alınan, verilen hediyeler, fetihler sırasında bırakılan eşyalar, ticari ilişkilerden doğan alış-verişler ve en önemlisi XIX. yüzyılda İstanbul ve Kahire gibi şehirlerin antika pazarı haline gelmesidir. Bu şehirlerden satın alınan işlemeli ürünler, günümüzde müze ve özel koleksiyonları süsleyen en güzel örnekler olarak varlığını sürdürmektedirler (Palotay 1977, Akbil 1992).

Osmanlı imparatorluğu döneminde işlemeler saray ve saray dışı olmak üzere iki ana çevrede üretildiği görülmektedir. Osmanlı saray işlemelerinin, kumaşların niteliği, kompozisyon başarısı, motiflerin düzgünlüğü ile teknik ve ustalık açısından, saray dışı olarak tabir edilen halk işi işlemelerden kesin çizgilerle ayrıldığı dikkati çekmektedir (Anonim 1988, Barişta 1984a).

Sarayda, değişik çevrelerden gelen ve getirtilen, yerli ve yabancı sanatçıların çalışması, kültürler arasında karşılıklı geçişi sağlayan bir köprü olmakla birlikte, bir eğitim merkezi niteliğini de taşıdığı anlaşılmaktadır (Barişta 1984a). Ayrıca Topkapı Sarayı birinci avlusunda yer alan imparatorluk atölyelerinin, hükümdarların ekonomik desteği ile işletildiği bilinmektedir (Wratislaw 1981).

Fatih Sultan Mehmet’in bilim adamları ile yaptığı toplantıların yanı sıra sanatçılarla da çok yakından ilgilendiği, çalışmalarına destek olduğu yazılı kaynaklarda ifade edilmektedir (Ünver 1958).

Anadolu Selçuklu İmparatorluğu döneminden beri, hükümdar saraylarında yer alan “saray nakışhanesi’nin Osmanlı imparatorluğu dönemine kadar bir gelenek olarak devam ettiği bilinmektedir. Bursa’dan Edirne’ye nakledilen ilk Nakış mektebinin 1453’den sonra faaliyetlerini İstanbul Topkapı Sarayı’nda yürüttüğü anlaşılmaktadır (Onuk 1990).

Nakış mektebinin uzantısı olduğu tahmin edilen ve 1481-1512 yılları arasında gelişme gösteren Ehl-i Hiref Cemiyeti; sarayın ve devletin her türlü sanatsal gereksiniminin yanı sıra pek çok ihtiyacını da karşılayan sanatçı ve zanaatçıların oluşturduğu bir topluluktur. İşlerinde son derece uzman olan kişilerin bulunduğu, büyük bir çoğunluğunun nakkaşlardan oluştuğu Ehl-i Hiref teşkilâtında; zerduşlar, çiltçiler, hattatlar, ressam, kuyumcular, sarraflar, maden ve ahşap sanatçıları, şapkacılar, terziler, çadircılar, deri işleri, çizmeciler, dokumacılar ve işlemeciler gibi bir çok bölükden oluşmakta ve bu topluluk saray örgütünün kapıkulu halkı arasında yer almakta idi (Meriç 1953, Onuk 1990, 1994).

Fatih Sultan Mehmet, II. Beyazid, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman'ın saltanatı süresince tam anlamıyla varlığını sürdüren Ehl-i Hiref örgütünün (Çağman 1988a, b) Osmanlı sanatı tarihi açısından en önemli bölüğünün Nakkaşlar olduğunu söylemek mümkündür. Bu dönemin ekol yaratan nakkaşlarının başında Şah Kulu ve Kara Memi'nin yarattıkları üsluplar ve yetiştirdikleri öğrencilerle Osmanlı sanatının XVI. yüzyılda doruk noktasına ulaştığı görülmektedir (Çağman 1988a).

Osmanlı İmparatorluğu dönemi işlemlerinde Saray dışını oluşturan ikinci çevre; ev ve çarşı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Ustaya ve sanatkâra büyük imkânlar sağlanması, kişiye meslek kazandıran, aile bütçesine katkıda bulunan, hatta kişiyi saraya kadar yükseltebilen işleme sanatı Osmanlı toplumunda çok yaygın bir biçimde uygulanmakta olduğu anlaşılmaktadır.

Evlerde geleneksel olarak kuşaktan kuşağa geçen bilgilerle amatörce gerçekleştirilen uygulamaların yanı sıra iyi teknik bilen ve evlerde iğnelerin uygulanmasını öğreten “aşına” kadınların aracılığı ile de değişik iğne tekniklerinin uygulandığı anlaşılmaktadır. Osmanlı toprakları dışında aşına kadın görevini üstlenen bulıyalar, öğrendiklerini ülkelerinde uygulamaları sonucu, Türk işleme sanatının boyutlarının giderek daha da

zenginleştigi göze çarpmaktadır. Aşina kadın ve bulyaların işleme sanatı eğitimine katkıda bulunmalarının yanı sıra yaygınlaşmasında da önemli bir rolü olduğu dikkati çekmektedir (Barişta 1984a, Onuk 1990,1998).

Ayrıca çeyizlerin sergilenmesi âdetinin, genç kızların bu sanat dalındaki işne tekniklerini öğrenmeleri ve çeyizlerindeki ürünleri süslemelerinde büyük rol oynadığı muhakkaktır.

Sayısı bini bulan Saraya mensup nakkaşlar, kentte yaşamakta ve bazılarının dükkânı bulunmaktaydı. Baş nakkaşın da bir işyerinin bulunduğu çarşıda; esnaf ve sanatkârlar, üretimlerini devletin denetimi altında yapmaktaydılar. Derneklere dağıtılan hammaddeler, loncalar kanalı ile iplik, sim, dokuma ve süsleyici gereçler haline getirilmekte ve elde edilen gereçlerden toplumun giyim-kuşam ile ev eşyaları hazırlanmakta ve işlemlerle süslenmekteydi (Öz 1951, Onuk 1990).

Osmanlılar döneminde işleme sanatının sayılamayacak kadar çok kullanım alanının bulunmasının başlıca nedeni sarayda ve Türk evlerindeki yaşam ve giyim tarzından kaynaklandığı bilinmektedir.

Bir takım yasalara göre düzenlenen kılık kıyafetler ve bunların üzerindeki işlemler sayesinde askerler, aydınlar, azınlıklar, köylü ve kentliler ayırt edilebilmekteydi. Hatta kıyafetlere dikkat edilerek kadının sosyal durumunu, genç kız mı, evli mi, çocuklu mu yada dul olup olmadığını ayırt etmek de mümkündü (Özbel 1947).

Ayrıca Orta Asya'dan beri Türk kültür tarihinde önemli bir yeri olan çadırların Osmanlı imparatorluğu döneminde de büyük önem verildiği görülmektedir.

Seferlerde çadır kurmakla görevli olan kişilerin sayısı XV. yüzyılın ikinci yarısında 38 iken, yüzyıl sonunda 835'e XVII. yüzyıl ortasında ise 2000'e (Feher 1986) yükselmesi çadıra verilen önemi göstermektedir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde işlemlerin uygulandığı ürünlerin bir kısmını şu şekilde sıralamak mümkündür;

Resmi kıyafet sayılan işlemeli erkek dış elbiselerinde; başlıklar, üstlük, maşlahlar, cübbeler, kürkler, hil'atlar, sakalar, binişler, feraceler, kaftanlar (kapaniçe), kaplar, göğüslükler, cepkenler, saltalar, çaprazlar, camedanlar, fermaneler, yelekler, mintanlar, şalvarlar, entariler, gömlekler, dizlikler, yemeniler, papuçlar ve çizmeler yer almaktadır (Sürür 1976).

Kadın kıyafetlerinde ise; başlık, kürk, ferace, çarşaf, entari, libâde, bindallı (Şekil 2.3.), yelek, cepken, hırka, gömlek, şalvar, ayakkabı ve terliğin (Sürür 1976) bulunduğu görülmektedir.

Şekil 2.3. Dival işi tekniği ile işlenmiş bindallı.

Elbiselerin tamamlayıcı parçaları arasında; başörtüleri, makramalar, bürgüler, çevreler, alın çatkıları, kaş bastılar, peçeler, yelpazeler, bileklikler, kemerler, kuşaklar, mendiller, eldivenler ve keseler bulunmaktadır (Sürür 1976, Berker 1991).

İçlikler ve tamamlayıcı parçalar arasında ise takke, gecelik, entari, don ve uçkurlar yer almaktadır (Sürür 1976).

Ev eşyaları ve tamamlayıcı parçaları olarak; kavuk örtüsü, bohça, yastık, havlu, yağlık, yastık ve minder örtüsü, yatak örtüsü, yorgan yüzü, seccade, duvar yaygısı, kapı perdesi, perde, tandır örtüsü, mangal örtüsü, beşik örtüsü, nihali, tırdan-tırkeş (terkiş) ve sadak, kaşıklık, ayna örtüsü, kahve örtüsü (Sürür 1976, Berker 1991) cüz kesesi, hamam havlusu (Şekil 2.4.), sofra takımı ve sofra altı örtülerinin (Başbuğ 1964, Gönül 1976) kullanıldığı görülmektedir.

Şekil 2.4. Türk işi tekniği ile işlenmiş hamam havlusu (Kayseri Müzesi).

Değişik amaçlar ile kullanılan öteki eşyalar ise, gelinlik, duvak, sünnet takkesi, askeri eşyalar, berber fuları, taht örtüleri, taht saçakları (Sürür 1976, Berker 1991) puşide (Erdoğan 1991) ve padişah portreleridir (Renda 1979).

Bunların dışında gündelik hayatta veya askerlik gereğince kullanılan silahlıkların, ok torbalarının, eğer takımlarının, atların üstlerine çekilen örtülerin, sayaban ve çadırların işlemeli olarak hazırlandığı ve kullanıldığı bilinmektedir.

İşlemelerin zemininde; ince seyrek dokunuşlu ketenler, keten üzerine havlı kadifeler, ipek atlaslar, sık yada seyrek dokunuşlu değişik kumaşlar, deri, pamuklu ve havlı dokumalar, yazma, tülbent, mermerşahi, havlu, pamuk karışımı yollu dokumalar, pamuklu kadifeler, pamuklu atlas v.b. kumaşların (Kerametli 1977, Barışta 1984b) kullanıldığı görülmektedir.

İşlemelerin yüzeyinde ise, kalın bükümlü ipek iplikler, havlı ipek iplikler, gümüş ve altın metal iplikler, kalın bükümlü metal iplik karışımı kordonlar ile metal plâkalar, sim, sırma, pul, boncuk ve oya gibi (Kerametli 1977, Barışta 1984b) malzemelerin kullanıldığı anlaşılmaktadır.

İşlemede seçilen motif özelliklerini de şu şekilde sıralamak mümkündür; Bitkisel bezemelerde; nar çiçeği, karanfil, zambak, sümbül, yaban gülü, rozet çiçeği, ful, bahar dalı, küpe, çarkıfelek, lale, gül, müge, boru çiçekleri, leylak, mine, orkide, sarmaşık gülü vb. çiçek motifleri, enginar yaprağı, çınar yaprağı, asma yaprağı, defne yaprağı vb. yaprak motifleri, servi ağacı, hurma ağacı, çiçek açan ağaçlar, fındık ağacı, cam ağacı, salkım söğüt, palmiye vb. ağaç motifleri, nar, karpuz, kavun vb. meyve motifleri kullanıldığı görülmektedir. Figüratif bezemelerde ise; kuş, ejder, kuzu, rumî, at, balık, şahmeran, kelebek, deve v.b. hayvan figürleri ile insan figürlerinin kullanıldığı dikkati çekmektedir. Soyut bezemelerde; çintemani gibi sembolik motiflerle, yıldız, altugen, madolyon, geçmeli örgü, üçgen, kare vb. geometrik motiflerin kullanıldığı gözlemlenmektedir. Yazılı bezemelerde ise kufî ve nesih yazı türlerinin yanı sıra Latin harfleri ve tuğraların kullanıldığı fark edilmektedir. Nesneli bezemelerde; vazo, kandil, fiyonk, tabak, gemi, yelken, kayık, hançer, ibrik, sepet, kama vb. motifler ile kemer, sütun, köprü, kale, mescit, kule, kümbet, havuz, kuyu, köşk, cami vb. mimari motifler

ile çadırın süslemelerde kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca kayıklı deniz kenarları, köprülül dereler, su kenarları vb. peyzajların da kullanıldığı dikkati çekmektedir (Fenercioğlu 1973, Barışta 1984b, d).

Osmanlı İmparatorluğu dönemi işlemlerinde; kum iğnesi, pesent hesap iğnesi, Slav iğnesi, sarma, kordon tutturma, boncuk işi, applike, susma, balıksırtı, muşabak, buhara atması, Maraş işi iğneleri, goblen iğnesi, hasır iğne, civan kaşı, yama işi, pul işi, ajur çeşitlemeleri, Çin iğnesi, suzeni ve tel kırmanın yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir (Barışkan 1976, Barışta 1984a, b).

Türk işlemlerini, sadelikleri ve renklerinin ahengi bakımından Avrupa ve Doğu ülkelerinin işlemlerinden ayırmak mümkündür.

Günümüze kadar parlaklığını muhafaza eden nakış ipliklerini renklendirmede doğal boyar maddelerden faydalandığı dikkati çekmektedir. Çok çeşitli renklerin elde edildiği boyar maddeler genellikle kök, kabuk, yaprak, çiçek, meyve, tohum, böcek kabukları, toprak v.b. gibi doğal maddelerden elde edildiği anlaşılmaktadır.

Tek renkle yapılan süslemelerde altın, gümüş renginin ve metal ipliklerin yoğun olarak kullanıldığı, çok renkli uygulamaların ise yüzyıldan yüzyıla farklılıklar gösterdiği gözlenmektedir.

Avrupalı gezginler Türk evlerinde ve çarşılarında gördükleri muhteşem işlemlere olan hayranlıklarını, anılarında zaman zaman ifade ettikleri bilinmektedir.

1614-1626 yıllarında Yakın Doğu ülkelerini gezmiş olan Petri de la Valle'de bunlardan biridir. Ther (1994) tarafından belirtildiğine göre Vale (1674) Türk kadınlarının işlemlerinde gösterdikleri maharetten büyük bir heyecanla bahsetmektedir. "... çok ince ve şeffaf materyal üzerine altın klaptan ve simle öyle maharetle iş yapıyorlardı ki

kumaşın iki tarafında aynı görüntü elde ediliyordu; renklerdeki gölge oyunlarına ise başka hiçbir yerde erişilemezdi” sözleri bunu açık bir şekilde ifade etmektedir.

Kanuni zamanında ise Avusturya sefiri olan Buspeç, ok müsabakalarını anlatırken, yarışta başarı gösterenlere işlemeli çevre hediye edildiğinden bahsetmesi (Gönül 1976) o dönemde işlemelerin hediye (mükafat) olarak kullanıldığını ve işlemeye verilen değeri belirtmesi açısından önemlidir.

III. Ahmet zamanında, İstanbul’da bir sene kadar kalan İngiliz sefirinin eşi madam Montegü mektubunda Kethüda Mehmet Ağa’nın evine yaptığı bir ziyaret esnasında kendisine işlemeli çevre hediye edildiğinden bahsetmesi XVIII. yüzyılda işlemeli ürünlerin hediye olarak da değerlendirildiğini vurgulamaktadır.

Ther (1994)’ in makalesine göre White (1844) çalışmasında, XIX.yüzyılda işlemecileri anlattığı bölümde “Yağlık Çarşısı’na” değinerek, burada işlemeli ürünleri satan tüccarların iş işlemek üzere Boğaz içinde ve köylerde kadın tuttuklarından bahsetmektedir. Pazarın “Uzun Çarşı” adı verilen bir bölümünde ise altın işlemeli mendiller ve renkli ipliklerin satıldığından söz etmektedir. Ayrıca kadın ve erkeklerin kumaş, para v.b şeyleri sarmak amacı ile mendil taşıdıklarını ifade ederek “zarfın zenginliğinin alıcıya gösterilen saygı ve itibarın bir göstergesi” olarak kabul edildiğini ve hiç kimsenin kimseye, büyük olsun, küçük olsun, tülbent yada işlemeli bir kumaşa sarmadan bir şey vermediğini, işlemelerin hamamda, ziyafetlerde, kıyafetlerde, sünnet yataklarında hatta cenaze törenlerinde kullanıldığını anlatmaktadır.

Aynı çalışmada Ther (1994) İngiliz Lady Lucy Garnett (1890)’in ziyareti sırasında kenarları işlemelerle bezenmiş çevrelerin Avrupa’nın yoğun talebi yüzünden Türk pazarından kalktığını yazılarında bildirdiğini belirtmektedir.

1864 yılında Mithat Paşa tarafından ilk ciddi girişim yapılarak 1878 yılında o dönemin Maarif Nezareti hareketine geçerek Üsküdar'da Kız Mektebi adı ile bir okulun açıldığı ve okul programına nakış işleri ve el örgüsü derslerinin konulduğu görülmektedir (Anonim 1972).

Osmanlı İmparatorluğunun XVIII. yüzyıl sonlarında İngiltere'den başlayarak Batı Avrupa'ya oradan da tüm dünya ülkelerine dağılan ve “endüstri devrimi” olarak adlandırılan ekonomik hareketin dışında kaldığı görülmektedir. Bu dönemdeki bilim ve teknolojiadaki gelişmeler, ucuz ve bol mal üretimi, yeni ticaret ve ulaşım yollarının keşfi ile İpek ve Baharat Yolu'ndan yapılan kervan taşımacılığının yerini gemi taşımacılığına bırakması, yabancı ve yabancı mallarına uygulanan ayrıcalıklar (kapitülasyonlar), Loncaların zamanla yozlaşarak 1913 yılında dağılması ve Osmanlı İmparatorluğundaki iç karışıklıklar v.b. nedenlerle el sanatlarının gerilemeye başladığı anlaşılmaktadır (Arlı 1984, Harmancıoğlu ve Sarı 1984, Sarıoğlu 1992).

XIX.yüzyıldaki teknolojik gelişmeler doğrultusunda dikiş makinelerinde yapılan değişikliklerle nakış makinelerinin üretilmesi (Dinçsoy ve Polat 1963), nakışın geniş ölçüde yayılmasına olanak verirken el işlemeciliğinin de gerilemesine neden olduğu görülmektedir.

2.1.1.7 Cumhuriyet Dönemi

Dünya imparatorluğundan Cumhuriyete geçiş süreci içinde, Anadolu bir çok değişikliğe şahit olmuş; harpler ve millî krizlerle karşı karşıya kalmıştır. Bu durum diğer sanatları olduğu kadar işleme sanatını da çok olumsuz bir şekilde etkilemiştir.

Osmanlı İmparatorluğu dönemi giyim-kuşamında yoğun olarak kullanılan işlemler; 1925 kıyafet inkılabından sonra daha az kullanılmaya başlanmıştır. Yöresel kıyafetlerin yerini yeni giyim (Yener 1955, Barışta 1984e, Sevin 1990) ve giyim aksesuarlarına bırakmasının yanı sıra evin her yerinde kullanılan işlemeli eşyaların sayısında da azalma

olduğu dikkati çekmektedir. Bununla birlikte modern teknolojinin ve modanın hayatın içinde daha çok yer almaya başlaması ile radyo televizyon, buzdolabı, çamaşır makinesi örtüleri ile çay ve yemek masası örtüleri, maşallahlar, yatak takımları, yatak örtüleri, perdeler vs. gibi yeni işleme türlerinin ortaya çıktığı görülmektedir.

Cumhuriyet dönemi işlemlerinde;feretiko, dirilti,tiril onbeşlik, Ereğli keteni v.b. keten dokumalar, soğuk bez, sakangur, hasse, hümayun, patista, çevrelik, dastar, salma v.b. pamuklu dokumalar, bürüncük, sarı kıvrak, salaşpur vb. yöresel dokumalar, taçlı bürük, Tire bezi, pembezar çizme, cüz ipek vb. ipekli dokumaların yanı sıra çarşıdan alınan; atlas, kadife, harput, yazma, havlu, mor, al vb. dokumaların da kullanıldığı gözlenmektedir (Barışta 1984e, 2001).

İşlemlerde kullanılan ipliklerin bazılarının evde üretilmesinin yanı sıra çarşıdan alınan Bursa ipek ipliğı, pamuklu iplikler, metal tel ve siminde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bursa, Göynük, Geyve ve Elazığ gibi ipek ipliğı üretimi ile ünlü olan merkezlerde fabrikasyon üretimin cazibesi ile iplik boyamacılığının giderek azaldığı ve yerini hazır ipek iplik çilelerine bıraktığı dikkati çekmektedir. Analin ve doğal boyalarla boyanan yün ipliklerin çadır süslemeleri, heybeler, göynekler, peşkir ve havlu işlemlerinde kullanıldığı 1960'lı yıllar ile birlikte ise yün ipliğinin yerini sentetik orlon ipliklere bıraktığı gözlenmektedir (Barışta 2001).

İşlemlerde kullanılan motif özellikleri incelendiğinde; yazılı bezemelerin giderek azaldığı bunun yanı sıra bitkisel bezemeler, hayvanların yer aldığı figüratif bezemeler, geometrik bezemeler ve nesneli bezemelerin kullanıldığı gözlenmektedir. İşlemlerde belirli bir üslûbun belirlenmesinin imkansız olduğu bu dönemde; bir grup işlemenin dış ülkelerden gelen dergi v.b. kaynaklardan alınan örneklerle, bir grup işlemenin de günümüze kadar gelen eski örneklerden kopya edilerek yapıldığı anlaşılmaktadır. Bunların dışında ise özgün bir yapıya sahip olan işlemlerde bulunmaktadır (Barışta 1984e).

Cumhuriyet döneminde de, Osmanlı imparatorluğu döneminden günümüze kadar uygulanarak gelen bütün iğne tekniklerinin yanı sıra yurt dışı kaynaklı değişik iğne tekniklerinin de eğitim kurumlarında uygulanmaya başlandığını söylemek mümkündür.

İşlemelerin renklendirilmesinde ise tek renkli ve çok renkli uygulamalar görülmektedir. Çok renkli uygulamaların arasında; tek rengin tonlarının kullanıldığı işlemlerin yanı sıra, sert kontrastların ve sıcak-soğuk etkisinin kullanıldığı işlemlere de rastlanmaktadır (Barışta 1984c).

Osmanlı imparatorluğunun son dönemlerinde başlayan el sanatları alanındaki gerilemenin Cumhuriyetin ilanı ile birlikte sanayileşmenin etkilerini iyice hissettirdiği, üretimin artması ile maliyetin düşürüldüğü ve bunun etkisiyle el sanatlarının rekabet edemez duruma geldiği görülmektedir. Köyden kente göç, nüfus artışı, hayat şartlarının ve kişi alışkanlıklarının değişimi ve moda gibi faktörlerin de bu gerilemeye hız kazandırdığı dikkati çekmektedir.

Günümüze kadar el sanatlarını yaşatan ve yayılmasını sağlayan en önemli eğitim kurumlarından biri, 1934 yılında kurulan Kız Teknik Öğretmen Okuludur (Onuk 1994). Bu okulun yanı sıra el sanatları ve işleme sanatı ile ilgili örgün ve yaygın eğitim veren kurumlarda, Türk el sanatlarının ve Türk işleme sanatının Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar gelmesinde büyük önem taşımışlardır.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde ev, çarşı ve saray çevresinde yapılan işlemler; Cumhuriyetten sonra amatör ve profesyonel olarak ev, çarşı, dernek, kooperatif ile orta ve yüksek öğretim okullarının yanı sıra özel ve resmi kurumların düzenlediği kurslar tarafından yapılmaktadır.

Günümüzde geleneksel yollarla yapılmakta olan işlemler; Milli Eğitim Bakanlığına bağlı örgün ve yaygın eğitim programları kapsamı içinde de yer almaktadır. M.E.B. Kız

Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı olarak; Kız Meslek Liseleri, Meslek Liseleri, Anadolu Meslek Liseleri, Pratik Kız Sanat Okulları, Kız Teknik Öğretim Olgunlaşma Enstitüleri ile M.E.B. Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı olarak;Halk Eğitim Merkezlerinde eğitim ve öğretim yapılmaktadır.

Yüksek öğretim kurumları arasında da işleme sanatı ile ilgili eğitim ve öğretim veren bölümler bulunmaktadır. Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi El Sanatları Eğitimi Bölümü Nakış Anabilim Dalı İle Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi El Sanatları Bölümü El ve Makine Nakışları Eğitimi Anasanat Dalı teorik ve uygulamaya yönelik eğitim ve öğretim veren kurumlardır.

Türklerin güzel sanatlar düzeyine çıkardığı Türk işlemeciliğinin , tarihi tekstil el sanatları içinde önemli bir yeri bulunduğunu söylemek mümkündür. Günümüzde ise bu sanat dalının geçmişten günümüze ulaşabilen örneklerinin yerli ve yabancı ülkelerin müzelerinde, özel koleksiyonlarda yer aldığı görülmektedir. Kısa bir süre öncesine kadar, değeri anlaşılmayan ve çok düşük ücretler karşılığı elden çıkarılan işlemeli ürünlerin, gelenek ve göreneklerine saygı duyan, belli bir estetik düzeye ulaşan, bilinçli kişilerin oluşturduğu koleksiyonlarda ve müzelerde korunduğunu görmek sevinç vericidir.

Günümüzde tekniğin ilerlemesi ve zevklerin değişmesine rağmen, Anadolu'nun bir çok yerinde hanımların kasnaklarının başında; sevgilerini, özlemlerini ve isteklerini, hayallerini motif ve renklerle anlatma geleneğini sürdürmektedir.

Örf, âdet, gelenek, görenek gibi sosyal kurallarla yönlendirilen ve hayatın bir çok evresinde önemli bir rolü bulunan işlemler; günümüzde de hediye verme, çeyiz hazırlama, doğum, sünnet töreni, düğün, vb. geleneklerle yayıldığı ve güncelliğini koruduğu görülmektedir.

Endüstriyel kalkınma ve kültürel değişime paralel olarak el ve makine ile gerçekleştirilen işleme sanatı, teknolojik gelişmeler doğrultusunda; bilgisayar destekli tasarımlarla oluşturulan ve bilgisayar destekli makinelerde tasarımlarla işlenen bir sanat dalı olmuştur. Bu açıdan bakıldığında el sanatlarının içinde yer alan işlemenin aynı zamanda endüstriyel sanatların içinde de yeni bir kişilik kazandığı fark edilmektedir.

2.2 İşleme Sanatı Hakkında Genel Bilgi

2.2.1. İşlemenin tanımı

İşleme; beyaz yada renkli, kalın yada ince, pamuk, keten, ipek, yün, sentetik vb. kumaşlar bazen de keçe ve deri üzerine; ipek, yün, keten, pamuk, metal vb. iplikler kullanılarak elde; iğne veya tığ yardımı ile yada makinede, düz ve kabarık değişik iğne teknikleri kullanılarak yapılan süslemelerdir (Sain 1987, Köklü 2002).

2.2.2 İşlemede kullanılan araç ve gereçler

Kullanılan araç ve gereçleri; işleme hazırlığında kullanılan araç - gereçler, işleme sırasında kullanılan araç - gereçler ve ütüleme sırasında kullanılan araç ve gereçler olmak üzere üç grupta toplamak mümkündür. İşleme hazırlığında ve işleme sırasında kullanılan araç ve gereçler kullanılacak tekniğe ve malzemeye göre çeşitlilik gösterebilmektedir.

İşleme hazırlığında; cetvel ve mezura gibi ölçü almada kullanılan araçlar ile desen kaynakları, kağıt makası, makat, möhlüke (keski), çekiç, çiriş kabı, kalem açacağı vb. desen hazırlığında kullanılan araçların yanı sıra kalemler (renkli, kurşun, sabit) kâğıtlar (gri mukavva, beyaz karton, sarı karton, çimento (graf) kağıdı, o numara zımpara kâğıdı, kopya kâğıdı, parşömen kağıdı, mülaj kağıdı, kareli kâğıt, milimetrik kâğıt) ve silgi gibi desen hazırlığında kullanılan gereçlerde yer almaktadır (Köklü 2002).

İşleme sırasında; makaslar (terzi makası, kenar düzeltme makası, ince kumaş makası, nakış makası, tül işi makası), iğneler (dikiş iğnesi, nakış iğnesi, boncuk iğnesi, tel kırma iğnesi, etamin iğnesi, toplu iğneler, makine iğneleri), kasnak (el, makine yada ayaklı) ve kasnak bezleri, gergef, cülde, askı, çağ (makaralık), çıkırık, biz, ciğerdeldi, dikiş yüksüğü vb. araçların yanı sıra kumaşlar (bitkisel, hayvansal yada kimyasal liflerden üretilenler), iplikler (bitkisel, hayvansal, kimyasal yada madensel liflerden üretilenler) ve yardımcı süsleme malzemeleri (boncuk, nazar boncuğu, stras, inci, pul, tırtıl, kurt) vb. gereçler de yer almaktadır. İşlemenin yapımı esnasında birçok aşamada ihtiyaç duyulan ütöleme sırasında ise; ütü, ütü masası, ütü bezi ve su kabı gibi araçların yanı sıra su, kola, borax ve oksijen gibi gereçlerde kullanılmaktadır (Köklü 2002).

2.2.3. İşlemenin kullanım alanları

Doğum, evlenme ve ölüm gibi hayatın üç ana evresi etrafında yer alan işlemlerin; örf, adet, gelenek, görenek vb. sosyal kurallar ile yönlendiği anlaşılmaktadır. İşlemlerin doğum, hediye verme, çeyiz hazırlama, çeyiz serme, sünnet düğünü vb. geleneklerle yayıldığı ve günümüzde halen güncelliğini koruduğu görülmektedir.

Özellikle son yıllarda işlemeli ürünlerin büyük rağbet gördüğü ve bu nedenle birçok ürün üzerinde kullanıldığı dikkati çekmektedir.

Piyasadaki ürünler dikkate alındığında el işlemeciliğinden ziyade makine ile yapılmış olan ürünlerin bulunduğu gözlenmektedir. Teknolojik gelişmeler doğrultusunda bilgisayar destekli makinelere aplike, kesme, pul ve kordon dikme vb. aparatların yerleştirilmesi ile birlikte bu tarz makinelerde daha fazla işleme tekniğinin uygulanabilmesinin, makine işlemeciliğinin artmasında etkin olduğu söylenebilir.

Günümüzde işlemenin kullanım alanlarını ev dekorasyonunda kullanılanlar ve giyim süslemelerinde kullanılanlar olmak üzere iki grupta toplamak mümkündür. Ev

dekorasyonunda oda takımlarında; pano, abajur, gazetelik, seccade, perde, divan örtüsü, masa örtüsü, tuvalet takımı, sehpa takımı, çeşitli örtüler vb. ürünler, yatak takımlarında; yatak örtüsü, yatak çarşafı ve eteği, yorgan yüzü, yastık kılıfı, şifoniyer ve dolap örtüsü, bohça, pike takımı, şase, çocuk yatak örtüsü ve takımları, beşik takımı vb. ürünler, yemek takımlarında; masa örtüsü, Amerikan servisi, çay takımı, tepsi örtüsü, dolap örtüsü vb. ürünlerde, banyo takımlarında; klozet takımı, havlu, bornoz, dolap örtüsü, perde, çamaşır makinesi örtüsü vb. ürünlerde çeşitli işleme teknikleri uygulanmaktadır.

Giyim süslemelerinde ise giyim üzerinde; gelinlik, fantezi elbise, etek, bluz, elbise, pantolon, şort, sabahlık, gecelik, kombinezon, iç çamaşırı vb. ürünlerin yanı sıra çocuk giyimi, portbebe, kundak vb. ürünlerde, giyim aksesuarı olarak da; çanta, kemer, ayakkabı, terlik, broş, yaka çiçeği, eşarp, fular, namaz örtüsü, kravat, şal, etol, şapka, mendil, kolye, küpe, yaka ve manşet vb. ürünlerde çeşitli işleme tekniklerinin uygulanmakta olduğu görülmektedir.

2.2.4. İşlemede kullanılan teknikler

Geçmişten günümüze geleneksel yollarla aktararak gelen ve günümüzde geleneksel Türk işleme teknikleri olarak adlandırılan işleme tekniklerini; Türk işi ve Hesap işi, Tel Kırma (Kırma Tel - Bartın işi), Dival işi (Sırma işi – Maraş işi), Kapama (Aplike – Oturtma), Kırkpare (Yama işi – Patchwork), Antep işi, Kordon Tutturma ve Suzeni (İlme – Kasnak işi) olarak gruplandırmak mümkündür.

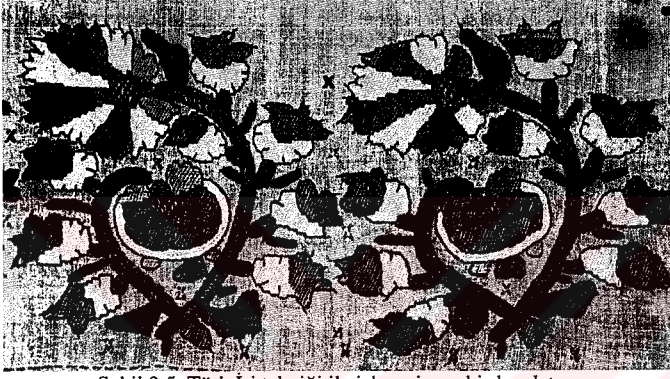
2.2.4.1. Türk İşi ve Hesap İşi

Türk işlemlerinin içerisinde yer alan ve günümüzde de sevilerek uygulanmakta olan Türk işi (Şekil 2.5.) ve Hesap işi (Şekil 2.6.) teknikleri, Türk kadınının duygularını, estetik zevkini ve yaratıcılığını yansıtmaları bakımından büyük önem taşımaktadır.

Tersi ile yüzü hesap işi antikası dışında aynı görüntüyü veren Hesap işi tekniği kumaşın iplikleri sayılarak uygulanmaktadır.

Türk işi tekniği ise mürver iğne tekniği dışında tersi ile yüzü aynı görüntüyü veren, bazı tekniklerinin çizilerek, bazı tekniklerinin ise sayılarak yapılabildiği bir işleme tekniğidir (Sain 1975, 1995).

Hesap işi ve Türk işi iğne tekniklerinin büyük bir bölümünü aynı işlemede birlikte kullanmak mümkündür.

Şekil 2.5. Türk işi tekniği ile işlenmiş peşkirden detay.

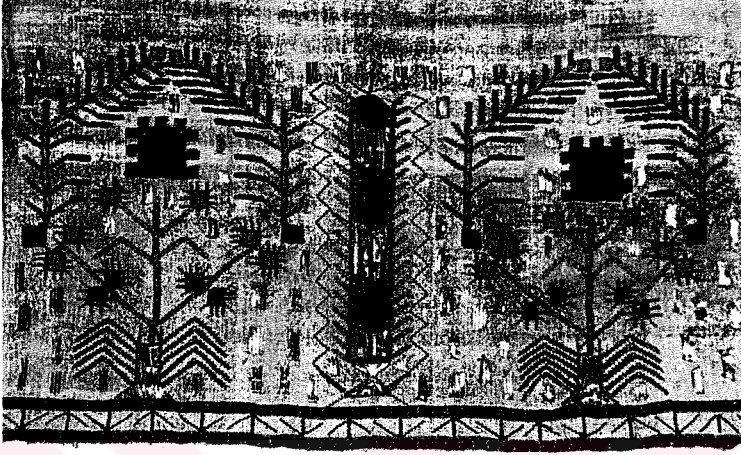
Hesap işi ve Türk işi iğne tekniklerini;

1. Hesap işi antikası (düz, gözenmiş ve karşılaşmış hesap işi antikası)
2. Hesap iğnesi (düz ve gözenmiş hesap iğnesi)
3. Vev hesap iğnesi (karşılaşmış ve gözenmiş vev hesap iğnesi)
4. Ciğerdeldi
5. Sarma (düz, vev ve dolgulu sarma)
6. Balıksırtı
7. Susma (civankaşı, hasır iğne, üçgen susma, dörtgen susma vb.)
8. Muşabak
9. Mürver

10. Pesent (düz, verev, tahrilli, dönerek ve şekline göre pesent)

11. Gözeme

şeklinde sıralamak mümkündür.

Şekil 2.6. Hesap işi tekniği ile işlenmiş peşkirden detay.

2.2.4.2. Tel Kıрма (Kırma Tel – Bartın İşi)

18 y.y.'dan sonra yaygın bir şekilde uygulanılmaya başlanan (Barişta 1997) tel kırma tekniği (Şekil 2.7.) tek başına uygulanabildiği gibi Türk işi ve Hesap işi teknikleri başta olmak üzere bir çok teknikte yardımcı iğne tekniği olarak da uygulanabilmektedir.

İşleme sırasında her iğne puanından sonra telin makas kullanmadan el yardımı ile ileri-geri hareket ettirilerek kırılması ile oluşturulan Tel Kıрма tekniğinin, artı (+) ve çarpı (x) puan tekniği olmak üzere iki ayrı iğne tekniği bulunmaktadır.

Şekil 2.7. Tel kırma tekniği ile işlenmiş çevreden detay.

2.2.4.3. Dival İşi (Maraş İşi – Sırma İşi – Mukavva İşi)

Dival işi, işleme kartonu özel olarak hazırlanıp, üzerine çizilen desenin kartondan özel bıçağı ile oyulması, oluşturulan işleme kalıbının kumaşa yapıştırılması ve ince mukavvaya gerilerek, cülde adı verilen özel tezgâhta; işleme kumaşının yüzünden çok katlı sim veya sırma, tersinden ise mumlanmış iplikle karşılıklı tutturulması ile uygulanan tek yüzlü bir işleme tekniğidir (Markaloğlu 1996). Dival işi tekniği yüzde sarma, terste ise hiristo teyelinin andıran bir görünüm vermekte ve yüzde kullanılan iplik tersten, terste kullanılan iplik ise yüzden görülmemektedir.

Teknikte büyük bir yoğunlukla sim ipliğin tek başına kullanılmasına rağmen son dönemlerde motiflerin tamamında yada bir bölümünde simin yanı sıra renkli ipliklerin de kullanılmaya başlandığı görülmektedir (Köklü 2003).

Dival işinde; tırtıl, kurt, pul, boncuk, stras vb. yardımcı süsleme gereçleri kullanılarak hareketli bir görünüm elde etmek mümkündür (Şekil 2.8.).

Şekil 2.8. Dival işi tekniği ile işlenmiş örtüden detay.

Dival işi tekniğinde kullanılan iğne tekniklerini;

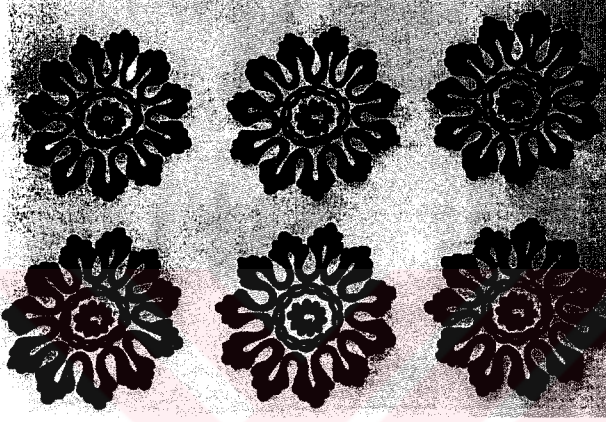
1. Sarma (düz, verrev, yarmalı, kabartma,delikli)
2. Pesent (düz ve verrev)
3. Balıksırtı
4. Hasır iğne
5. Aplike
6. Taç (kenar çalışması) şeklinde sıralamak mümkündür.

2.2.4.4. Kapama (Aplike – Oturtma)

M.Ö 3. yüzyıldan (Barışta 1984b, Diyarbakirli 1993) günümüze kadar uygulanarak gelen kapama tekniğinin özellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde çadır süslemelerinde yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir.

Kapama; düz yada desenli bir kumaşın, başka bir kumaş üzerine, çeşitli motifler kullanılarak, değişik iğne teknikleri yardımı ile tutturulması ile oluşturulan bir işleme tekniğidir (Köklü 2002).

Tekniğin uygulanması sırasında iki tür kumaş kullanılmaktadır. Bunlardan biri işleminin zeminini oluşturan asıl kumaş yani fon kumaşı, diğeri ise; fon kumaşı üzerine değişik iğne teknikleri yardımı ile tutturulan kapama kumaşıdır.

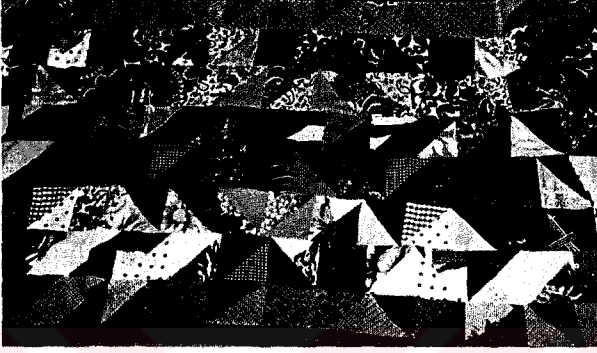

Şekil 2.9. Sarma tekniği ile tutturulmuş kapama (aplike) örtüden detay.

Kapama tekniğini; açık, kapalı yada araya geçirme olmak üzere üç değişik şekilde uygulamak mümkündür. Kapama kumaşını fon kumaşa tutturmada; sarma (Şekil 2.9.), kordon tutturma, zincir işi, Türk ajuru, hesap işi antikası iğnesi başta olmak üzere birçok iğne tekniğini kullanmak mümkündür.

2.2.4.5. Kırkpare (Yama İşi – Patchwork)

Kırkpare tekniği; çeşitli renk ve biçimlerdeki parçaların birbirine teyellenmesi yada iğne ardı ile dikilmesi ile gerçekleştirilmektedir (Şekil 2.10.). Teknikte önemli olan değişik renk ve biçimdeki kumaşların bir araya getirilmesinde bir kompozisyonun oluşturulmasıdır.

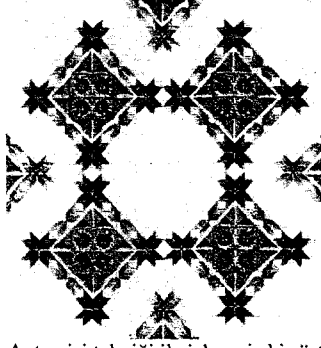
Şekil 2.10. Kırkpare tekniği uygulanmış örtü.

Türk işlemelerinde “geçme işi” olarak isimlendirilen bir çeşidi özellikle 19. yüzyılda yoğun olarak kullanılmıştır (Barışta 1997).

Günümüzde yoğun olarak uygulanmakta olan kırkpare tekniği kapama (aplike) tekniği ile birlikte de kullanılabilmektedir.

2.2.4.6. Antep İşi

Antep işi; belli motif özellikleri dikkate alınarak atkı ve çözgü ipliklerinin kesilerek çekilmesi ve kalan ipliklerin üzerine çeşitli ajurların işlenmesi ile oluşturulan bir işleme tekniğidir (Şekil 2.11.).

Şekil 2.11. Antep işi tekniği ile işlenmiş bir örtüden detay.

Antep işi tekniğinde ajurlar işlenmeden önce, motif fonu çevresi; hesap işi antıkası, sarma, muşabak yada çeşitli susmalar ile işlenerek ipliklerin atması engellenir. İşleme tekniğinde motif fonu: kare, dikdörtgen vb. geometrik formlarda yada yaprak, çiçek vb. şekillerde oluşturulabilmektedir. Fonun kenarları düz iplik yönünde hazırlandığında antika, yuvarlak vb. verrev iplik yönünde hazırlandığında ise sarma tercih edilmektedir (Özcan 1994, 2000).

Antep işinde yoğun olarak; mercimek, kartopu, örümcek, badem, ciğerdeldi, camelyan ve çitime ajurlarının kullanıldığı görülmektedir.

2.2.4.7. Kordon Tutturma

Çeşitli renk ve cinsteki ipliklerin çıkık yardımı ile değişik kalınlıklarda bükülmesi ile oluşturulan kordonların; desenin dış hattından başlayarak merkeze doğru iç içe sıralar halinde gizli yada açık olarak tutturulması ile uygulanan bir işleme tekniğidir. Tek başına yada farklı tekniklerle bir arada kullanılabilir. Özellikle salta, yelek ve cepkenlerde çok sık kullanıldığı görülmektedir (Şekil 2.12.).

Şekil 2.12. Kordon tutturma tekniği ile işlenmiş bir kaftan (G.Ü. Mes. Eğt.Fak. Müzesi).

2.2.4.8. Suzeni (İlme – Kasnak İşi)

Göktürk, Uygur ve Kırgızların VII.-IX. yüzyıllarda kurdukları Türk devletlerine ait birçok kurgandan çıkarılan işlemeli ürünlerde suzeni tekniğinin de uygulandığı görülmektedir.

Kırım'da, Türkistan'da ve Anadolu'da yaygın olarak kullanılan suzeni tekniğinin XVI. yy'a ait en güzel örnekleri Topkapı Sarayı müzesinde yer almaktadır (Önder 1998).

Suzeni, çeşitli kumaşlar üzerine, çeşitli cinsten ve renkte iplikler kullanılarak tığ veya iğne yardımı ile işlenen (Şekil 2.13.) ve zincir işi iğne tekniğine dayalı bir işleme tekniğidir (Baykasoğlu 1994).

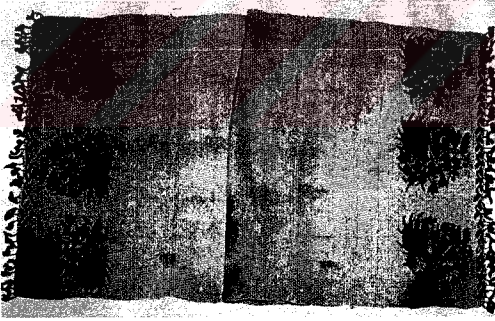

Şekil 2.13. Suzeni tekniği ile işlenmiş bir pano.

Günümüzde suzeni tekniğini elde iğne veya tığ ile yada makinede uygulamak mümkündür.

2.3. Peşkir

2.3.1. Peşkirin tanımı

Şekil 2.14. Türk işi tekniği ile işlenmiş peşkir (Konya Etnografya Müzesi).

Piş; ön ve **gir;** tutulan olmak üzere iki heceden oluşan pişgir; öne tutulan havlu anlamını taşımaktadır ve Türkçe'ye Osmanlı İmparatorluğu döneminde Farsça'dan geçtiği anlaşılmaktadır.(Anonim 1972, İslimyeli 1976)

Peşkirin günümüze kadar gelen birçok tanımı bulunmaktadır. Bunlardan bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür.

Berker (1991), peşkiri “ el kurulamaya yarayan, dikdörtgen biçiminde ve kaba dokumalı işleme çeşididir. Kumaş genellikle su emmeye elverişli türdendir. Peşkirler, gerek kompozisyon, gerekse renk ve teknik bakımdan makramaya çok benzer, iki işleme çeşidi birbirinden çok az farklarla ayrılır. Dikkati çeken fark, peşkirlerin saçaklı olmasıdır” ifadesi ile tanımlamaktadır.

Önder (1998)'in ise “pamuk ve keten ipliğinden özel olarak dokunan el ve diz havlusu. 50 cm eninde, 70-80 cm boyundadır. Bazen de yer sofrasının çevresini dolanacak kadar 2-2.5 m uzunluğunda olur.İki ucu işlemeli ve saçaklıdır. İşlemeleri sırma, renkli ibrişim ve ipliklerle gergeflerde yapılır. Topkapı sarayında örnekleri bulunan “saray peşkirleri” daha çok süslüdür. Peşkir, el yıkandıktan, aptes alındıktan sonra eli yüzü kurulamak için kullanıldığı gibi, yer sofrasına bağdaş kurup oturduktan sonra, sofrada toplu veya tek tek peçete olarak da kullanılır” ifadesi ile peşkiri tanımladığı görülmektedir.

Kısaca peşkir, “yemek yerken kullanılan, el kurulanan, büyük mendil biçiminde pamuk veya keten bez, peçete” olarak tanımlanmaktadır. (Anonim 1988)

Peşkirin halk dilinde farklı söylemleri de bulunmaktadır bunlar; destimal, havlu, yağlık ve makrama (mahrama) olarak sıralanabilir.

Destimal'in günümüze kadar gelen tanımlarını ise şu şekilde aktarmak mümkündür.

Destimal veya destmal; Türkçe'ye Osmanlı İmparatorluğu zamanında Farsçadan geçtiği görülmektedir. **Dest**; el ve **mâl**; sürtülen veya sürten'den dest-mâl; ele sürtülen anlamını taşımaktadır. (Anonim 1986)

Koçu (1969) destimali “el silecek şey, elbezi, yağlık, peşkir demektir. Fakat günlük hayat içinde makreme (mendil) gibi üstde taşınmıştır ve yalnız yıkanan eli yüzü kurulamak için değil, yüzün terini silmek içinde kullanılmıştır” ifadesi ile tanımlarken destimallerin; pamuk, keten ve ham ipekten (bürüncük) çok sık olarak dokunduğunu ve iki ucunun sırma ve ipekle işlendiğini anlatmaktadır.

Makrama'nın günümüze kadar gelen tanımlarını ise şu şekilde aktarmak mümkündür.

Koçu (1969) makramayı “kenarı işlemeli destimal, havlu, peşkir, halk ağzında mahrama” ifadesiyle tanımlamaktadır.

Sürür (1976) ise makramayı “el peşkiri anlamına gelen” makrama-i dest” ve “bir çeşit kadın başörtüsü de denirdi” ifadeleri ile el kurulamanın yanı sıra başörtüsü olarak da kullanıldığını belirtmektedir.

Önder (1998) ise makramayı “genel olarak pamuk, yün ve ketenden Anadolu'da el tezgâhlarında dokunan bir çeşit peşkir. Gevşek dokumalı ve su emici nitelikteki makramalar, 45x50 cm veya 60x120 cm boyutunda dokunur. El havlusu olarak kullanıldığı gibi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da kadınların başlarını örtü olarak süsler” ifadesi ile tanımlamaktadır.

Gönül (1976) de makrama'yı “ince sık keten bez üzerine yapılmış kanarları işlemeli bir nevî el havlusudur. Halen Anadolu'da da bu kelime havlu manasında kullanılmaktadır” ifadesi ile tanımladığı görülmektedir.

Berker (1991)'in ise makramayı daha ayrıntılı bir şekilde tanımladığı dikkati çekmektedir. “Güney-Doğu Anadolu’da mahrame (büyük örtü) Ege yöresinde ise, makramadır. Bu örtü kullanıldığı yere göre çeşitli isimler alır. Mesela şerbet makraması, yemek makraması ve abdest makraması gibi. Genel görüntüsü dikdörtgen şeklindedir. 16. yüzyılda 40x60 cm. olan bu örtüler daha sonraki yüzyıllarda büyümüş 90x150 cm. kadar olmuştur. 90x250 cm. boyutlu yemek makramalarına ise dolama adı verilir. Dolamanın özelliği yer sinisi çevresine oturanların önlerinde dolaşmasıdır. Ekmek ve yemek kırıntılarının çevreye saçılmasını önlemekte ayrıca peçete görevi de yapmaktadır. Makramalar, ince keten ile pamuklu kumaşlardan dokunurlar. Her iki ucunda 15-25 hatta 40 cm. kadar işlenmiş bir kısım bulunur” Berker aynı zamanda makramaların 18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyılda başörtüsü olarak kullanılmaya başlandığını belirtir.

Peşkirle aynı anlamda kullanılan bir diğer terim olan “havlu” nun ise şu şekilde tanımlandığı görülmektedir.

Gönül (1976) havlu’yu “takriben bir metre kadar uzunluğunda ve kırsantim kadar genişliğinde olan iki başı işlemeli, ekseriya ince sık beyaz ketenden yapılmış bir parçadır” ifadesi ile tanımlamaktadır.

Berker (1991) ise havlu’yu “el ve yüz kurulamaya yarayan bu işleme türü özellikle kolay su emen kumaşlardan yapılır. Kullanılacak yere göre, ölçüleri de değişir. Türleri vardır; el havlusu, yüz havlusu, ayak havlusu, silecek ve haman havlusu gibi. Genellikle havluların her iki ucunda renkli iplik veya sırma ile işlenmiş bezemeler bulunur” ifadesi ile tanımlamaktadır.

Peşkirle aynı anlamda kullanılan bir diğer terim ise “yağlık” tır. Yağlığın da günümüze kadar birçok şekilde tanımlandığı görülmektedir.

Koçu (1969) yağlığı “yağlı elleri ve dudakları silmeye mahsus bez ki sofralarda herkesin önüne konulur, el bezi, peçete” ile “mendile, çevreye de yağlık denir” ifadeleri ile tanımladığı dikkati çekmektedir.

Sürür (1976) ise yağlığı tanımlarken “iki ucu işlemeli süs eşyası veya peşkir olarak kullanılan yağlıklarda yüzey düzeni diğer makramaların karakterini taşıyan çeşitli motif ve renklerle meydana getirilmiştir” ifadesini kullandığı görülmektedir.

Berker (1991)’in ise yağlığı “peşkir ve makramalardan biraz daha ufaktır. Dikdörtgen biçimindedir ve genelde hediyelik olarak kullanılır. Türk adet, gelenek ve örflerinin bir simgesi niteliğindedir. İnce ketenden yapılan bu örtülerde sağlık, uzun ömür, sevgi ve aşk motifleri ağırlık taşır. Ayrıca yüz ve el kurulamak için de kullanılır. Bu işlemler, bir sevgiliye ve yavukluya verilen en güzel ve anlamlı hediyelerdir.

Bütün bu bilgiler ışığında peşkirin yüzün terini silmek için, abdest alırken, yemek öncesi ve sonrasında eli yüzü kurulamak, tek tek (nine peşkiri, dede peşkiri, padişah peşkiri vb.), çift kişilik (gelin-güvey peşkiri) yada toplu olarak yer sofrasında peçete olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır (Şekil 2.15.).

Ayrıca günlük hayatta mendil gibi üstde taşındığı ve 18. yy. sonu ile 19.yy başında ise özellikle makrama olarak da adlandırılan peşkirlerin baş örtüsü olarak kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Halk arasında destimal, havlu, yağlık, makrama (mahrama) olarak adlandırılan peşkirlerin kullanım yerlerine göre ise şerbet peşkiri, yemek peşkiri, abdest peşkiri (makraması) ve dolama olarak adlandırıldığı anlaşılmaktadır.

Şekil 2.15. Lala Mustafa Paşa'nın Yeniçeri ağalarına verdiği ziyafeti temsil eden minyatür. Nusretname, 1584 (Atasoy 2002).

Dikdörtgen formunda olan peşkirlerin 16.yy'da 40x60cm olan boyutları daha sonraki yüzyıllarda artarak 90x150 cm, yemek peşkirlerinin (dolama) ise 90x250 cm boyutlarına ulaştığını söylemek mümkündür. Peşkirlerin dokumalarında yoğun olarak pamuk ve keten iplik kullanılmakla birlikte ham ipek (bürtüncük) ve yün ipliğinin de kullanıldığını söylemek mümkündür. Peşkirlerin iki ucunda ise tel, sırma, renkli ibrişim ve ipliklerle işlenen ve 15-25 cm hatta 40 cm kadar işlemeli bir kısım bulunmaktadır ve kenar süslemelerinde tığ oyası,saçak bırakma yada bükme tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir.

Makrama, havlu,yağlık ve peşkirlerin yöreden yöreye çok farklı isimlerde adlandırıldığı görülmektedir. Bunların bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür, Makrama;

Karaman’da; bez havlu, bazı yörelerde ise üslük olarak da adlandırıldığı dikkati çekmektedir (Barışta 2001).

Havlunun; Tokat Niksar’ da, Rize Çayeli’ nde, Niğde Ulukışla, Bahçeli ve Borda, Sivas İmranlı’ da, Muğla Milas’ da , Denizli Buldan’ da, Aydın Nazilli, Karacasu ve Atça’ da, Erzurum’da peşkir olarak adlandırıldığı, bazı yörelerde ise mezel ve saçaklı olarak da adlandırıldığı ifade edilmektedir (Barışta 2001).

Yağlığin Çanakkale’de havlu olarak adlandırıldığı bazı yörelerde ise elbezi, mendil yada yağdan olarak adlandırıldığı gözlenmektedir (Barışta 2001).

Peşkirin ise; Muğla Fethiye’de, Kars Pasof’da, Manisa Dadağlı’da yağlık olarak , Manisa Alaşehirde havlı, Sinop’ta yüz bezi, Karaman’da gergah fişkiri yada mendil olarak adlandırıldığı (Barışta 2001). Rize yöresinde ise yağdan olarak adlandırılan peşkir ve yağlıkların pullu olarak da adlandırıldığı görülmektedir (Anonim 2004a).

2.3.2.Peşkirin Türk Edebiyatı’ ndaki yeri

Desen desen, nakış nakış göz nuru dökülerek yüzyıllar hatta bin yıllar boyu kumaşa aktarılan işlemler, geçmişten günümüze işleyenlerin huzur, mutluluk, arzu ve hüznlerinin bir aktarımı olarak geldiği görülmektedir. İşlemlerin şairin dilinde şiir ozanın dilinde ise türkü ve manilere dönüştüğü gözlenmektedir.

Lale devrinin ünlü şairi Nedim’in meşhur bir gazelindeki beyitte,

“Buyî gül taktir olunmuş nâzın işlenmiş ucu

Biri olmuş huy birisi destimal olmuş sana”

sözleri yer alır. Beyit; “ Gülün kokusu inbikten geçirilmiş, nazın da ucu işlenmiş, sana, birisi ter olmuş, birisi de o teri silmeye yağlık olmuş” anlamı taşımaktadır (Koçu 1969).

XVIII. yüzyıl şairlerinden Sabri: Şâkirin bir beyitinde ise;

“Bir muanber destimal ile siler gûya yüzün

Zülfünü dilber ne dem pirâyei ruhsar ider”

sözleri yer alır. Beyit “yanağını (dökülen) zülûfleri ile süslediği zaman (o) dilber, sanki yüzünü anber kokulu bir destimal ile siler gibidir” anlamını taşımaktadır (Koçu 1969).

Türk kültüründe yer alan peşkirle ilgili manilerden bir kısmını ise şu şekilde sıralamak mümkündür:

“Peşkir peşkir üstüne

Peşkir dizin üstüne

Oturmuş türkû yazar

Nazlı yarin üstüne” (Anonim 2004b).

“Sürgüyle kürürler damın karını

Peşkir ile siler akan terini

Sallayıp tandıra ayaklarını

Lavaşa hiç pendir dördünmü Beyim” (Anonim 2001).

Peşkirlerin şiir ve maniler dışında türkülerde de yer aldığı dikkati çekmektedir.

“Peşkir çektim direkten

Bir of çektim yürekten

Bu hekim hekim değil

Hekim gelsin frenkten” kıt’asını türkülere örnek göstermek mümkündür.

2.3.3. Peşkirlerin kullanım alanları

Saray ve konaklarda misafir olarak kalan bir çok yabancı hatıralarında, peşkirlerin Türklerin hayatındaki yeri ve önemini ifade ettikleri görülmektedir.

16.yüzyıl ortalarında Kanuni Sultan Süleyman döneminde İstanbul'da bulunan Ogier de Busbecq hatıralarında “yüzümüzü sildiğimiz gibi işlemeli havluların “ mükafat olarak okçuluk yarışmalarında verildiğinden bahsederken işlemlere verilen kıymeti de belirtmektedir (Gürsu 2001).

Ahmet Refik'in “Bizans Karşısında Türkler” adlı eserinden yaptığı bir aktarmada II. Murat'ın Sarayında Milan Elçisinin huzura kabulü dolayısıyla verilen bir davetten bahsetmektedir. Bu davette Sultan Murat'ın önüne bir ipek havlu ve peşkir serildiğini ifade etmektedir (Anonim 2004c).

Bir başka kaynakta da Osmanlı padişahı I. Ahmet (1603-1617) dönemi bilgilerini aktarmaktadır. Yemekte padişahın yere oturduğu ve kucağına bir peşkirin konulmasının yanı sıra sol kolunun üzerine de, yemekten sonra ağzını silmesi için ikinci bir peşkir konulduğundan bahsetmektedir. Yemek sonrasında ise altın ibrik içinde gelen su ile ellerini yıkadığı ve sol kolunun üzerinde bulunan peşkir ile ellerini kuruladığı ifade edilmektedir (Oymak 2004).

Osmanlı mutfak kültüründe de peşkirin önemli bir yeri bulunduğu anlaşılmaktadır. Yemek öncesi ve sonrasında elleri yıkamak için leğen, ibrik ve el kurulamak için peşkirlerin, yemeklerde peçete yerine makramaların sofralarda kullanılan en önemli malzemeler arasında olduğu gözlenmektedir.

Osmanlı imparatorluğu döneminde her yıl düzenlenen surre alayında verilen ziyafetle ilgili bir belgede (T. Sarayı Arşivi D.6835), Osmanlı mutfak kültüründe yer alan yemek esnasında kullanılan peşkirlerin; su peşkiri, makreme (havlu), yemek makremesi ve yağ makremesi gibi çeşitleri ile adlandırıldığı görülmektedir (Anonim 2004d).

Kral I. George'un Babıali'ye elçisi olan eşiyle birlikte 1717-1718 yıllarında Osmanlı İmparatorluğuna gelen ve az sayıdaki kadın gezginden biri olan Lady Mary Montegün'ün, sultanın sarayındaki işlemler ile ilgili ayrıntılı olarak bilgi verdiği görülmektedir. Sultanın hanımları ile birlikte gittiği bir ziyafette kendisine "ipek ve altın işlemeli, doğal çiçeklerle en mükemmel şekilde bezenmiş ince müslinden elbezleri sunulduğunu" ifade etmekte ve el silmek için fazla değerli bulduğu bu işlemleri kullanmakta tereddütlü davrandığını belirtmektedir (Delibaş 1991, Ther 1994).

Türk peşkir ve yağlıklarının cazibesine kapılan bir başka yabancı ise Berlin İslâm Müzesi'nin Müdürü Friedrich Sarre'dir. 1895 yazında Batı ve Orta Anadolu'yu dolaştığını ve gittiği yerlerden işleme satın aldığını belirten Sarre Konya civarında "Keçimusla", Beyşehir gölü kenarındaki "İskele Köy"ve Eğirdir'de daha kaliteli işlemlerin bulunduğundan bahsetmektedir (Ther 1994).

İncelenen kaynaklardan, peşkirin uzunluğunun kullanım yerine göre değiştiği görülmektedir. Padişahlar, paşalar, dedeler ve nineler tek kişilik peşkir kullanırken yeni evli çiftler ömür boyu beraberliklerinin devamını simgeleyen çift kişilik gelin-güvey peşkiri kullandıkları ifade edilmektedir. Düğünlerde, bayramlarda ve kalabalık aile sofralarında ise oniki, yirmi dört kişilik "dolak" adı verilen peşkirlerin kullanıldığı dikkati çekmektedir (Tansuğ 2003).

Ayrıca sofraya bakır kapta getirilen yemeğin ikramında eller üstüne atılan ucu nakışlı peşkirin, elleri kabın sıcaklığından korurken yemek ikramında da dekoratif bir şıklık kattığı anlaşılmaktadır. Yemek sonrasında ise kahve ikramında sol omuza atılan

gösterişli bir peşkirle aynı dekoratif şıklığın sürdürüldüğü anlaşılmaktadır (Tansuğ 2003).

Peşkirlerin geçmişten günümüze kadar bir çok alanda kullanıldığı ve özellikle düğün geleneklerinin içinde önemli bir yeri olduğu dikkati çekmektedir.

Peşkirlerin düğünlerde davetiye olarak gönderildiği, düğün törenlerinde görev alan kişilere hediye olarak verildiği, yeni gelinin ise eşinin akrabalarına nezaket ziyaretinde bulunduğu peşkir hediye ettiği, ifade edilmektedir (Tansuğ 2003). Gelin odalarının, sünnet yataklarının, evlerin süsü olarak kullanılan peşkirlerin günümüzde de sevilerek ev dekorasyonunda kullanıldığı, hatıra olarak saklandığı görülmektedir.

2.3.4. Peşkirlerde kullanılan teknikler

Peşkirlerin işlemlerinde, Tel kırma, düz hesap iğnesi, verev hesap iğnesi, muşabak, mürver, düz pesent, verev pesent, gölgeli pesent, şekline göre pesent, balıksırtı, susma, civankaşı, hasır iğne, kesme ve çekme ajurlar, gözeme, filitre, verev sarma, sarma, ciğerdeldi, çin iğnesi v.b. iğne tekniklerinin kullanıldığı dikkati çekmektedir. Kenar süslemelerinde ise tığ oyası, saçak bırakmak ve saçak bükmenin uygulandığı görülmektedir (Yılmaz 1986, Berker 1991, Şentürk 2003).

2.3.5. Peşkirlerde kullanılan motifler

Özellikle destimal olarak adlandırılan peşkirlerde, kullanacak kişinin özellikleri dikkate alınarak beyitlerin ve mısraların kullanıldığı dikkati çekmektedir. Destimali kullanan kişi eğer bir erkek ise motiflerde üsluplaşmış hançer motifinin de kullanıldığı dikkati çekmektedir (Fenercioğlu 1973).

Makramalarda genelde çok renkli çiçek, kıvrık dal, meyve, yaprak gibi motifler kullanılır. Son yüzyıllarda peyzaj, çeşitli armalar, evler, türbeler, eski yazılar ve müzik aletlerinin de yer aldığı görülmektedir. Yağlıklarda; uzun ömür, sağlık, sevgi ve aşk motifleri ağırlık taşımaktadır. Bu işlemler sevgiliye verilen en güzel ve anlamlı hediyeler olduğu anlaşılmaktadır (Berker 1980).

XVI. yüzyıl makrama örneklerinin mavi, kırmızı ve siyah renkli ipeklerle ve küçük motiflerle süslediği dikkati çekerken XVII ve XVIII. yüzyıllarda süslemelerin zengin ve ayrıntılı olduğu görülmektedir. XVI. yüzyılda yalın olan çiçek motiflerinin XVII. yüzyılda daha süslü işlendiği, yağlıklarda çok çeşitli manzara ve figürlü motiflerin görüldüğü XVIII. yüzyılda ise en ağır motiflerin işlendiği ve çeşitli kompozisyon tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir (Sürür 1976).

Destimallerde yer alan yazılı bezemeler dikkate alındığında aşıkâne, rindâne, dindârâne beyit ve mısraların da bulunduğu dikkati çekmektedir. Bu tarzdaki yazılı bezemelerin özellikle hediye olarak işlenen destimallerde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Destimallerde görülen yazılardan bazılarını şu şekilde vermek mümkündür.

“Kabul eyle destimâlim
Perîpeyker mehcemâlim”

Hediye destimâl yakışıklı bir delikanlıya verilmek üzere işlendiği taktirde; işleminde üslûplaştırılmış ve çiçeklerle bezenmiş bir hançer motifinin mutlaka yer aldığı dikkati çekmektedir. Bu tarzda işlenen bir destimâlin her iki kenarında birer beyit olarak şu kıtânın yer aldığı görülmektedir:

“Tuhfei aşkım bu efendim
Nazik eline layık olam
Abdest alırken şehlevendim
Bûsı pâyine fırsat bulam”

Bu beyitten de anlaşıldığı gibi peşkirin abdest alırken kullanıldığı anlaşılmaktadır (Koçu 1969).

Havluların uçlarında düz yada kıvrık çiçek dalları kullanıldığı görülmektedir XVIII yüzyıl ve XIX. yüzyıllarda ise cami, servi v.s. gibi manzaraların işlendiği dikkati çekmektedir (Göntül 1976)

İşlenen motifler kullanıldığı yöreye göre isim ve anlam taşıdığı bilinmektedir. Doğadaki bir çok canlı yada cansız varlığın işlemelerde kullanıldığı ve işleyenin çevresine bir şeyler anlatmasına yardımcı olduğu görülmektedir.

İşlemelerde hançer motifi aşkı simgelemektedir ve eğer bir delikanlı göğsünde hançer motifi işli bir yağlık taşımakta ise bu yağlığı sevgilisinin hediye ettiği bilinmektedir. Delikanlının bu yağlığı taşıması ise genç kıza olan aşkını vurgulamak olduğu anlaşılmaktadır. Gelinlik kızların ise çeyizleri için işledikleri peşkirlerde, bol çekirdekli meyve motiflerinin bulunmakta olduğu belirtilmektedir. Karpuz, kavun, üzüm, nar v.b. motiflerin yüzyıllar boyunca bereket sembolü olarak kullanıldığı gözlenmektedir. Çeyizlerde yer alan peşkir, yağlık v.b. ürünlerde kullanılan bol çekirdekli meyve motiflerinin, ilerde kurulacak yuvanın zengin, bereketli ve bol çocuklu olacağı inancını verdiği anlaşılmaktadır (Berker 1980).

Bilhassa Ege bölgesi dolaylarında peşkir, el havlusu ve makramalarda yılan figürüne de rastlanılmaktadır. Bu figürün İç Anadolu ve Ege bölgesinde sıhhat ve kötülöklere karşı güç anlamında kullanıldığı ifade edilmektedir. İşlemelerde sevilerek kullanılan çok uzun ömürlü çarkıfelek çiçeğinin birbiri üzerine dönen yaprakları süsleme sanatında yaşamı ve hayatı temsil ettiği anlaşılmaktadır. Özellikle Doğu Anadolu peşkir işlemelerinde yoğun olarak kullanıldığı gözlenmektedir (Berker 1980).

Bunların dışında; balık kısmeti, hayat ağacı motifi uzun ömrü ve bereketi, servi motifi uzun ömrü ve sonsuzluğu, sıradağlar gurbeti, kuş motifleri ise haber ve haberciyi ifade ettiği anlaşılmaktadır (Yılmaz 1986).

Anadolu kadınının dili ile ifade etmemesine rağmen çevrelerine aktarmak istedikleri duygu, düşünce, özlem, arzu, hüznü ve mutluluklarını en önemlisi hayallerini işlemlerinde dile döktükleri ve bu gizli lisanı çok güzel ifade ettikleri anlaşılmaktadır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Araştırma, İç Anadolu bölgesinde yer alan Aksaray, Ankara, Çankırı, Kayseri, Konya, Nevşehir, Niğde ve Yozgat il merkezlerinde bulunan ve etnoğrafik eserlerin yoğun olarak yer aldığı müzelerde yürütülmüştür. Araştırma materyalini, belirlenen müzelerde bulunan geleneksel Türk işleme teknikleri ile işlenmiş özgün niteliklere sahip peşkirler oluşturmaktadır.

Bu amaçla, Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğünden alınan izin ve müzeler ile bire bir yapılan görüşmeler doğrultusunda, araştırma-inceleme için uygun tarihler belirlenmiş ve 2001 yılında Çankırı, Kayseri, Konya Etnoğrafya, Nevşehir ve Yozgat Müzeleri, 2003 yılında ise Ankara Etnoğrafya, Ankara Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi, Aksaray ve Niğde Müzelerinde gözlem ve incelemelerde bulunulmuştur. Kırşehir Müzesi’nde işlemeli peşkir örneklerinin bulunmaması nedeni ile araştırma kapsamından çıkarılmıştır.

Araştırma kapsamına alınan illerdeki müzelerde tespit edilen peşkirlerin sayısını ve araştırma kapsamına alınan illeri gösteren çizelge 3.1.’de sunulmuştur.

Çizelge 3.1. Araştırma kapsamına alınan müzeler ve müzelerde tespit edilen peşkirlerin sayısı

İncelenen Müzeler	Peşkir Sayısı
Aksaray Müzesi	29
Ankara Etnografya Müzesi	24
Ankara Gazi Üniv. Mes.Eğt.Fak. Müzesi	22
Çankırı Müzesi	20
Kayseri Müzesi	27
Konya Etnografya Müzesi	26
Nevşehir Müzesi	28
Niğde Müzesi	24
Yozgat Müzesi	23
Toplam	223

Çizelge 3.1.'de görüldüğü gibi İç Anadolu bölgesinde yer alan 8 ildeki 9 adet müzede yapılan incelemeler sonucunda tespit edilen 223 adet özgün peşkir araştırma kapsamına alınmıştır.

Tespit edilen peşkirlerin fotoğrafları çekilmiş, bilgi formu yardımı ile envanter kayıtları da dikkate alınarak incelenmiş ve bu konuda yapılan literatür taraması ile elde edilen bilgilerle desteklenmiştir.

3.2. Yöntem

3.2.1. İşleme sanatı hakkında genel bilgi

Konu ile ilgili literatür taraması yapılarak; kuramsal temeller bölümü içerisinde; işleme sanatının tarihî gelişimi, tanımı, sınıflandırılması, kullanım alanları ile işlemlerde kullanılan teknikler, araç-gereçler, renk, motif ve kompozisyon özellikleri ile ilgili bilgiler renkli fotoğraflarla verilmiştir.

3.2.2. İşleme sanatında peşkir

Peşkir ile ilgili literatür taraması yapılarak; peşkirlerin tarih içindeki gelişimi, tanımı, kullanım alanları ile peşkirlerde kullanılan teknik, renk, motif ve kompozisyon özellikleri ile ilgili bilgiler verilerek renkli fotoğraflarla kuramsal temeller bölümünde sunulmuştur.

3.2.3. İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan peşkirler

Araştırma kapsamında incelenen peşkirlerin renkli fotoğrafları çekilmiş, dokuma işleme ve kenar süslemeleri ile ilgili özelliklerini belirlemek amacı ile geliştirilen bilgi formu ile birlikte EK 1' de verilmiştir.

3.2.3.1. Peşkirlerin tarihi

Peşkirlerin hangi döneme ait oldukları müze envanter bilgileri göz önüne alınarak incelenmiştir.

3.2.3.2. Peşkirlerde kullanılan dokumanın özellikleri

3.2.3.2.1. Dokuma örgüsü

Peşkirlerde kullanılan dokumaların örgüsü, atkı ve çözgü bağlantıları büyüteç (lup) yardımı ile incelenerek tespit edilmiştir.

3.2.3.2.2. Dokumanın eni ve boyu

Peşkirlerde kullanılan dokumaların eni ve boyu TS EN 1773 numaralı “Tekstil-Kumaşlar-Genişlik ve Uzunluk Tayini” standardında belirtilen metot esas alınarak belirlenmiştir (Anonim 1998).

Dokumaların en ve boy değerlerine ilişkin veriler SPSS 10.0V programında uygun istatistiksel analiz yöntemleri ile değerlendirilmiştir.

3.2.3.2.3. Dokumanın atkı ve çözgü sıklığı

Peşkirlerde kullanılan dokumaların atkı ve çözgü sıklıkları TS 250 EN 1049-2 numaralı “Tekstil - Dokunmuş Kumaşlar - Yapı Analiz Metotları - Birim Uzunluktaki İplik Sayısının Tayini” standardında belirtilen metot esas alınarak belirlenmiştir (Anonim 1996).

Dokumaların atkı ve çözgü sıklığı değerlerine ilişkin veriler SPSS 10.0V programında uygun istatistiksel analiz yöntemleri ile değerlendirilmiştir.

3.2.3.2.4. Dokumada kullanılan ipliklerin lif cinsi

Dokumaların atkı ve çözgü ipliklerinde kullanılan liflerin cinsi peşkirlerden alınan preparatlar incelenerek belirlenmiştir.

3.2.3.2.5. Dokumada kullanılan desen özellikleri

Peşkirlerin dokumaları ayrı ayrı incelenerek kullanılan desenlerin özellikleri tespit edilmiştir.

3.2.3.2.6. Dokumada kullanılan renkler

Peşkirlerin dokumalarında kullanılan farklı (renk ve cins) ipliklerle yapılan desen özelliği bizzat incelenerek tespit edilmiştir.

3.2.3.3. Peşkirlerde uygulanan işlemlerin özellikleri

3.2.3.3.1. İşlemlerde kullanılan gereçler

Peşkirlerin işlemlerinde kullanılan gereçler; yün, pamuk, ipek,tel, ipek-tel, kılıptan-ipek vb. gruplandırılarak incelenmiştir.

3.2.3.3.2. İşlemlerde uygulanan teknikler ve iğneler

Peşkirlerin işlemlerinde uygulanan teknikler (Türk İşi, Hesap İşi, Tel Kıрма, Ajur, Antep İşi, Çin İğnesi, Suzeni vb.) gruplandırılarak iğne teknikleri ayrıntılı olarak tespit edilmiştir.

3.2.3.3.3. İşlemlerde kullanılan renkler

Peşkirlerin işlemlerinde kullanılan renkler uygun ışık altında bizzat incelenerek tespit edilmiştir.

3.2.3.3.4. İşlemlerde kullanılan motifler

Peşkirlerin işlemleri ayrı ayrı bizzat incelenerek kullanılan motiflerin; bitkisel, nesneli, geometrik, figüratif yazılı vb. bezemeler olduğu ve bu bezemelerde hangi motiflerin kullanıldığı bizzat incelenerek tespit edilmiş ve belgelenmiştir.

3.2.3.3.5. İşlemelerde kullanılan kompozisyonlar

Peşkirlerin işlemelerinde kullanılan kompozisyon özellikleri (düzgün, atlamalı, bağlantılı, geçmeli serpme vb.) bizzat incelenerek belirlenmiş ve renkli fotoğraflarla belgelenmiştir.

3.2.3.4. Peşkirlerde uygulanan kenar süslemelerinin özellikleri

3.2.3.4.1. Kenar süslemelerinde kullanılan gereçler

Peşkirlerin kenar süslemelerinde kullanılan gerecin; yün, pamuk, ipek, püskül, kumaş vb. olduğu bizzat incelenerek tespit edilmiş ve pamuk iplik- kumaş, atkı aralıklı çırpma dikişi vb. şeklinde teknikler gruplandırılmıştır.

3.2.3.4.2. Kenar süslemelerinde uygulanan teknikler

Peşkirlerin kenar süslemelerinde uygulanan teknikler; (saçak bırakarak, saçak bükerek, rişliyö, tığ danteli, iğne oyası, iğne danteli, hazır harç, baskı dikişi, çırpma dikişi vb.) bizzat incelenerek tespit edilmiş ve gruplandırılmıştır.

3.2.3.4.3. Kenar süslemelerinde kullanılan renkler

Peşkirlerin kenar süslemelerinde kullanılan renkler bizzat tespit edilmiş ve renkli fotoğraflarla belgelenmiştir.

3.2.3.4.4. Kenar süslemelerinde kullanılan motif ve kompozisyonlar

Peşkirlerin kenar süslemelerinde özgün nitelikli motif ve kompozisyon tekniklerine rastlanılmamıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

4.1. Peşkirlerin Tarihi

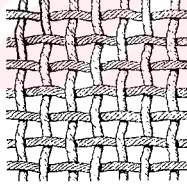
Müze envanter bilgileri incelendiğinde çoğunlukla peşkirlerin tarihi ile ilgili her hangi bir bilginin yer almadığı tespit edilmiştir. Peşkirlerin tarihinin belirtildiği envanter bilgilerinde ise yeterli detay verilmeyerek sadece Osmanlı Dönemine ait olduğu ile ilgili genel bir bilgi verildiği görülmüştür.

4-2. Peşkirlerde Kullanılan Dokumanın Özellikleri

4.2.1. Dokuma örgüsü

İç Anadolu bölgesi müzelerinde araştırma materyalini oluşturan peşkirlerin dokuma örgüsü incelenmiş, bir peşkirin dokumasında bezayağı ve atkı ripsi dokuma örgülerinin 2' ye 1 atkı oranında bir arada kullanılmasıyla türetilmiş krep örgüsü, diğerlerinin tamamında ise bezayağı dokuma örgüsü uygulandığı belirlenmiştir.

Dokuma örgülerinin temelini oluşturan ve yoğun olarak kullanılan bezayağı tekniğinin örgü raporu; 2 çözgü ve 2 atkı ipliğinden meydana gelmektedir. İplikler hem çözgü yönünde, hem de atkı yönünde bir üst bir alt bağlantılı olmak üzere dokunmaktadır (Şekil 4.1.).

Şekil 4. 1. Bez ayağı dokuma tekniği (Onuk vd 1998).

Bezayağı tekniğinde, bağlantı miktarının fazla olmasından dolayı dokumayı dayanıklı kılmasının yanı sıra işleme tekniğinin de rahat uygulanmasını sağlamaktadır.

Peşkirlerin dokumalarında oluşturulan motiflerin ise farklı renk ve kalınlıktaki ipliklerin çözgü yada atkı iplikleri yönünde bağlantı kurması ile oluşturulduğu görülmektedir

4.2.2. Dokumanın eni ve boyu

Dokuma eni, uzun kenarlara dik olarak ölçülen genişlik; dokuma boyu, dokuma yönünün başlangıcı ve sonu arasındaki uzunluk olarak tanımlamak mümkündür.

İç Anadolu bölgesindeki müzelerde tespit edilen örneklerin saçak boyları hariç dokumanın en ve boy uzunluklarına ilişkin veriler değerlendirilmiş ve tanımlayıcı istatistikî bilgiler çizelge 4.1.'de verilmiştir.

Çizelge 4.1. Peşkirlerin en ve boy uzunluğu (cm) değerlerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler (cm)

Müzeler		n	$\bar{X}$	$S\bar{X}$	S	V	Min	Max
Aksaray Müzesi	En	29	42,86	1,13	6,06	36,76	34,2	60,4
	Boy	29	93,62	5,59	30,11	906,82	48,9	196,3
Ank.Etn. Müzesi	En	24	47,68	1,32	6,49	42,13	36,2	66,2
	Boy	24	123,85	5,91	28,95	837,85	75,1	205,6
A.Gazi. Üniv. Mes. Eğt. Fk. Müzesi	En	22	47,34	,93	4,38	19,18	40,1	56,1
	Boy	22	124,12	4,88	22,90	524,56	75,7	184,3
Çankırı Müzesi	En	20	45,32	2,13	9,54	90,93	35,5	80,1
	Boy	20	101,51	6,37	28,47	810,40	62,6	157,4
Kayseri Müzesi	En	27	51,04	1,44	7,50	56,19	34,5	63,7
	Boy	27	117,79	5,91	30,73	944,37	74,5	180,1
Konya Etn.Müzesi	En	26	47,42	,83	4,22	17,84	40,5	63,1
	Boy	26	107,07	4,76	24,25	588,20	59,1	150,3
Nevşehir Müzesi	En	28	47,25	1,29	6,82	46,55	29,7	63,4
	Boy	28	141,75	29,24	154,75	23947,00	59,9	704,8
Niğde Müzesi	En	24	42,09	,93	4,54	20,60	36,2	52,2
	Boy	24	143,78	26,84	131,47	17283,96	80,7	627,2
Yozgat Müzesi	En	23	40,52	1,22	5,83	33,96	29,2	56,2
	Boy	23	107,07	6,28	30,14	908,34	44,9	160,2
Toplam	En	223	44,91	,48	7,16	51,25	29,2	80,1
	Boy	223	117,91	4,10	74,63	5569,05	44,9	704,8

Çizelge 4.1. incelendiğinde İç Anadolu bölgesi peşkirlerinde kullanılan dokumaların en (cm) değerleri ortalaması 44,91 cm, boy (cm) değerleri ise 117,91 cm. olarak tespit edilmiştir. Dokumaların minimum ve maksimum en (cm) değerleri 29,2 cm ile 80,1 cm. arasında, boy (cm) değerlerinin ise 44,9 cm ile 704,8 cm arasında değişkenlik gösterdiği saptanmıştır. Çizelgede dokumaların ortalama değerleri ile minimum ve maksimum değerler arasında birbirinden farklı boyutlarda bulunduğu fark edilmektedir. Bu farkın ise peşkirlerin farklı alanlarda (abdest peşkiri, sofra peşkiri vb.) kullanılmak üzere üretilmiş olmasından dolayı kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Yılmaz (1986) peşkirler ile ilgili çalışmasında, peşkirlerin minimum ve maksimum en (cm) değerlerini 31-66 cm, boy (cm) değerlerini ise 57-198 cm arasında belirlemiş ve 250 cm boy (cm) değerinde dolama olarak adlandırılan peşkirlerin varlığına da değinmiştir. Bu çalışmada Yılmaz'ın (1986) bulguları ile minimum ve maksimum en ve boy değerleri arasında farklılıklar bulunduğu görülmektedir.

Yetim (2004) ise çalışmasında, peşkirlerin en (cm) değerleri ortalamasını 45,16 cm, boy (cm) değerlerini ise 100,15 cm olarak tespit etmiştir. Peşkirlerin minimum ve maksimum en (cm) değerleri 29,2-72,5 cm, boy (cm) değerlerini ise 49,0-150,3 olarak saptamıştır. Bu çalışma ile kıyaslandığında en (cm) ortalama değerlerinin ve minimum en (cm) değerlerinin benzerlik gösterdiği dikkati çekmekte ve peşkirlerin maksimum boy (cm) değerlerinin ise yakınlık gösterdiği dikkati çekmektedir. Peşkirlerin boy (cm) ortalama değerleri ile minimum boy (cm) değerlerinin ise yakınlık gösterdiği fakat maksimum boy (cm) değerlerinin büyük farklılıklar gösterdiği görülmektedir.

Ayrıca bu çalışmanın, Önder (1998)'in çalışmasında belirttiği en (cm) değerleri ile yakınlık göstermesine rağmen boy (cm) değerleri ile de farklılık gösterdiği dikkati çekmektedir.

4.2.3. Dokumanın atkı ve çözgü sıklığı

Atkı sıklığını, dokumanın boyunda yer alan atkı ipliklerinin bir birim içindeki sayısı, çözgü sıklığını ise dokumanın eninde yer alan çözgü ipliklerinin bir birim içindeki sayısı olarak tanımlamak mümkündür.

Atkı sıklığının değeri, mekik yardımı ile atılan ipliklerin sayısı, çözgü sıklığının değeri ise dokumada kullanılan dokuma tezgâhı tarağının numarası ile orantılıdır (Arlı 1978).

Atkı ve çözgü sıklığı dokuma türüne, kullanılan lif çeşidi, iplik numarası ve dokumanın kullanım alanına göre farklılıklar gösterebilmektedir.

Bu çalışmada, tespit edilen örneklerin atkı ve çözgü sıklıklarına ilişkin veriler değerlendirilmiş ve tanımlayıcı istatistikî bilgiler çizelge 4.2.'de verilmiştir.

Çizelge 4.2. Peşkirlerin atkı ve çözgü sıklığı değerlerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler (adet/1cm)

Müzeler		n	$\bar{X}$	$S\bar{X}$	S	V	Min	Max
Aksaray.Müzesi	Atkı	29	17,02	,74	4,01	16,06	9,8	27,1
	Çözgü	29	17,58	,70	3,74	14,01	11,7	26,4
Ank.Etn. Müzesi	Atkı	24	16,78	,84	4,11	16,86	9,7	26,1
	Çözgü	24	16,85	,56	2,75	7,56	11,5	21,4
A.Gazi.Ünv.Mes Eğt.Fk.Müzesi	Atkı	22	17,28	,87	4,07	16,55	11,7	27,1
	Çözgü	22	16,68	,53	2,47	6,11	13,2	21,1
Çankırı Müzesi	Atkı	20	17,01	1,04	4,67	21,81	9,8	26,7
	Çözgü	20	17,61	,99	4,43	19,60	12,6	29,2
Kayseri Müzesi	Atkı	27	20,95	,89	4,65	21,61	12,7	28,7
	Çözgü	27	21,33	,99	5,15	26,55	11,4	32,4
Konya Etn.Müzesi	Atkı	26	18,39	,82	4,18	17,44	11,8	29,2
	Çözgü	26	17,60	,56	2,88	8,30	11,6	24,9
Nevşehir Müzesi	Atkı	28	17,80	,58	3,06	9,35	12,1	24,7
	Çözgü	28	16,34	,50	2,63	6,92	12,2	25,2
Niğde Müzesi	Atkı	24	15,70	,53	2,60	6,78	9,4	20,5
	Çözgü	24	15,94	,62	3,05	9,31	12,2	25,5
Yozgat Müzesi	Atkı	23	17,47	,63	3,02	9,11	12,7	23,5
	Çözgü	23	17,29	,51	2,47	6,09	13,3	24,2
Toplam	Atkı	223	17,66	,27	4,05	16,43	9,4	29,2
	Çözgü	223	17,51	,25	3,69	13,60	11,4	32,4

Çizelge 4.2. incelendiğinde peşkirlerin dokumalarının atkı sıklığı 9,4 ile en düşük , 29,2 ile en yüksek, çözgü sıklığı 11,4 ile en düşük, 32,4 ile en yüksek değerlerde olduğu görülmektedir. Dokumaların atkı sıklığı ortalaması 17,66, çözgü sıklığı ortalaması ise 17,51 olarak tespit edilmiştir.

4.2.4. Dokumada kullanılan ipliklerin lif cinsi

Her türlü dokumanın hammaddesini, bir çok işleme tabi tutularak iplik haline getirilen lif oluşturmaktadır.

Dokumanın temel ham maddesini oluşturan lifler; katlanabilen, eğrilebilen, helezonlar oluşturan, çekmeye karşı koyabilen, kopmaya, mukavemet gösteren, boyanabilen ve elastiki yapı gösteren maddelerdir (Kaya ve Yazıcıoğlu 1992).

Dokumada kullanılan lifleri doğal ve yapay olmak üzere 2 grupta değerlendirmek mümkündür. Doğal lifler grubunda; bitkisel, hayvansal ve madensel lifleri, yapay lifler grubunda ise suni lifler ve sentetik lifleri saymak mümkündür (Aytaç 1982).

Anadolu'nun farklı yörelerinde bulunan; pamuk, keten, ipek vb. hammaddeleri değerlendirerek birbirinden güzel peşkirler dokuyan Türk kadınlarının bu peşkirleri sonsuz güzellikteki motiflerin kullanıldığı işlemlerle bezedikleri bilinmektedir.

İç Anadolu bölgesi müzelerinde araştırma kapsamına alınan peşkirlerde kullanılan ipliklerin hammaddeleri üzerinde yapılan gözlem ve incelemelerde çözgü ve atkı ipliklerinde kullanılan liflere ilişkin veriler belirlenmiş ve değerleri çizelge 4.3.'de sunulmuştur.

Çizelge 4.3. Peşkirlerin dokumalarında kullanılan ipliklerin lif cinsi

Müzeler	Aksaray Müzesi			Ank.Etn. Müzesi			A.Gazi Üniv. Mes. Eğt. Fak. Müzesi			Çankırı Müzesi			Kayseri Müzesi			Konya Etn. Müzesi			Nevşehir Müzesi			Niğde Müzesi			Yozgat Müzesi			Toplam		
	n	%		n	%		n	%		n	%		n	%		n	%		n	%		n	%		n	%		n	%	
Atkı ve Çözüde	3	1,35	13	5,83	9	4,04	8	3,59	11	4,93	9	4,04	14	6,28	14	6,28	8	3,59	89	39,91										
Lif Cinsi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	2,69										
Atkı Pamuk ve Keten-Çözğü Pamuk	1	0,45	-	-	3	1,35	-	-	-	-	-	-	3	1,35	-	-	-	-	7	3,14										
Atkı Pamuk ve Keten-Çözğü Pamuk ve Keten	3	1,35	-	-	-	-	4	1,79	5	2,24	4	1,79	2	0,90	2	0,90	1	0,45	21	9,42										
Atkı Keten-Çözğü Pamuk ve Keten	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1,35										
Atkı Keten -Çözğü Keten	21	9,42	8	3,59	9	4,04	8	3,59	11	4,93	13	5,83	8	3,59	3	1,35	11	4,93	92	41,26										
Atkı Keten ve İpek-Çözğü Keten	-	-	2	0,90	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	3	1,35										
Atkı Keten ve İpek-Çözğü Keten ve İpek	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45										
Atkı İpek- Çözğü İpek	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45										
Toplam	29	13,00	24	10,76	22	9,87	20	8,97	27	12,11	26	11,66	28	12,56	24	10,76	23	10,31	223	100										

Çizelge 4.3. incelendiğinde peşkirlerin dokumalarında % 41.26 oranında atkı ve çözgü de keten, % 39,91 oranında atkı da pamuk ve keten-çözgüde keten, % 9,42 oranında atkı ve çözgüde pamuk, % 3,14 oranında atkıda pamuk ve keten-çözgüde pamuk ve keten, % 2,69 oranında atkıda pamuk ve keten-çözgüde pamuk, % 1,35'er oranında atkıda keten-çözgüde pamuk ve keten, atkıda keten ve ipek-çözgüde keten, % 0,45'er oranında ise atkı ve çözgüde keten ve ipek ile atkı ve çözgüde ipek liflerinin kullanıldığı görülmektedir.

Yılmaz'ın (1986), yaptığı araştırmada peşkirlerin dokumalarında keten, ipek ve pamuk liflerinin kullanıldığı saptanmıştır. Bu araştırmalara dokumalarda kullanılan lif cinsi ile ilgili veriler Yılmaz (1986)'da belirtilen lif cinsleri ile ortak özellikler göstermektedir.

4.2.5. Dokumada kullanılan desen özellikleri

Dokuma desenini; dokuma yüzeyinde bulunan çizgi, renk ve şekillerden meydana gelen bezemeler olarak tanımlamak mümkündür. Dokumada atkı ve çözgüde aynı cins ve renkte iplik kullanıldığı takdirde her hangi bir desen oluşmamaktadır. Fakat, atkı yada çözgüde veya her ikisinde en az iki farklı renkte yada tonda iplikler kullanıldığında belirgin bir görüntü elde etmek ve bu görüntüyü desen olarak tanımlamak mümkündür (Aytaç 1982).

Araştırma kapsamına alınan peşkirlerin dokumalarında kullanılan desenler üzerinde yapılan gözlem ve incelemelerde elde edilen verilerin değerleri çizelge 4.4.'de sunulmuştur.

Çizelge 4.4. Peşkirlerin dokumalarında kullanılan desen özellikleri

Desen Özelliği Müzeler		Geometrik Bezeme						Figüratif Bezeme	Bezemesiz
		Baklava	Kare	Üçgen	Dikey Çizgi	Yatay Çizgi	Dikdörtgen	Kuş	
Aksaray Müzesi	n	-	-	-	2	7	-	-	21
	%	-	-	-	0,90	3,14	-	-	9,42
Ank. Etn. Müzesi	n	3	1	1	-	17	-	-	7
	%	1,35	0,45	0,45	-	7,62	-	-	3,14
A.Gazi.Ünv.Mes.Eğt. .Fk. Müzesi	n	1	1	-	1	14	-	-	8
	%	0,45	0,45	-	0,45	6,28	-	-	3,59
Çankırı Müzesi	n	-	-	-	-	8	-	-	12
	%	-	-	-	-	3,59	-	-	5,38
Kayseri Müzesi	n	-	-	-	-	11	-	-	16
	%	-	-	-	-	4,93	-	-	7,17
Konya Etn. Müzesi	n	-	-	-	-	17	-	-	9
	%	-	-	-	-	7,62	-	-	4,04
Nevşehir Müzesi	n	-	1	2	6	25	1	1	2
	%	-	0,45	0,90	2,69	11,21	0,45	0,45	0,90
Niğde Müzesi	n	1	1	1	-	19	1	-	4
	%	0,45	0,45	0,45	-	8,52	0,45	-	1,79
Yozgat Müzesi	n	-	-	-	3	14	1	-	8
	%	-	-	-	1,35	6,28	0,45	-	3,59
Toplam	n	5	4	4	12	132	3	1	87
	%	2,24	1,79	1,79	5,38	59,19	1,35	0,45	39,01

Çizelge 4.4. incelendiğinde peşkirlerin dokumalarında % 59.19 oranında atkı yönünde yatay çizgi formu, % 5,38 oranında çözgü yönünde dikey çizgi formu, % 2,24 oranında baklava formu, % 1,79 oranında kare ve üçgen formu, % 1,35 oranında dikdörtgen formu % 0,45 oranında ise kuş formunun kullanıldığı dikkati çekmektedir. Bununla birlikte % 39.01 oranında ise her hangi bir bezemenin kullanılmadığı belirlenmiştir.

Desen özelliği incelendiğinde dokumalarda % 71,74 oranında geometrik, % 0,45 oranında figüratif bezemelerin kullanıldığı, % 39,01 oranında ise dokumalarda hiçbir bezemenin kullanılmadığı fark edilmektedir.

Yılmaz (1986) araştırmasında, peşkirlerde kendinden çizgili ve desenli dokumaların kullanıldığını ifade etmektedir.

Yetim (2004) ise Kastamonu ilini kapsayan araştırmasında atkı yönünde çizgili peşkirlerin varlığından bahsetmektedir.

Bu çalışmada peşkirlerin dokumalarında kullanılan desen özelliklerinden yatay çizgi formu ile ilgili elde edilen verilerin, Yılmaz (1986) ve Yetim (2004)' de belirtilen özelliklerle uyum gösterdiği görölmektedir.

4.2.6. Dokumada kullanılan renkler

İç Anadolu bölgesinde araştırma kapsamına alınan peşkirlerin dokumalarında kullanılan renklerin üzerinde yapılan gözlem ve incelemelerde elde edilen verilerin değerleri çizelge 4.5.'de verilmiştir.

Çizelge 4.5. incelendiğinde peşkirlerin dokumalarında % 49,33 oranında bej - krem, % 24.22 oranında bej rengi, % 14.80 oranında krem rengi, % 1,79 oranında bej-kırmızı, % 1,35'er oranında bej- hardal, krem-bej- kırmızı, % 0,90'ar oranlarında bej-sütlü kahve rengi, krem-bej-sütlü kahverengi ve krem- kırmızı-siyah, % 0,45'er oranlarında ise bej-kahverengi, bej-lacivert, krem-kırmızı, krem-siyah, krem –bej-hardal, krem-bej-koyu mavi, krem-kırmızı-kahverengi, bej-sütlü kahve-kahverengi, bej-kırmızı-lacivert ve krem-bej-kırmızı-siyah renklerinin kullanıldığı görülmektedir.

Yılmaz (1986) çalışmasında peşkirlerin dokumalarında, beyaz, krem gibi doğal renklerin yanı sıra pembe, kırmızı, yeşil, açık kahve, tütün rengi sarı renklerin kullanıldığını belirtirken yoğun olarak doğal renkteki dokumaların tercih edildiğini de ifade etmektedir.

Yetim (2004) ise araştırmasında genellikle keten ve pamuk ipliklerin doğal rengi ile kullanıldığını belirtmektedir.

Bu çalışmada peşkirlerin dokumalarında kullanılan renklerden bej ile krem rengi olarak tanımlanan ve dokumaların doğal rengini ifade eden renklerle ilgili elde edilen verilerin her iki araştırmacının araştırmalarında sunduğu verilerle uyum gösterdiği dikkati çekmektedir. Ayrıca Yılmaz (1986)'ın çalışmasında ifade ettiği kırmızı, yeşil, açık kahverengi ve tütün rengi sarı tonları ile ilgili verilerin bu çalışmada da elde edildiği dikkati çekmektedir.

4.3. Peşkirlerde Uygulanan İşlemelerin Özellikleri

4.3.1. İşlemelerde kullanılan gereçler

İç Anadolu bölgesi müzelerinde araştırma kapsamına alınan peşkirlerin işlemelerinde kullanılan gereçler üzerinde yapılan gözlem ve incelemelerde elde edilen verilerin değerleri çizelge 4.6.'da verilmiştir.

Çizelge 4.6. Peşkirlerin İşlemlerinde Kullanılan Gereçler

Müzeler	Gereçler		Yün İplik	İpek İplik	Pamuk İplik	Klaptan	Tel	Klaptan-Tel	Klaptan-İpek İplik	Klaptan-Pamuk İplik	Tel-Yün İplik	Tel-İpek İplik	Tel-Pamuk İplik	Yün İplik-Pul	Pamuk İplik-Pul	Tel-İpek İplik-Pamuk İplik	Klaptan-İpek İplik-Pamuk İplik	Klaptan-Tel-Pamuk İplik	Klaptan-Tel-İpek İplik	Klaptan-Tel-Yün İplik-İpek İplik	Toplam
	n	%																			
Aksaray Müzesi	n		2	1	-	-	-	1	4	-	2	15	1	-	-	-	-	1	2	-	29
	%		0,90	0,45	-	-	-	0,45	1,79	-	0,90	6,73	0,45	-	-	-	0,45	0,90	-	-	13,00
Ank.Etn. Müzesi	n		-	3	-	-	-	-	5	2	2	3	1	-	-	1	2	1	4	-	24
	%		-	1,35	-	-	-	-	2,24	0,90	0,90	1,35	0,45	-	-	0,45	0,90	0,45	1,79	-	10,76
A.Gazi Üniv. Mes. Eğ.Fak Müzesi	n		-	1	-	-	-	-	8	1	-	6	-	-	-	-	-	1	5	-	22
	%		-	0,45	-	-	-	-	3,59	0,45	-	2,69	-	-	-	-	0,45	2,24	-	-	9,87
Çankırı Müzesi	n		1	4	1	1	-	-	6	-	-	4	-	-	-	-	-	3	-	-	20
	%		0,45	1,79	0,45	0,45	-	-	2,69	-	-	1,79	-	-	-	-	-	1,35	-	-	8,97
Kayseri Müzesi	n		-	-	-	2	-	-	14	3	1	5	1	-	-	-	-	1	-	-	27
	%		-	-	-	0,90	-	-	6,28	1,35	0,45	2,24	0,45	-	-	-	-	0,45	-	-	12,11
Konya Etn. Müzesi	n		-	-	1	1	-	-	16	1	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	26
	%		-	-	0,45	0,45	-	-	7,17	0,45	-	3,14	-	-	-	-	-	-	-	-	11,66
Nevşehir Müzesi	n		3	-	1	-	1	-	3	-	3	4	1	5	1	-	1	-	4	1	28
	%		1,35	-	0,45	-	0,45	-	1,35	-	1,35	1,79	0,45	2,24	0,45	-	0,45	-	1,79	0,45	12,56
Niğde Müzesi	n		-	-	-	-	5	-	13	1	-	1	-	-	-	-	-	4	-	-	24
	%		-	-	-	-	2,24	-	5,83	0,45	-	0,45	-	-	-	-	-	1,79	-	-	10,76
Yozgat Müzesi	n		4	1	-	-	-	-	2	1	-	11	3	-	-	-	1	-	-	-	23
	%		1,79	0,45	-	-	-	-	0,90	0,45	-	4,93	1,35	-	-	-	0,45	-	-	-	10,31
Toplam	n		10	10	3	4	6	1	71	9	8	56	7	5	1	1	4	3	23	1	223
	%		4,48	4,48	1,35	1,79	2,69	0,45	31,84	4,04	3,59	25,11	3,14	2,24	0,45	0,45	1,79	1,35	10,31	0,45	100

Çizelge 4.6. incelendiğinde peşkirlerin işlemelerinde % 31,84 oranında kılaptan-ipek iplik, % 25,11 oranında tel – ipek iplik, % 10,31 oranında kılaptan - tel - ipek iplik, % 4,48'er oranında yün ve ipek iplik , % 4,04 oranında kılaptan - pamuk iplik, % 3,59 oranında tel - yün iplik, % 3,14 oranında tel- pamuk iplik, % 2,69 oranında tel, % 2,24 oranında yün iplik-pul, % 1,79'ar oranında kılaptan ve kılaptan-ipek iplik-pamuk iplik, % 1,35'er oranında pamuk ve kılaptan-tel-pamuk iplik % 0,45'er oranında ise kılaptan-tel, pamuk iplik-pul, tel-ipek iplik-pamuk iplik, kılaptan- tel- yün- iplik- ipek iplik-pulun kullanıldığı görülmektedir.

Özbağı (1991) araştırmasında peşkirlerde yoğun olarak ipek iplik, ipek iplik-tel ve ipek iplik-tel-kılaptanın kullanıldığını saptamıştır.

Çelebilik (1996) Konya ilinde yaptığı araştırmasında, ipek ve pamuk ipliğın işlemede temel gereç olarak kullanıldığını kılaptan, tel ve sırmanın ise yardımcı gereç olarak kullanıldığını belirtmektedir.

Yetim (2004) ise araştırmasında,işlemelerde % 20,00 oranında ipek iplik, % 15,41 oranında pamuk iplik, % 12,86 oranında ipek iplik-sim, % 11,43'er oranında sim ve ipek-tel, % 10,00'ar oranında pamuk iplik-sim ve pamuk iplik-tel, % 7,14 oranında tel ve en az % 1,43 oranında pamuk iplik-sim-tel kullanıldığını ifade etmektedir.

Bu araştırmada peşkirlerin işlemelerinde kullanılan iplik çeşitleri incelendiğinde ipek iplik, tel ve kılaptanın kullanımı Özbağı'nın verileri ile benzerlik gösterirken ek olarak yün ve pamuk ipliğının de kullanıldığı ve yardımcı süsleme gereci olarak da pul'un kullanıldığı fark edilmektedir.

Çelebilik (1996) ve Yetim'in (2004) araştırmaları ile karşılaştırıldığında ise bu araştırmada, peşkirlerin işlemelerinde kullanılan temel gereçlerin; ipek iplik, klaptan, ve telin oluşturduğu, aynı yoğunlukta olmamakla birlikte pamuk ve yün ipliğında

kullanıldığı ve diğer araştırmalarda yer almayan ve yardımcı süsleme gereci olarak kullanılan pul'a da rastlandığı dikkati çekmektedir.

4.3.2. İşlemelerde uygulanan teknikler ve iğneler

Dokuma, keçe veya deri üzerine yapılan işlemelerde iğnenin batıp çıktığı iki delik arasındaki iplik “iğne atkısı” olarak adlandırılmaktadır (Önder 1998). İşlemelerde iğne tekniğini; ipliğin geçirildiği iğnenin, dokumanın altında ve üstünde yürütülerek çeşitli süslemelerin oluşturulduğu ve işleme tekniğini meydana getiren birimler olarak tanımlamak mümkündür. İşlemelerde iğne tekniği bir yada iki yüzlü olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Bir yüzlü iğne tekniğinde işlemenin uygulandığı zeminin tersi ile yüzü arasında farklılık görülürken iki yüzlü iğne tekniklerinde zeminin tersi ile yüzü aynı görünümü vermektedir.

Türklerin güzel sanatlar düzeyine çıkardığı Türk işleme tekniklerinin ve bu teknikleri oluşturan iğnelerin, coğrafi, sosyal, ekonomik şartlar ve estetik değerler doğrultusunda yüzyıldan yüzyıla değişiklik gösterdiği görülmektedir.

Bu çalışmada, araştırma materyali içerisinde yer alan peşkirlerin işleme teknikleri ve iğne tekniklerine ilişkin veriler ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

İç Anadolu bölgesi müzelerinde bulunan ve araştırma kapsamına alınan peşkirlerin işlemelerinde uygulanan işleme tekniklerine ilişkin veriler belirlenerek değerleri çizelge 4.7.'de sunulmuştur.

Çizelge 4.7. Peşkirlerin işlemlerinde kullanılan işleme teknikleri

Teknikler Müzeler		Türk İşi	Hesap İşi	Tel Kırma	Antep İşi	Çin İğnesi	Suzeni	Kanaviçe	Toplam
Aksaray Müzesi	n	10	19	-	-	-	-	-	29
	%	4,48	8,52	-	-	-	-	-	13,00
Ank.Etn. Müzesi	n	17	7	-	-	-	-	-	24
	%	7,62	3,14	-	-	-	-	-	10,76
A.Gazi.Ünv. Mes. Eğ.Fak Müzesi	n	17	5	-	-	-	-	-	22
	%	7,62	2,24	-	-	-	-	-	9,87
Çankırı Müzesi	n	10	9	-	-	-	-	1	20
	%	4,48	4,04	-	-	-	-	0,45	8,97
Kayseri Müzesi	n	21	4	2	-	-	-	-	27
	%	9,42	1,79	0,90	-	-	-	-	12,11
Konya Etn. Müzesi	n	13	7	2	-	4	-	-	26
	%	5,83	3,14	0,90	-	1,79	-	-	11,66
Nevşehir Müzesi	n	3	22	1	-	-	1	1	28
	%	1,35	9,87	0,45	-	-	0,45	0,45	12,56
Niğde Müzesi	n	6	12	5	1	-	-	-	24
	%	2,69	5,38	2,24	0,45	-	-	-	10,76
Yozgat Müzesi	n	6	17	-	-	-	-	-	23
	%	2,69	7,62	-	-	-	-	-	10,31
Toplam	n	103	102	10	1	4	1	2	223
	%	46,19	45,74	4,48	0,45	1,79	0,45	0,90	100

Çizelge 4.7. incelendiğinde araştırma kapsamına alınan peşkirlerde % 46,19 oranında Türk işi, % 45,74 oranında Hesap işi, % 4,48 oranında Tel kırma, % 1,79 oranında Çin iğnesi, % 0,90 oranında Kanaviçe, % 0,45'er oranında ise Antep işi ve Suzeni tekniklerinin uygulandığı görülmektedir.

Yetim (2004) çalışmasında peşkirlerin % 25,71'i oranında Hesap işi, % 18,57'si oranında Türk işi ve % 1,43'ü oranında Antep işi tekniği ile işlendiğini belirtmiştir.

Yoğunluk sıralaması dikkate alındığında bu çalışma ile benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır.

Araştırmada incelemeye alınan peşkirlerin işlemlerinde uygulanan iğne tekniklerine ilişkin veriler saptanmış ve değerleri çizelge 4.8.'de verilmiştir.

Cizelge 4.8. İşlemelerde kullanılan iğne teknikleri

İğneler	Müzeler		Akşaray Müzesi		Ank.Etm. Müzesi		A.Gazi.Ünv. Mes. Eğt.Fak. Müzesi		Çankırı Müzesi		Kayseri Müzesi		Konya Etm.Müzesi		Nevşehir Müzesi		Niğde Müzesi		Yozgat Müzesi		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Hesap İşi Antikası	7	3,14	8	3,59	1	0,45	1	0,45	4	1,79	1	0,45	-	-	1	0,45	6	2,29	1	0,45	29	13,00
Gözenmiş Hesap İşi Antikası	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
Karşılaşmış Hesap İşi Antikası	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
Düz Hesap İğnesi	15	6,73	5	2,24	-	-	-	-	9	4,04	4	1,79	6	2,69	17	7,62	9	4,04	13	5,83	78	34,98
Gözenmiş Düz Hesap İğnesi	17	7,62	8	3,59	-	-	-	-	8	3,59	3	1,35	6	2,69	18	8,07	7	3,14	17	7,62	84	37,67
Verev Hesap İğnesi	13	5,83	6	2,69	-	-	-	-	7	3,14	4	1,79	7	3,14	17	7,62	6	2,69	12	5,38	72	32,29
Karşılaşmış Verev Hesap İğnesi	14	6,28	7	3,14	-	-	-	-	6	2,69	2	0,90	4	1,79	14	6,28	6	2,69	15	6,73	68	30,49
Gözenmiş Verev Hesap İğnesi	16	7,17	6	2,69	-	-	-	-	6	2,69	2	0,90	3	1,35	13	5,83	9	4,04	18	8,07	73	32,74
Çiğerdelidi	2	0,90	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	1	0,45	2	0,90	-	-	6	2,69
Sarma	13	5,83	10	4,48	1	0,45	1	0,45	8	3,59	13	5,83	13	5,83	4	1,79	6	2,69	8	3,59	76	34,08
Verev Sarma	11	4,93	8	3,59	5	2,24	3	1,35	3	1,35	11	4,93	11	4,93	10	4,48	4	1,79	10	4,48	73	32,74
Balık Sırtı	4	1,79	14	6,28	6	2,69	6	2,69	6	2,69	10	4,48	4	1,79	1	0,45	3	1,35	2	0,90	50	22,42
Susma	2	0,90	-	-	2	0,90	-	-	-	-	8	3,59	3	1,35	3	1,35	-	-	1	0,45	19	8,52
Civan Kaşı	-	-	-	-	2	0,90	1	0,45	1	0,45	-	-	1	0,45	-	-	1	0,45	-	-	5	2,24
Hasır İğne	2	0,90	-	-	1	0,45	1	0,45	1	0,45	4	1,79	1	0,45	1	0,45	4	1,79	-	-	14	6,28
Üçgen Susma	2	0,90	1	0,45	1	0,45	1	0,45	2	0,90	4	1,79	4	1,79	-	-	-	-	4	1,79	19	8,52
Kare Susma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,90	-	-	2	0,90
Dikdörtgen Susma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	1	0,45
Muşabak	3	1,35	5	2,24	1	0,45	1	0,45	2	0,90	1	0,45	4	1,79	1	0,45	1	0,45	2	0,90	20	8,97

Çizelge 4.8. (devam)

İlgeler	Müzeler		Akşaray Müzesi		Ank.Em. Müzesi		A.Gazi Ün. Mes. Eğt.Fak. Müzesi		Çankırı Müzesi		Kayseri Müzesi		Konya Etn.Müzesi		Nevşehir Müzesi		Niğde Müzesi		Yozgat Müzesi		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Türk İşi ve Hesap İşi İlgeleri	Mürver	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	1	0,45
	Düz Pesent	3	1,35	7	3,14	3	1,35	1	0,45	7	3,14	4	1,79	1	0,45	3	1,35	2	0,90	31	13,90	
	Verrev Pesent	2	0,90	12	5,38	5	2,24	4	1,79	19	8,52	10	4,48	2	0,90	3	1,35	4	1,79	61	27,35	
	Tahrillii Pesent	2	0,90	7	3,14	3	1,35	1	0,45	5	2,24	1	0,45	-	-	-	1	0,45	-	-	20	8,97
	Dönerek Pesent	1	0,45	2	0,90	-	-	2	0,90	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	2,24	
	Şekline Göre Pesent	7	3,14	9	4,04	3	1,35	5	2,24	5	2,24	4	1,79	-	-	2	0,90	1	0,45	36	16,14	
	Güzeme	8	3,59	15	6,73	6	2,69	10	4,48	14	6,28	10	4,48	4	1,79	5	2,24	7	3,14	79	35,43	
	Puan	1	0,45	2	0,90	-	-	-	-	6	2,69	3	1,35	1	0,45	1	0,45	1	0,45	15	6,73	
	Türk Ajuru	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	1	0,45	4	1,79	-	-	6	2,69	
	+ Puan (Tel Kıрма)	1	0,45	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1,79	-	1	0,45	7	3,14
Türk İşi Hışı Tek. Üyg. Yrd.İlg. Tek.	X Puan (Tel Kıрма)	2	0,90	3	1,35	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	2	0,90	-	-	-	8	3,59	
	Çekme Ajur	-	-	2	0,90	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1,79	-	7	3,14

Çizelge 4.8. (devam)

İğneler		Müzeler		Aksaray Müzesi		Ank.Etn. Müzesi		A.Gazi.Ün v.Mes. Eğt.Fak. Müzesi		Çankırı Müzesi		Kayseri Müzesi		Konya Etn.Müzesi		Nevşehir Müzesi		Niğde Müzesi		Yozgat Müzesi		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Tel Kırmızı	+ Puan	-	-	-	-	-	-	2	0,90	-	-	1	0,45	1	0,45	1	0,45	4	1,79	-	-	9	4,04
	X Puan	-	-	-	-	-	-	2	0,90	-	-	2	0,90	2	0,90	-	-	1	0,45	-	-	7	3,14
Türk Kır. Yrd.İlen	Türk Ajuru	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
	Çekme ajur	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
Tel Kır. Yrd.İlen	Pul Dikimi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	3,14	-	-	-	-	7	3,14	
Antep İşi	Çiğme Ajur	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	1	0,45	
	Türk Ajuru	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	1	0,45	
Antep İşi Tek. Kul. Yrd. İlenler	Çekme Ajur	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	1	0,45	
	X Puan (tel Kırmızı)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	1	0,45
Çin İğnesi	Düz Çin İğnesi	2	0,90	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1,35	1	0,45	-	-	-	-	6	2,69
	Gölgeli Çin İğnesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	1	0,45

Çizelge 4.8. (devam)

İğneler	Müzeler		Aksaray Müzesi	Ank.Etn. Müzesi	A.Gazi.Ün. v. Mes. Eğl.Fak. Müzesi	Çankırı Müzesi	Kayseri Müzesi	Konya Em. Müzesi	Nevşehir Müzesi		Niğde Müzesi		Yozgat Müzesi		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Çim İğn. Tek. Kul. Yrd. İğneler	Sap İş	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	1	0,45
	Cigercideği	2	0,90	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,90
	Sarma	2	0,90	-	-	-	-	4	1,79	1	0,45	-	-	-	7	3,14
	Puan	2	0,90	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	3	1,35
	Tohum İğnesi	-	-	-	-	-	-	3	1,35	-	-	-	-	-	3	1,35
	Atma İşi	-	-	-	-	-	-	2	0,90	-	-	-	-	-	2	0,90
	Gözeme	-	-	-	-	-	-	2	0,90	1	0,45	-	-	-	3	1,35
	Hasır İğne	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	1	0,45
	Suzani	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,90	-	-	-	2	0,90
	Kana viçe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kan. Tek. Kul. Yrd. İğn.	X Puan	-	-	-	-	1	0,45	-	-	1	0,45	-	1	0,45	3	1,35
	Pu Dikimi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45

Çizelge 4.8. incelendiğinde peşkirlerin işlemlerinde kullanılan Türk işi ve Hesap işi tekniklerinde % 37,67 oranında gözenmiş düz hesap iğnesi, % 35,43 oranında gözeme, % 34,98 oranında düz hesap iğnesi, % 34,08 oranında sarma, % 32,74'er oranında gözenmiş hesap iğnesi ve verev sarma, % 32,29 oranında verev hesap iğnesi, % 30,49 oranında karşılaşmış verev hesap iğnesi,% 27,35 oranında verev pesent, % 22,42 oranında balıksırtı, % 16,14 oranında şekline göre pesent % 13,90 oranında düz pesent, % 13,00 oranında hesap işi antikası, % 8,97'şer oranında muşabak ve tahrilli pesent, % 8,52'şer oranında susma ve üçgen susma iğnelerinin uygulandığı görülmektedir.

Bu iğnelerin dışında, uygulandığı işleme tekniği ve yoğunluğu dikkate alınarak, kullanılan diğer ana ve yardımcı iğne tekniklerini şu şekilde sıralamak mümkündür. Türk işi ve Hesap işi tekniklerinin uygulandığı peşkirlerde; puan, hasır iğne, ciğerdeldi, civankaşı, dönerek pesent, kare susma, mürver, dikdörtgen susma, karşılaşmış hesap işi antikası, gözenmiş hesap işi antikası iğnelerinin yanı sıra x ve + puan (tel kırma) Türk ajuru ve çekme ajur'unda yardımcı iğne tekniği olarak kullanıldığı görülmektedir. Tel kırma tekniğinin uygulandığı peşkirlerde; + ve x puan iğnesinin yanı sıra pul dikimi, çekme ajur, Türk ajuru iğneleri de yardımcı iğne olarak yer almıştır. Antep işi tekniğinin uygulandığı peşkirlerde; çitime ajurun yanı sıra Türk ajuru, çekme ajur, x puan iğnesi (tel kırma) teknikleri yardımcı iğneler olarak kullanılmıştır. Çin iğnesi tekniğinin uygulandığı peşkirlerde düz Çin iğnesi, gölgeli Çin iğnesinin yanı sıra sarma, gözeme, tohum iğnesi, puan, atma işi, ciğerdeldi, hasır iğne ve hesap işi, yardımcı iğneler olarak kullanılmıştır. Kanaviçe tekniğinde pul dikimi yardımcı iğne tekniği olarak uygulanmıştır. Ayrıca suzeni tekniğinin uygulandığı peşkirlerde rastlanmıştır.

Yılmaz (1986) çalışmasında, düz hesap iğnesi, verev hesap iğnesi, muşabak, mürver pesent (düz, verev, gölgeli), balık sırtı, civankaşı , hasır iğne, susma, kesme ve çekme Antep ajurları, gözeme, filitre, düz ve verev sarma, ciğerdeldi, sarma, şekle göre pesent iğneleri ile tel kırma ve Çin iğnesi tekniklerinin peşkirlerde kullanıldığını belirtmiştir.

Ortaç (1994) araştırmasında, yoğunluğu dikkate alınarak; verev sarma, gözeme, düz sarma, puan, verev pesent, şekline göre pesent, balık sırtı, kesme ajur, hasır iğne, muşabak, tahrilli pesent, verev hesap iğnesi, dönerek pesent, gölgeli pesent, düz hesap iğnesi, susma ve civankaşı iğnelerinin havluların işlemelerinde kullanıldığını açıklamıştır.

Özbağı (1991) ise çalışmasında iğne tekniklerinin kullanım yoğunluğunu dikkate alarak; gözeme, sarma, hesap iğnesi, muşabak, susma, hasır iğne, kırma tel, balıksırtı ve antika iğne tekniklerinin kullanıldığını ifade etmiştir.

Bu çalışmada elde edilen veriler Yılmaz (1986), Özbağı (1991) ve Ortaç'ın (1994) çalışmaları ile benzerlikler göstermekle birlikte daha fazla iğne tekniğinin tespit edildiği dikkati çekmektedir.

4.3.3. İşlemelerde kullanılan renkler

Türk işlemelerini, sadelikleri, renklerinin uyumu ve güzelliği bakımından Avrupa ve doğu ülkelerinin işlemelerinden kesin bir çizgi ile ayırmak mümkündür.

İşlemelerde kullanılan ipliklerin renklendirilmesinde doğal boyar maddelerden yararlanılması, renklerin günümüze kadar parlaklığını ve güzelliğini korumasında etken olduğu görülmektedir. Çok çeşitli renklerin ve tonlarının elde edildiği doğal boyar maddeler genellikle kök, kabuk, yaprak, çiçek, meyve, tohum, böcek kabukları, toprak vb. maddelerden elde edildiği anlaşılmaktadır (Köklü 1995).

Araştırma kapsamında incelemeye alınan peşkirlerin işlemelerinde kullanılan renklere ilişkin veriler belirlenmiş ve değerleri çizelge 4.9.'da sunulmuştur.

Çizelge 4.9. Peşkirlerin işlemlerinde kullanılan renkler

Müzeler Renkler	Aksaray Müzesi		Ank.Etn. Müzesi		A.Gazi Üniv.Mes. Eğt. Fk. Müzesi		Çankırı Müzesi		Kayseri Müzesi		Konya Etn. Müzesi		Nevşehir Müzesi		Niğde Müzesi		Yozgat Müzesi		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Altın Sarısı	25	11,1	17	7,62	18	8,07	11	4,93	27	12,11	25	11,21	18	8,07	20	8,97	15	6,73	176	78,92
Gümüş Beyazı	3	1,35	8	3,59	9	4,04	3	1,35	2	0,90	4	1,79	5	2,24	7	3,14	1	0,45	42	18,83
Siyah	16	7,17	9	4,04	6	2,69	1	0,45	10	4,48	6	2,69	7	3,14	1	0,45	9	4,04	65	29,15
Gri	-	-	1	0,45	-	-	1	0,45	-	-	2	0,90	2	0,90	2	0,90	-	-	8	3,59
Beyaz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,90	-	-	-	-	-	-	2	0,90
Krem	2	0,90	5	2,24	7	3,14	2	0,90	8	3,59	-	-	5	2,24	12	5,38	4	1,79	45	20,18
Bej	6	2,69	8	3,59	9	4,04	3	1,35	7	3,14	2	0,90	4	1,79	3	1,35	3	1,35	45	20,18
Sütlü Kahverengi	6	2,69	7	3,14	7	3,14	2	0,90	7	3,14	4	1,79	1	0,45	4	1,79	2	0,90	40	17,94
Kahverengi	9	4,04	8	3,59	4	1,79	6	2,69	6	2,69	6	2,69	4	1,79	6	2,69	10	4,48	59	26,46
Yavruağzı	11	4,93	17	7,62	11	4,93	12	5,38	7	3,14	6	2,69	8	3,59	5	2,24	1	0,45	78	34,98
Koyu Yavruağzı	5	2,24	11	4,93	7	3,14	6	2,69	3	1,35	5	2,24	6	2,69	-	-	1	0,45	44	19,73
Taba Rengi	11	4,93	9	4,04	5	2,24	2	0,90	1	0,45	7	3,14	3	1,35	-	-	4	1,79	42	18,83
Bordo	5	2,24	-	-	3	1,35	1	0,45	1	0,45	1	0,45	2	0,90	2	0,90	3	1,35	18	8,07
Domates Kırmızısı	5	2,24	3	1,35	2	0,90	2	0,90	2	0,90	3	1,35	11	4,93	3	1,35	10	4,48	41	18,39
Mercan Rengi	5	2,24	9	4,04	-	-	1	0,45	2	0,90	1	0,45	3	1,35	4	1,79	3	1,35	28	12,56
Açık Pembe	-	-	2	0,90	-	-	2	0,90	-	-	1	0,45	1	0,45	-	-	-	-	6	2,69

Çizelge 4.9. (devam)

Renkler	Aksaray Müzesi		Ank.Etn. Müzesi		A. Gazi Üniv. Mes. Eğl. Fk. Müzesi		Çankırı Müzesi		Kayseri Müzesi		Konya Etn. Müzesi		Nevşehir Müzesi		Niğde Müzesi		Yozgat Müzesi		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Pembe	-	-	1	0,45	-	-	4	1,79	2	0,90	3	1,35	8	3,59	3	1,35	1	0,45	22	9,87
Koyu Pembe	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	2	0,90	1	0,45	-	-	-	-	4	1,79
Çingene Pembesi	1	0,45	-	-	-	-	1	0,45	-	-	2	0,90	1	0,45	1	0,45	8	3,59	14	6,28
Skiamen Pembe	3	1,35	4	1,79	-	-	2	0,90	1	0,45	2	0,90	7	3,14	-	-	-	-	19	8,52
Gül Kurusu	4	1,79	2	0,90	-	-	2	0,90	1	0,45	2	0,90	3	1,35	-	-	-	-	14	6,28
Amatist Moru	1	0,45	2	0,90	-	-	2	0,90	-	-	-	-	1	0,45	2	0,90	-	-	8	3,59
Eftatun	1	0,45	2	0,90	1	0,45	-	-	1	0,45	2	0,90	6	2,69	1	0,45	4	1,79	18	8,07
Mor	3	1,35	2	0,90	2	0,90	1	0,45	3	1,35	3	1,35	8	3,59	3	1,35	7	3,14	32	14,35
Açık Mavi	-	-	5	2,24	3	1,35	-	-	-	-	-	-	6	2,69	1	0,45	-	-	15	6,73
Mavi	9	4,04	3	1,35	1	0,45	4	1,79	2	0,90	2	0,90	4	1,79	4	1,79	-	-	29	13,00
Koyu Mavi	-	-	1	0,45	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,90
Çivit Mavi	4	1,79	3	1,35	-	-	-	-	1	0,45	1	0,45	3	1,35	2	0,90	2	0,90	16	7,17
Lacivert	2	0,90	2	0,90	1	0,45	2	0,90	-	-	1	0,45	3	1,35	2	0,90	3	1,35	16	7,17
Petrol Mavisi	6	2,69	5	2,24	6	2,69	2	0,90	3	1,35	6	2,69	6	2,69	2	0,90	7	3,14	43	19,28
Açık Petrol Mavisi	-	-	2	0,90	1	0,45	-	-	-	-	2	0,90	-	-	-	-	1	0,45	6	2,69
Türkuaz	1	0,45	5	2,24	2	0,90	1	0,45	-	-	-	-	1	0,45	2	0,90	-	-	12	5,38
Camgöbeği	1	0,45	6	2,69	1	0,45	2	0,90	6	2,69	3	1,35	-	-	2	0,90	1	0,45	22	9,87
Sabun Yeşili	7	3,14	8	3,59	5	2,24	17	7,62	7	3,14	11	4,93	6	2,69	8	3,59	4	1,79	73	32,74
Koyu Sabun Yeşili	-	-	3	1,35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1,35

Çizelge 4.9 (devam)

Müzeler	Aksaray Müzesi		Ank. Etn. Müzesi		A. Gazi Üniv. Mes. Eğl. Fk. Müzesi		Çankırı Müzesi		Kayseri Müzesi		Konya Etn. Müzesi		Nevşehir Müzesi		Niğde Müzesi		Yozgat Müzesi		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Renkler																				
Ördekbaşı Yeşili	12	5,38	1	0,45	4	1,79	-	-	4	1,79	1	0,45	2	0,90	2	0,90	7	3,14	33	14,80
Nefti	2	0,90	2	0,90	3	1,35	1	0,45	1	0,45	-	-	2	0,90	1	0,45	-	-	12	5,38
Koyu Yaprak Yeşili	2	0,90	4	1,79	-	-	-	-	1	0,45	2	0,90	-	-	-	-	-	-	9	4,04
Yaprak Yeşili	1	0,45	9	4,04	-	-	-	-	1	0,45	2	0,90	4	1,79	1	0,45	-	-	18	8,07
Türbe Yeşili	1	0,45	1	0,45	-	-	-	-	1	0,45	3	1,35	2	0,90	2	0,90	3	1,35	13	5,82
Fıstık Yeşili	4	1,79	1	0,45	-	-	-	-	2	0,90	-	-	-	-	-	-	5	2,24	12	5,38
Yag Yeşili	10	4,48	10	4,48	15	6,73	9	4,04	5	2,24	10	4,48	9	4,04	8	3,59	10	4,48	86	38,57
Açık Yag Yeşili	5	2,24	8	3,59	4	1,79	4	1,79	2	0,90	5	2,24	10	4,48	3	1,35	2	0,90	43	19,28
Hardal Sarısı	7	3,14	6	2,69	3	1,35	3	1,35	2	0,90	4	1,79	5	2,24	1	0,45	4	1,79	35	15,70
Saman Sarısı	3	1,35	6	2,69	1	0,45	1	0,45	2	0,90	4	1,79	4	1,79	-	-	5	2,24	26	11,66
Sarı	4	1,79	1	0,45	-	-	1	0,45	1	0,45	4	1,79	5	2,24	2	0,90	-	-	18	8,07
Kanarya Sarısı	2	0,90	1	0,45	-	-	1	0,45	-	-	1	0,45	2	0,90	1	0,45	-	-	8	3,59
Kavun İçi	-	-	3	1,35	-	-	1	0,45	-	-	1	0,45	-	-	1	0,45	2	0,90	8	3,59
Kayısı Rengi	3	1,35	3	1,35	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,90	-	-	9	4,04
Turuncu	7	3,14	2	0,90	1	0,45	2	0,90	-	-	1	0,45	11	4,93	6	2,69	11	4,93	41	18,39

Çizelge 4.9. incelendiğinde peşkirlerin işlemlerinde % 78,92 oranında altın sarısı, % 38,57 oranında yağ yeşili, % 34,98 oranında yavruağzı, % 32,74 oranında sabun yeşili, % 29,15 oranında siyah, % 26,46 oranında kahverengi, % 20,18'er oranında krem ve bej rengi, % 19,73 oranında koyu yavruağzı, % 19,28'er oranında petrol mavisi ve açık yağ yeşili % 18,83'er oranında gümüş beyazı, taba rengi % 18,39'ar oranında domates kırmızısı ve turuncu, % 17,94 oranında sütlü kahverengi, % 15,70 oranında hardal sarısı, % 14,80 oranında ördekbaşı yeşili, % 14,35 oranında mor, % 13,00 oranında mavi, % 12,56 oranında mercan rengi, % 11,66 oranında saman sarısı, % 9,87'şer oranında pembe ve camgöbeği, % 8,52 oranında sklamen pembe, % 8,07'şer oranında bordo, effatun, yaprak yeşili ve sarı, % 7,17'şer oranında çivit mavi ve lacivert, % 6,73 oranında açık mavi, % 6,28'er oranında çingene pembesi ve gül kurusu, % 5,82 oranında türbe yeşili, % 5,38'er oranında turkuaz, nefî ve fıstık yeşili, % 4,04'er oranında koyu yaprak yeşili ve kayısı rengi, % 3,59'ar oranında gri, amatist moru, kanarya sarısı ve kavun içi, % 2,69'ar oranında açık pembe ve açık petrol mavisi, % 1,79 oranında koyu pembe, % 1,35 oranında koyu sabun yeşili, % 0,90'ar oranında beyaz ve koyu mavi renklerinin kullanıldığı görülmektedir.

Özbağı (1991) araştırmasında peşkirlerde, % 72,72 oranında yavruağzı, % 45,45'er oranında yağ yeşili, kurmay rengi, sarı kırma tel ve % 31,81'er oranında açık ve koyu mavi renklerinin kullanıldığını ifade etmektedir.

Ortaç (1994) çalışmasında, havlularda % 84,84'ü oranında altın sarısı sim, % 34,62 oranında yavruağzı, % 26,92 oranında açık yağ yeşili, % 23,08 oranında hardal sarısı, % 19,23'er oranında sklamen pembe, açık mavi, camgöbeği mavi, turuncu, zeytin yeşili, % 15,38'er oranında kırmızı, sarı, açık zeytin yeşili ve kahverengi % 11,54'er oranında pembe, koyu mavi, yağ yeşili, yaprak yeşili, mor, bordo, bej ve gümüş beyazı sim, % 7,69'ar oranında mavi, turkuaz, siyah, % 3,85'er oranında beyaz, koyu pembe, lacivert, açık sarı, koyu hardal sarı, koyu yağ yeşili, ördek başı yeşili, turkuaz, rubi, güvez, taba, gri ve bakır renginin kullanıldığını belirtmektedir.

Yetim (2004) ise çalışmasında peşkirlerde, % 32,85 oranında altın sarısı, % 28,57 oranında yavruağzı, % 27,14 oranında açık yavruağzı, % 22,85'er oranında yağ yeşili ve mavi, % 20 oranında açık mavi, % 18,57'ser oranında kahverengi ve yeşil % 14,28 oranında pembe, % 12,85 oranında eflatun, % 8,57'ser oranlarında gümüş rengi, kırmızı ve sarı, % 7,14'er oranında açık pembe, mor, koyu, yeşil, açık kahverengi, beyaz, % 5,71 oranında koyu sarı, % 4,29'ar oranlarında turkuaz, sklamen, siyah, kiremit rengi, koyu mavi, fıstık yeşili, % 2,86'sar oranlarında açık yağ yeşili, açık sarı, sütlü kahve, % 14,3'er oranlarında ise bordo, taba, toprak rengi, turuncu, gri, lacivert, krem renklerinin kullanıldığını tespit ettiği görülmektedir.

4.3.4 İşlemelerde kullanılan motifler

Türkçe karşılığı “örge” olan motif Fransızca kökenli bir kelimedir. Süslemeyi oluşturan temel birim olarak tanımlanan motifler; bağımsız olarak kullanıla bildiği gibi farklı biçimlerde tekrarlanarak daha büyük motifler, kenar suları yada yüzey kompozisyonları elde etmek de mümkündür (Alparslan 2003).

Kültür ve sanat alanında motifler çoğu zaman toplulukların gelenek ve göreneklerinin, zevk anlayışı ve inançlarının bir ifadesi olarak kabul edilmektedir.

İç Anadolu bölgesinde araştırma kapsamına alınan peşkirlerin işlemelerinde kullanılan motifler üzerinde yapılan gözlem ve incelemelerde elde edilen verilerin değerleri çizelge 4.10.'da verilmiştir.

Çizelge 4.10. İşlemlerde kullanılan motifler

Motifler	Müzeler	Akşaray Müzesi		Ank. Ein. Müzesi		A. Gazi. Üniv. Mes. Eğl. Fr. Müzesi		Çankırı Müzesi		Kayseri Müzesi		Konya Ein. Müzesi		Neveşehir Müzesi		Niğde Müzesi		Yozgat Müzesi		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Bikitsel Bezemc	Çiçek	Gonca		2	0,90	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,90
		Nar Çiçeği		1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,90	-	-	-	-	3	1,35
		Gül		9	4,04	9	4,04	1	0,45	4	1,79	4	1,79	4	1,79	3	1,35	6	2,69	47	21,08
		Yıldız Çiçeği		2	0,90	2	0,90	-	-	2	0,90	2	0,90	2	0,90	1	0,45	3	1,35	17	7,62
		Lale		3	1,35	2	0,90	1	0,45	-	-	1	0,45	2	0,90	1	0,45	3	1,35	17	7,62
		Karanfil		3	1,35	3	1,35	2	0,90	1	0,45	3	1,35	1	0,45	2	0,90	3	1,35	21	9,42
		Zambak		1	0,45	1	0,45	1	0,45	-	-	1	0,45	1	0,45	-	-	1	0,45	6	2,69
		Sümbül		10	4,48	5	2,24	1	0,45	2	0,90	2	0,90	1	0,45	-	-	4	1,79	26	11,66
		Krizantem		2	0,90	1	0,45	1	0,45	-	-	2	0,90	-	-	-	-	-	-	6	2,69
		Küpe		-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
		Mine		7	3,14	6	2,69	1	0,45	2	0,90	5	2,24	5	2,24	1	0,45	1	0,45	28	12,56
		Papatya		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
		Leylak		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Bahar Dalı		1	0,45	3	1,35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1,79	8	3,59
		Çarkı felek		-	-	-	-	1	0,45	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
		Rozet çiçeği		-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
		Karışık Çiçek		9	4,04	13	5,83	9	4,04	9	4,04	9	4,04	6	2,69	12	5,38	11	4,93	16	7,17
		Tonureuk		14	6,28	15	6,73	10	4,48	9	4,04	9	4,04	8	3,59	7	3,14	10	4,48	10	4,48
		"S" Kıvrımlı Dal		11	4,93	7	3,14	1	0,45	7	3,14	3	1,35	4	1,79	4	1,79	7	3,14	7	3,14
		"C" Kıvrımlı Dal		7	3,14	7	3,14	1	0,45	4	1,79	9	4,04	6	2,69	-	-	3	1,35	5	2,24
		Dal		9	4,04	8	3,59	3	1,35	6	2,69	6	2,69	8	3,59	7	3,14	4	1,79	9	4,03
																				60	26,91

Çizelge 4.10.(devam)

Çizelge 4.10. (devam)

Motifler	Müzeler	Akşaray Müzesi		Ank.Em. Müzesi		A. Gazi. Üniv. Mes. Eğl. Fk. Müzesi		Çankırı Müzesi		Kayseri Müzesi		Konya Em. Müzesi		Neveşehir Müzesi		Niğde Müzesi		Yozgat Müzesi		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Nesneli Bezeme	Mimarî Formlar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	1	0,45
		-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	1	0,45	2	0,90
		-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
		-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
	Çeşitli Nesneler	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	2	0,90
		-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
		-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
		-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
		2	0,90	-	-	1	0,45	-	-	-	-	1	0,45	2	0,90	-	-	-	-	6	2,69
		-	-	1	0,45	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,90
		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	1	0,45
		-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	2	0,90
		-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
		8	3,59	4	1,79	4	1,79	2	0,90	-	-	1	0,45	13	5,83	4	1,79	7	3,14	43	19,28
		-	-	2	0,90	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	1	0,45	4	1,79
		1	0,45	4	1,79	-	-	1	0,45	-	-	1	0,45	2	0,90	-	-	-	-	9	4,04
		-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
		-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
		-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
Kozmik Bezeme	Göksel Motif	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
	Yıldız	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	1	0,45

Çizelge 4.10. (devam)

Müzeler		Akşaray Müzesi		Ank. Etn. Müzesi		A. Gaz. Üniv. Mes. Eğ. F. K. Müzesi		Çankırı Müzesi		Kayseri Müzesi		Konya Etn. Müzesi		Neveşehir Müzesi		Niğde Müzesi		Yozgat Müzesi		Toplam	
Motifler	Müzeler	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Motifler	Vazoda Çiçek	-	-	2	0,90	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	1	0,45	4	1,79
	Tabakta Çiçek	1	0,45	2	0,90	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1,79
Otlı Doga	Tabakta Meyve	1	0,45	2	0,90	-	-	-	-	-	-	1	0,45	1	0,45	-	-	-	-	3	2,24
	Saksıda Çiçek	5	2,24	3	1,35	2	0,90	2	0,90	-	-	1	0,45	13	5,83	4	1,79	7	3,14	37	16,59
Manzara	Saksıda Ağaç	3	1,35	1	0,45	2	0,90	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	2,69
	Su Kenarı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	1	0,45
Figüratif Bezeme	Horoz	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
	Kuş	-	-	2	0,90	-	-	1	0,45	2	0,90	1	0,45	1	0,45	1	0,45	-	-	8	3,59
Figüratif Bezeme	At	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
	Şahmeran	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	1	0,45
Figüratif Bezeme	İnsan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
	Örümcek	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	1	0,45
Figüratif Bezeme	Kırkayak	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
	Kare	7	3,14	2	0,90	1	0,45	3	1,35	3	1,35	5	2,24	7	3,14	5	2,24	9	4,04	42	18,83
Geometrik Bezeme	Üçgen	3	1,35	1	0,45	3	1,35	3	1,35	9	4,04	7	3,14	4	1,79	9	4,04	2	0,90	41	18,39
	Düz Çizgi	12	5,38	12	5,38	5	2,24	10	4,48	5	2,24	4	1,79	9	4,04	10	4,48	9	4,04	76	34,08
Geometrik Bezeme	Veren Çizgi	-	-	-	-	-	-	1	0,45	1	0,45	2	0,90	2	0,90	1	0,45	-	-	7	3,14
	Daire	1	0,45	1	0,45	1	0,45	-	-	2	0,90	-	-	-	-	2	0,90	-	-	7	3,14
Geometrik Bezeme	Zikzak	10	4,48	4	1,79	3	1,35	4	1,79	5	2,24	3	1,35	11	4,93	9	4,04	8	3,59	57	25,56
	Dikdörtgen	4	1,79	1	0,45	-	-	-	-	10	4,48	2	0,90	-	-	3	1,35	-	-	20	8,97
Geometrik Bezeme	Baklava	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	2,24	-	-	6	2,69
	Nesli	2	0,90	-	-	-	-	-	-	1	0,45	2	0,90	-	-	-	-	-	-	8	3,59
Geometrik Bezeme	Latin Alfabeti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,90
	Akçeğer, Karaceğer	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,90	-	-	-	-	1	0,45
Diğer	Diğer	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Parça Et	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45

Çizelge 4.10. incelendiğinde peşkirlerin işlemlerinde bitkisel, nesneli, kozmik, natürmort, manzara, figüratif, geometrik ve yazılı bezemelerin kullanıldığı görülmektedir. İşlemlerde kullanılan bitkisel bezemelerde ; % 68,16 oranında karışık yaprak, % 42,15 oranında karışık çiçek, % 41,26 oranında tomurcuk, % 26,91 oranında dal, % 22,87 oranında “S” kıvrımlı dal, % 21,08 oranında gül, % 18,83 oranında “C”kıvrımlı dal, % 12,56 oranında mine çiçeği, % 11,66 oranında sümbül, % 10,31 oranında servi, % 9,42 oranında karanfil, % 7,62 oranında yıldız çiçeği ve lale % 6,73 oranında nar, % 4,04 oranında gül yaprağı, % 3,59 oranında bahar dalı, % 3,14 oranında üzüm, % 2,69’ar oranında zambak ve krizantem, % 2,24 oranında asma yaprağı, % 1,79’ar oranında çarkı felek ve başak, % 1,35’er oranında nar çiçeği, armut ve karışık ağaç % 0,90’ar oranında gonca, çimen, elma, çınar, söğüt, % 0,45 oranında küpe çiçeği, papatya, leylak, rozet çiçeği, çınar yaprağı, defne yaprağı, kavun, kiraz ve akasya ağacı motiflerinin kullanıldığı görülmektedir. Nesneli bezemelerde, % 19,28 oranında saksı, % 4,04 oranında tabak, % 2,69 oranında fiyonk, % 1,79 oranında vazo, % 0,45’er oranında sütun-kemer, köşk-saray, kale, köprü, tartı (el tartısı), terazi, yelkenli, çengel, saman balyası, eğri ve üzengi motiflerinin, kozmik bezemede; % 0,45’er oranında ay-yıldız motifleri, natürmort bezemelerde, % 16,59 oranında saksıda çiçek, % 2,69 oranında saksıda ağaç, % 2,24 oranında tabakta meyve, % 1,79 oranında vazoda çiçek ve tabakta çiçek motifleri, manzaralı bezemelerde; % 0,45 oranında su kenarı motifi, figüratif bezemelerde; % 3,59 oranında kuş, % 0,45’er oranında horoz, at, kırkayak, örümcek gibi hayvansal figür motifleri, şahmeran gibi düş ürünü figür ile insan figürlerinin yer aldığı motifler, geometrik bezemede; % 34,08 oranında düz çizgi, %25,56 oranında zik-zak, % 18,83 oranında kare, % 18,39 oranında üçgen, % 8,97 oranında dikdörtgen, % 3,14 oranında verev çizgi ve daire, % 2,69 oranında baklava motifi, yazılı bezemede; % 3,59 oranında neshî, % 0,90 oranında, Latin alfabesinin yer aldığı motifler ile diğer bezemeler kapsamında ise % 0,45’er oranlarında akciğer, karaciğer ve et parçası motiflerinin kullanıldığı dikkati çekmektedir.

İşlemlerde çiçek, yaprak ve tomurcukların “S” ve “C” kıvrımlı dallar üzerine yerleştirildiği, bazı çiçekli dalların ise fiyonklarla toplanarak buketler halinde düzenlendiği, çiçeklerin ve meyvelerin yer aldığı motiflerin ise tabak, saksı ve vazo gibi

nesnelerin içinde düzenlendiği görülmektedir. Ayrıca bitkisel bezemelerle birlikte ev, saray-köşk, kale, kule, köprü, sütun- kemer vb. mimari motiflerin manzaralı bezemelerde kullanıldığı da dikkati çekmektedir.

Hayvan, insan ve düş ürünü sembolik nitelikli figürler daha az olmakla birlikte diğer bezemelerle bir arada kullanıldığı gözlenmektedir.

Yazılı bezemeler, bitkisel, geometrik, nesneli vb. motiflerin içerisinde yer almasının yanı sıra tek başına da kullanıldığı dikkati çekmektedir. İncelenen peşkirlerde “1936 sene Sabriye Hanım”, “dokunanın dokunur sinesi...”, “ki, seni minar eder Rabbi Samed-sene 1323(1904)”, “Maşallah”, “Allah” ve “Hamiyet işledi maşallah” yazılarına rastlanılmıştır.

Geometrik bezemelerin ise daha çok diğer bezemelerle birlikte kullanıldığı görülmektedir.

Çelebilik (1996) araştırmasında, hesap işi tekniği ile işlenmiş ürünlerde yoğun olarak bitkisel bezeme olmak üzere geometrik, nesneli ve figüratif bezemenin de kullanıldığını ifade etmektedir.

Yetim (2004) ise araştırmasında, peşkirlerin işlemelerinde % 44,28 oranında bitkisel, % 4,29’ar oranında ise geometrik ve mimari bezemelerin yer aldığını belirtmiştir. İşlemelerde genel olarak çiçek, yaprak, meyve ve ağaç motiflerinin yer aldığı bitkisel motiflerin ve doğadan stilize edilen karanfil, lale, gül, sümbül motiflerinin yanı sıra gelincik, küpe çiçeği, zambak vb. çiçek motiflerinin yer aldığı asma yaprağı, tütün yaprağı, enginar yaprağı ve çeşitli yaprak motiflerinin çiçeklerle birlikte kıvrımlı dallar üzerine yerleştirildiğini ifade etmektedir. Nar, üzüm, elma, armut gibi meyveler ve çiçekler ise tabak, vazo, saksı, sepet içinde düzenlenmiş olduğunu saptamıştır. Servi , çınar, söğüt, hayat ağacı, bahar dallarının da en sık işlenen ağaç motifleri olduğunu

belirtmiştir.İşlemelerde en güzel örneklerin bahçeli, çiçekli, ağaçlı evler, camiler, çadırlar, kemerler, kayıklar ve gemi üstü köşkler olan mimari motiflerle bezendiğini ifade etmiştir. Ayrıca kuş, horoz, at, ejder gibi hayvan figürleri ve insan figürlerinin ise işlemlerde daha az kullanıldığına dikkati çekmiştir.

Bu çalışma, Çelebilik (1996) ve Yetim'in (2004) yapmış oldukları çalışmalar ile karşılaştırıldığında benzerlikler gösterdiği dikkati çekmektedir. Bununla birlikte diğer çalışmalara nazaran daha fazla motifin tespit edildiği görülmektedir.

4.3.5 İşlemlerde kullanılan kompozisyonlar

Kompozisyonu; bir yüzey üzerine arzu edilen motiflerin, dengeli ve güzel bir tasarımla yerleştirilmesi olarak tanımlamak mümkündür.

Türk işlemlerinde motiflerin dengeli ve uyumlu bir biçimde yerleştirildiği görülmektedir. Bu yerleştirme düzeninde süslemeyi oluşturan motif topluluğu kadar gözün dinlenmesini sağlayan boşluklara da önem verildiği anlaşılmaktadır (Fenercioğlu 1973)

İç Anadolu bölgesi müzelerinde bulunan ve araştırma materyali içerisinde yer alan peşkirlerdeki işlemlerde kullanılan ana motif ve kenar suyu motiflerinin kompozisyon tekniklerine ilişkin veriler belirlenerek değerleri çizelge 4.11.'de verilmiştir.

Çizelge 4.11. İşlemelerde kullanılan kompozisyonlar

Kompozisyonlar		Sıralamalarda		Atlamalı		Bağlantılı		Geçmeli		Merkeze		Motiflerin		Bezemesiz		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Müzeler	Ana Motif	25	11,21	-	-	3	1,35	-	-	-	-	1	0,45	-	-	29	13,00
	Kenar Suyu	-	-	-	-	27	12,11	-	-	-	-	-	-	2	0,90	29	13,00
	Ana Motif	23	10,31	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	24	10,76
Ank. Etn. Müzesi	Kenar Suyu	-	-	-	-	22	9,87	-	-	-	-	-	-	2	0,90	24	10,76
	Ana Motif	20	8,97	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,90	-	-	22	9,87
	Kenar Suyu	-	-	-	-	18	8,07	-	-	-	-	-	-	4	1,79	22	9,87
A. Gazi Üniv. Mes. Eğ. Fak. Müzesi	Ana Motif	15	6,73	-	-	3	1,35	1	0,45	-	-	1	0,45	-	-	20	8,97
	Kenar Suyu	-	-	-	-	15	6,73	-	-	-	-	-	-	5	2,24	20	8,97
	Ana Motif	21	9,42	-	-	3	1,35	1	0,45	-	-	2	0,90	-	-	27	12,11
Kayseri Müzesi	Kenar Suyu	-	-	-	-	24	10,76	-	-	-	-	-	-	3	1,35	27	12,11
	Ana Motif	16	7,17	2	0,90	3	1,35	2	0,90	-	-	3	1,35	-	-	26	11,66
	Kenar Suyu	-	-	-	-	12	5,38	-	-	-	-	-	-	14	6,28	26	11,66
Konya Etn. Müzesi	Ana Motif	23	10,31	2	0,90	3	1,35	-	-	-	-	-	-	-	-	28	12,56
	Kenar Suyu	-	-	-	-	25	11,21	-	-	-	-	-	-	3	1,35	28	12,56
	Ana Motif	13	5,83	1	0,45	10	4,48	-	-	-	-	-	-	-	-	24	10,76
Niğde Müzesi	Kenar Suyu	-	-	-	-	22	9,87	-	-	-	-	-	-	2	0,90	24	10,76
	Ana Motif	22	9,87	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	23	10,31
	Kenar Suyu	-	-	-	-	23	10,31	-	-	-	-	-	-	-	-	23	10,31
Yozgat Müzesi	Ana Motif	178	79,82	5	2,24	26	11,66	4	1,79	1	0,45	9	4,04	-	-	223	100
	Kenar Suyu	-	-	-	-	188	84,30	-	-	-	-	-	-	35	15,70	223	100

Çizelge 4.11. incelendiğinde, peşkirlerin işlemelerindeki ana motiflerin; % 79,82 oranında düzgün sıralamalarla, % 11,66 oranında bağlantılı sıralamalarla, % 4,04 oranında motiflerin birleştirildiği tek motif, % 2,24 oranında atlamalı sıralamalarla, % 1,79 oranında geçmeli sıralamalarla, % 0,45 oranında ise merkeze yerleştirilmiş tek motif olarak yerleştirildiği görülmektedir. Peşkirlerin işlemelerindeki kenar suyu motiflerinin ise % 84,30 oranında bağlantılı sıralamalarla düzenlendiği, % 15,70 oranında ise herhangi bir bezemenin kullanılmadığı dikkati çekmektedir.

Peşkirlerin işlemelerinde yer alan ana motiflerin farklı kompozisyon teknikleri ile yerleştirildiği ve motiflerin altında genellikle motifi oluşturan birimlerden meydana gelen bir kenar suyu motifinin bulunduğu görülmektedir.

Özbağı (1991) Bursa ilinde yaptığı araştırmasında peşkirlerdeki motiflerin % 63,64 oranında atlamalı sıralamalarla, % 22,72 oranında ise bağlantılı sıralamalarla düzenlendiğini belirtmiştir.

Çelebilik (1996) Konya ilinde yaptığı araştırmasında, işlemelerde; düz simetrik, düzgün tekrarlama, atlamalı tekrarlama, bağlantılı tekrarlama ve ters simetrik düzenlemelerin uygulandığını ifade etmektedir.

Yetim (2004) ise Kastamonu ilinde gerçekleştirdiği araştırmasında işlemeli peşkirlerde, % 45,71 oranında düzgün sıralamalı ve % 7,14 oranında bağlantılı sıralamalı düzenlemelerin yer aldığını belirtmiştir.

4.4. Peşkirlerde Uygulanan Kenar Süslemelerin Özellikleri

4.4.1. Kenar süslemelerinde kullanılan gereçler

İç Anadolu Bölgesi Müzelerinde araştırma kapsamına alınan peşkirlerin kenar süslemelerinde kullanılan gereçler üzerinde yapılan gözlem ve incelemelerde elde edilen verilerin değerleri çizelge 4.12.'de verilmiştir.

Çizelge 4.12. incelendiğinde peşkirlerin kenar süslemelerinde % 39,91 oranında (çözü) keten iplik, % 30,04 oranında pamuk iplik, % 13,90 oranında ipek iplik, % 4,93 oranında (çözü) pamuk iplik, % 2,69 oranında kılaptan, % 2,24 oranında (çözü) keten iplik-yün püskül, % 1,79 oranında (çözü) pamuk iplik-kumaş parçaları, % 0,45'er oranında ise yün iplik, çözü ipek iplik, (çözü) pamuk iplik- tel püskül, ipek püskül, (çözü) pamuk iplik-boncuk-kumaş parçaları, (çözü) pamuk iplik-kumaş parçaları-yün püskül, (çözü) pamuk iplik- boncuk-pul para ve kılaptan saçak kullanıldığı görülmektedir.

Yetim (2004) çalışmasında; peşkirlerin kenar süslemelerinde % 27,14 oranında keten iplik (çözü), % 18,57 oranında pamuk (dikiş) iplik, % 2,86 oranında keten-pamuk (çözü) iplik, % 1,43'er oranında ise pamuk iplik, sim ve tel'in kullanıldığını belirtmiştir.

Bu çalışmada daha fazla kenar süslemede kullanılan gerecin tespit edilmesine rağmen yoğunluk dikkate alındığında Yetim'in (2004) çalışması ile benzerlik gösterdiği görülmektedir.

4.4.2. Kenar süslemelerinde kullanılan teknikler

İşleme tekniklerinin uygulandığı dokuma, keçe, deri vb. zeminlerin kenarlarını süsleme; temizlik yönünden olduğu kadar güzel bir görünüm verme amacı ile de uygulanmaktadır.Kenar temizleme teknikleri; yapılan işin tekniğine, kullanılan zeminin özelliğine, kullanım alanına ve zevke göre değişmektedir.

İç Anadolu bölgesi müzelerinde bulunan ve araştırma kapsamına alınan peşkirlerin kenar süslemelerinde kullanılan teknikler üzerinde yapılan gözlem ve incelemelerde elde edilen verilerin değerleri çizelge 4.13.' de verilmiştir.

Çizelge 4.13. Peşkirlerin kenar süslemelerinde kullanılan teknikler

Teknikler		Örgü			Bağlama						İşleme										Toplam
		İğne Öyası	Atkı Aralıklı İğne Öyası	Tığ Öyası	Tığ Öyası - Püskül	Saçak Bükme	Saçak Bırakma	Atkı Aralıklı Saçak Bırakma	Kastamonu çarşaf Bağlama- Püskül	Saçak Bükme- Püskül	Saçak Bırakma- Püskül	Çırpma Dikişi	Atkı Aralıklı Çırpma Dikişi	Makinede Maki-ne Dikişi	Anitka	Baskı Dikişi	Düz Pesent	Rışlıy6	Rışlıy6 - Pul (Para) ve Boncuk Dikişli	Hazır Saçak Dikişli	
Müzeler	n	-	-	1	1	1	4	1	-	1	-	16	1	-	-	1	1	1	-	-	-
	%	-	-	0,45	0,45	0,45	1,79	0,45	-	0,45	-	7,17	0,45	-	-	0,45	0,45	0,45	-	-	-
Ank.Etn. Müzesi	n	1	-	-	8	5	3	-	-	-	-	3	2	-	-	-	-	1	-	-	1
	%	0,45	-	-	3,59	2,24	1,35	-	-	-	-	1,35	0,90	-	-	-	0,45	-	-	-	0,45
A.Gazi Üniv. Mes. Eğ.Fak. Müzesi	n	1	-	1	6	9	-	-	-	-	-	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	%	0,45	-	0,45	2,69	4,04	-	-	-	-	-	1,35	0,90	-	-	-	-	-	-	-	-
Çankırı Müzesi	n	-	-	-	1	2	1	1	1	2	-	9	3	-	1	-	-	-	-	-	-
	%	-	-	-	0,45	0,90	0,45	0,45	0,45	0,90	-	4,04	1,35	-	0,45	-	-	-	-	-	-
Kayseri Müzesi	n	-	-	3	1	2	-	-	1	-	-	9	7	2	2	-	-	-	-	-	-
	%	-	-	1,35	-	0,45	0,90	-	0,45	-	-	4,04	3,14	0,90	0,90	-	-	-	-	-	-
Konya Etn. Müzesi	n	1	2	-	-	5	7	-	-	1	-	4	3	2	-	-	-	-	1	-	-
	%	0,45	0,90	-	-	2,24	3,14	-	-	0,45	-	1,79	1,35	0,9	-	-	-	-	0,45	-	-
Nevşehir Müzesi	n	-	-	-	4	4	1	-	1	11	1	2	5	-	-	-	-	-	-	-	-
	%	-	-	-	1,79	1,79	0,45	-	-	4,93	0,45	0,90	2,24	-	-	-	-	-	-	-	-
Niğde Müzesi	n	-	-	1	-	10	9	-	1	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	%	-	-	0,45	-	4,48	4,04	-	0,45	-	-	0,90	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-
Yozgat Müzesi	n	3	-	-	1	3	5	1	-	1	-	5	3	-	1	-	-	-	-	-	-
	%	1,35	-	-	0,45	1,35	2,24	0,45	-	0,45	-	2,24	1,35	-	0,45	-	-	-	-	-	-
Toplam	n	5	1	8	2	34	45	14	3	16	1	53	27	4	4	1	2	1	1	1	1
	%	2,24	0,45	3,59	0,90	15,25	20,18	6,28	1,35	7,17	0,45	23,77	12,11	1,79	1,79	0,45	0,90	0,45	0,45	0,45	0,45
Genel Toplam	n	16			113			94			223			50,68			100				
	%	7,18			42,16			50,68			100			100			100				

Çizelge 4.13. incelendiğinde peşkirlerin kenar süslemelerinde % 50,68 oranında bağlama, % 42,16 oranında işleme ve % 7,18 oranında örgü tekniklerinin uygulandığı görülmektedir.

Kenar süslemelerinde kullanılan bağlama tekniklerinde; % 20,18 oranında saçak bırakma, % 15,25 oranında saçak bükme, % 7,17 oranında saçak bükme püskül, % 6,28 oranında atkı aralıklı saçak bırakma, % 1,35 oranında Kastamonu çarşaf bağlama-püskül, % 0,45 oranında saçak bırakma-püskül tekniklerinin uygulandığı gözlenmektedir. İşleme tekniklerinde; % 23,77 oranında çırpma dikişi, % 12,11 oranında atkı aralıklı çırpma dikişi, % 1,79'ar oranında makinede makine dikişi ve antika, % 0,90 oranında düz pesent, % 0,45'er oranında baskı dikişi, rişliyö, rişliyö- pul ve boncuk dikimi ve hazır saçak dikimi, örgü tekniklerinde ise, % 3,59 oranında tığ oyası, % 2,24 oranında iğne oyası, % 0,90 oranında tığ oyası- püskül ve % 0,45 oranında atkı aralıklı iğne oyasının kullanıldığı görülmektedir.

Peşkirlerde en çok çırpma dikişinin uygulandığı bu tekniğin yanı sıra saçak bırakma ve saçak bükme tekniklerinin de yoğun olarak kullanıldığı izlenmektedir.

Özbağı (1991) Bursa ilinde gerçekleştirdiği çalışmasında, % 62,07 oranında kenarı saçaksız ve çırpma dikişi ile, % 37,93 oranında ise saçakla süslendiği ve püskül ile bükümlü düğümlü kenar süsleme tekniğinin uygulandığını belirtmiştir.

Yetim (2004) ise Kastamonu ilinde yaptığı araştırmasında, peşkirlerin kenar süslemelerinde % 18,57 oranında kıvrırma, % 15,71 oranında saçak bükme, % 7,14 oranında saçak bırakma, % 5,17 oranında atkı aralıklı kıvrırma, % 4,29 oranında çarşaf bağlama ve % 1,43 oranında tığ oyası tekniklerinin kullanıldığını saptamıştır.

Bu çalışmada elde edilen verilerin her iki çalışmada tespit edilen veriler ile benzerlikler gösterdiği görülmektedir.

4.4.3. Kenar süslemelerinde kullanılan renkler

İç Anadolu bölgesi müzelerinde bulunan ve araştırma kapsamı içerisinde bulunan peşkirlerin kenar süslemelerinde kullanılan renkler üzerinde gerçekleştirilen gözlem ve incelemelerle elde edilen verilerin değerleri çizelge 4.14.'de sunulmuştur

Çizelge 4.14. Peşkirlerin kenar süslemelerinde kullanılan renkler

Müzeler	Akşaray Müzesi		Ank.Etn. Müzesi		A.Gazi. Üniv. Mes. Eğt. Fk. Müzesi		Çankırı Müzesi		Kayseri Müzesi		Konya Etn. Müzesi		Neveşehir Müzesi		Niğde Müzesi		Yozgat Müzesi		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Renkler																				
Altın Sarısı	1	0,45	1	0,45	1	0,45	-	-	3	1,35	1	0,45	1	0,45	1	0,45	1	0,45	10	4,48
Siyah	2	0,90	1	0,45	1	0,45	-	-	-	-	3	1,35	3	1,35	-	-	1	0,45	11	4,93
Beyaz	1	0,45	-	-	-	-	1	0,45	-	-	3	1,35	-	-	-	-	-	-	5	2,24
Krem	19	8,52	3	1,35	2	0,90	10	4,48	16	7,17	9	4,04	6	2,69	3	1,35	9	4,04	77	34,52
Bej	-	-	1	0,45	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	3	1,35
Kahverengi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
Yavruağzı	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	2	0,90
Taba Rengi	1	0,45	1	0,45	-	-	-	-	-	-	1	0,45	4	1,79	-	-	-	-	7	3,14
Bordo	1	0,45	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	6	2,69	-	-	2	0,90	10	4,48
Kırmızı	2	0,90	-	-	-	-	2	0,90	-	-	-	-	4	1,79	-	-	4	1,79	12	5,38
Çingene Pembesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	3,14	-	-	-	-	7	3,14
Mor	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
Lacivert	1	0,45	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	3	1,35	-	-	-	-	5	2,24
Turkuaz	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	2	0,90
Camgöbeği	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	1	0,45
Ördekbaşı Yeşili	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1,79	-	-	1	0,45	6	2,69
Fıstık Yeşili	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
Yağ Yeşili	-	-	1	0,45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,45
Hardal Sarısı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	2,69
Turuncu	1	0,45	-	-	-	-	1	0,45	-	-	-	-	6	2,69	-	-	-	-	6	2,69
Zemin Çözgüsü	5	2,24	15	6,73	17	7,62	8	3,59	8	3,59	13	5,83	17	7,62	20	8,97	10	4,48	113	50,67

Çizelge 4.14. incelendiğinde peşkirlerin kenar süslemelerinde; % 54,48 oranında altın sarısı, % 50,67 oranında zemin çözgüsünün doğal rengi, % 34,52 oranında krem, %5,38 oranında kırmızı, % 4,93 oranında siyah, % 3,14 oranında taba rengi, % 2,69'ar oranında ördek başı yeşili, hardal sarısı, turuncu, % 2,24'er oranında beyaz ve lacivert, % 1,35 oranında bej, % 0,90'ar oranında yavruağzı ve turkuaz, % 0,45'er oranında kahverengi, mor, camgöbeği, fıstık yeşili ve yağ yeşili renklerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Yetim (2004) çalışmasında peşkirlerin kenar süslemelerinde % 45,71 oranında krem, % 1,43'er oranında ise altın sarısı, krem-kırmızı, krem-sklaen, krem-turkuaz-kiremit rengi ve beyaz renklerinin kullanıldığını saptamıştır.

Bu çalışma Yetim'in (2004) çalışması ile kıyaslandığında krem renginin her iki çalışmada da yoğun olarak kullanıldığının tespit edildiği anlaşılmaktadır.

4.4.4. Kenar süslemelerinde kullanılan motif ve kompozisyonlar

İç Anadolu Bölgesi kapsamındaki müzelerde yer alan ve araştırma kapsamına dahil edilen peşkirlerin kenar süslemelerinde özgün motif ve kompozisyon özelliğine rastlanılmamıştır.

5. SONUÇ

Peşkirler; yüzün terini silmek, eli yüzü kurulamak sofrada tek kişilik (nine, dede, padişah peşkiri), çift kişilik (gelin-güvey peşkiri) yada sofranın etrafını dolanacak büyüklükte 12-24 kişilik peçete olarak kullanılmaktadır. Mendil gibi üstte taşınan peşkirler 18. y.y. sonu 19. y.y. başında ise özellikle makrama olarak adlandırılan ince ve kenarı tığ yada iğne oyası ile süslenen peşkirlerin başörtüsü olarak da kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Peşkirlerin iki ucunda ise tel, sırma, renkli ibrişim ve ipliklerle işlenen 15-25 cm hatta 40 cm kadar işlemeli bir kısım bulunmakta ve kenar süslemelerinde tığ oyası, iğne oyası daha yoğun olarak da saçak bırakma ve saçak bükme tekniklerinin kullanıldığı fark edilmektedir.

Yöreden yöreye bağlı olarak halk arasında destimal, makrama (mahrama), dolama, dolak, havlu yada yağlık gibi farklı isimlerle de adlandırılan peşkirlerin kullanım yerine göre şerbet peşkiri, abdest peşkiri, sofr peşkiri vb. olarak sınıflandırıldığı dikkati çekmektedir.

İç Anadolu bölgesinde araştırma kapsamına alınan peşkirlerin, envanter bilgileri incelendiğinde büyük bir bölümünde tarihi bir kayıt olmadığı tespit edilmiştir. Envantere kayıtlı olan bilgilerin tamamına yakın kısmında ise sadece Osmanlı Dönemi'ne ait olduğunun belirtildiği görülmüştür.

Peşkirlerin dokumalarının en (cm) ve boy (cm) değerleri ortalaması 44,91 cm x 117,91 cm olarak tespit edilmiştir. Dokumaların minimum ve maksimum en (cm) değerleri 29,2 cm ile 80,1 cm arasında, boy (cm) değerlerinin ise 44,9 cm ile 704,8 cm arasında değişkenlik gösterdiği saptanmıştır. Peşkirlerdeki en (cm) ve boy (cm) farkının abdest

peşkiri, şerbet peşkiri ve sofr peşkiri vb. farklı kullanım alanlarında kullanılmak üzere üretilmiş olmasından dolayı kaynaklandığı anlaşılmıştır.

Dokumaların atkı sıklığı ortalaması 17,66 , çözgü sıklığı ortalaması ise 17,51 dir. Peşkirlerin dokumalarının atkı sıklığının 9,4 ile en düşük, 29,2 ile en yüksek; çözgü sıklığının 11,4 ile en düşük, 32,4 ile en yüksek ortalama değerlerde olduğu tespit edilmiştir.

Peşkirlerin dokumalarında yoğun olarak atkı ve çözgüde keten, atkıda pamuk ve keten-çözgüde keten kullanıldığı saptanmıştır. Atkıda ve çözgüde pamuk kullanılan dokumaların da tespit edildiği araştırmada çok az olmakla birlikte atkıda ve çözgüde pamuk ve keten, atkıda pamuk ve keten-çözgüde pamuk, atkıda keten-çözgüde pamuk ve keten, atkıda keten ve ipek-çözgüde keten ile atkı ve çözgüde keten ve ipek ile atkı ve çözgüde ipek liflerinin kullanıldığı gruplandırmalar belirlenmiştir.

Dokumaların desen özelliği incelendiğinde çok yoğun olarak geometrik bezemelerin kullanıldığı çok az miktarda ise hayvan figürünün yer aldığı figüratif bezemelerin kullanıldığı görülmüştür. Herhangi bir bezemenin yer almadığı düz dokumalar da geometrik bezemeler kadar yoğun olmamakla birlikte kullanılmıştır.

Peşkirlerin dokumalarında kullanılan liflerin doğal rengini ifade eden krem ve bej renginin yoğun olarak bir arada kullanıldığı, aynı oranda olmamakla birlikte ayrı ayrı da kullanıldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte çok az miktarlarda bej rengi dokumanın içerisinde; kırmızı, hardal, krem-kırmızı, sütlü kahverengi, krem-sütlü kahverengi, kahverengi, lacivert, krem-hardal, krem-koyu mavi, sütlü kahverengi- kahverengi, kırmızı-lacivert, krem-kırmızı-siyah renklerinin de olduğu saptanmıştır. Ayrıca krem rengi dokumanın içerisinde ise kırmızı-siyah, kırmızı, siyah, kırmızı-kahverengi renkleri de kullanılmıştır.

Araştırma kapsamına alınan peşkirlerin işlemelerinde diğer gereçlere oranla yoğun olarak kılaptan – ipek iplik, tel-ipek iplik, kılaptan-tel-ipek iplik gruplandırmaları kullanılmıştır. Bu gruplandırmaların dışında daha az oranlarda olmak üzere yün iplik, ipek iplik, kılaptan – pamuk iplik, tel- yün iplik, tel-pamuk iplik, yün iplik-pul, kılaptan – ipek iplik- pamuk iplik, pamuk iplik, kılaptan- tel- pamuk iplik, kılaptan- tel, pamuk iplik – pul, tel – ipek iplik- pamuk iplik, kılaptan- tel- yün iplik- ipek iplik- pul'un kullanıldığı saptanmıştır.

Peşkirlerin işlemelerinde yoğun olarak Türk işi ve Hesap işi tekniklerinin uygulandığı tespit edilmiştir. Ayrıca Tel kırma, Çin iğnesi, Kanaviçe, Antep işi ve Suzeni tekniklerine de daha az miktarlarda da olsa rastlanmıştır.

Türk işi ve Hesap işi tekniklerinde; hesap işi antıkası, gözenmiş hesap işi antıkası, karşılaşmış hesap işi antıkası, düz hesap iğnesi, gözenmiş düz hesap iğnesi, verev hesap iğnesi, karşılaşmış verev hesap iğnesi, gözenmiş hesap iğnesi, ciğerdeldi, sarma, verev sarma, balıksırtı, susma, cıvan kaşı, hasır iğne, üçgen susma, kare susma, dikdörtgen susma, muşabak, mürver, düz pesent, verev pesent, tahrilli pesent, dönerek pesent, şekline göre pesent, gözeme ve puan iğne teknikleri uygulanmış yardımcı iğne teknikleri olarak ise çekme ajur, Türk ajuru ve Tel kırma (+ puan ve x puan) teknikleri uygulanmıştır.

Tel kırma tekniğinde; + ve x puan teknikleri uygulanmış, Türk ajuru, çekme ajur ve pul dikme teknikleri ise yardımcı iğne tekniği olarak uygulanmıştır. Antep işi tekniğinde; çitime ajur uygulanmış, Türk ajuru, çekme ajur ve x puan (Tel kırma) iğne teknikleri yardımcı iğne teknikleri olarak uygulanmıştır.

Çin iğnesi tekniğinde; düz ve gölgeli çin iğnesinin uygulandığı dikkati çekmiştir. Sap işi, ciğerdeldi, sarma, puan, tohum iğnesi, atma işi, gözeme ve hasır iğne tekniklerinin ise Antep işinde yardımcı iğne tekniği olarak uygulandığı görülmüştür.

Kanaviçe tekniğinde x puan iğne tekniği ana iğne olarak uygulanırken pul dikimi iğne tekniğinin yardımcı iğne tekniği olarak uygulandığı saptanmıştır.

Ayrıca Suzeni tekniğinin tek başına uygulandığı tespit edilmiştir.

İşlemelerde çok büyük bir oranda altın sarısı rengi kullanılmıştır. Altın sarısı kadar yoğun olmamakla birlikte yağ yeşili, yavruağzı, sabun yeşili, siyah, kahverengi, krem, bej, koyu yavruağzı, petrol mavisi, açık yağ yeşili, gümüş beyazı, taba rengi, domates kırmızısı, turuncu, sütlü kahverengi de yoğun olarak tercih edilmiştir. Ayrıca hardal sarısı , ördekbaşı yeşili, mor, mavi, mercan rengi, saman sarısı, pembe, camgöbeği, sklamen pembe, bordo, eflatun, yaprak yeşili, sarı, çivit mavi, lacivert, açık mavi, çingene pembesi, gül kurusu, türbe yeşili, turkuvaz, nefti, fıstık yeşili, koyu yaprak yeşili, kayısı rengi , gri, ametist moru, kanarya sarısı, kavuniçi, açık pembe, açık petrol mavisi, koyu pembe, koyu sabun yeşili, beyaz ve koyu mavi renkleri de kullanılmıştır.

Peşkirlerin işlemelerinde en çok bitkisel bezeme olmak üzere, nesneli, kozmik, natürmort, manzara, figüratif, geometrik ve yazılı bezemelerin kullanıldığı saptanmıştır.

İşlemelerde kıvrımlı dallar üzerine çiçek, yaprak ve tomurcuklar yerleştirilmiş ve bazı çiçekli dallar fiyonkla buketler halinde düzenlenmiş, çiçek ve meyveler tabak, saksı, vazo vb. gibi nesnelerin içinde düzenlenmiştir.

Ayrıca bitkisel bezemelerle birlikte saray-köşk, kale ,kule, köprü, sütun-kemer vb. mimari motiflerin manzaralı bezemelerle kullanıldığı, hayvan, insan ve düş ürünü sembolik nitelikli figürlerin ise daha az olmakla birlikte diğer bezemelerle bir arada kullanıldığı görülmüştür.

Yazılı bezemeler bitkisel, geometrik, nesnel vb. motiflerin içerisinde yer almasının dışında tek başına da kullanılmış, geometrik bezemeler ise daha çok diğer bezemelerle bir arada kullanılmıştır.

Peşkirlerin işlemelerindeki ana motifler yoğun olarak düzgün sıralamalarla yerleştirilmiştir. Ayrıca bağlantılı, atlamalı, geçmeli sıralamalarla motiflerin birleştirildiği tek motif ve merkeze yerleştirilmiş tek motif olarak düzenlenen kompozisyonlarda uygulanmıştır.

İşlemelerdeki kenar suyu motiflerinde ise bağlantılı sıralamalarla düzenlenen kompozisyonlar tercih edilmiş bir kısmında ise herhangi bir bezeme kullanılmadığı görülmüştür.

Araştırma kapsamında incelenen peşkirlerin kenar süslemelerinde;bağlama, işleme ve örgü teknikleri uygulanmıştır. Yoğunluk dikkate alındığında çırpma dikişi başta olmak üzere, saçak bırakma ve saçak bükme tekniklerinin uygulandığı tespit edilmiştir. Bu tekniklerin yanı sıra bağlama tekniklerinden; saçak bükme-püskül, atkı aralıklı saçak bırakma, Kastamonu çarşaf bağlama-püskül, saçak bırakma –püskül, işleme tekniklerinden; atkı aralıklı çırpma dikişi, makinede makine dikişi, antika, düz pesent, baskı dikişi, rişliyö, rişliyö-pul ve boncuk dikimi ile hazır saçak dikimi, örgü tekniklerinde ise tığ oyası, iğne oyası, tığ oyası-püskül,atkı aralıklı iğne oyası gruplandırmalarının uygulandığı belirlenmiştir.

Kenar süslemelerde kullanılan renklerin büyük bir bölümünü zemin çözgüsünün doğal rengi olan bej ve krem renginin kullanıldığı gözlenmiştir. Ayrıca kırmızı, siyah, altın sarısı, taba rengi, ördek başı yeşili, hardal sarısı, turuncu, beyaz, lacivert, bej, yavru ağzı, turkuvaz, kahverengi, mor, camgöbeği, fıstık yeşili ve yağ yeşili renkleri de kullanılmıştır.

KAYNAKLAR

- Akbil, F.1992. Viyana uygulamalı sanatlar müzesindeki Türk işlemleri ve halılarından örnekler. Kültür ve Sanat Dergisi,14;75-76,İstanbul.
- Alparslan , S. 2003. Tasarım.Ya-Pa Yayın Pazarlama San.ve Tic. A.Ş. İstanbul.
- Anonim. 1972.İşleme.Türk ansiklopedisi.Cilt 20;Milli Eğitim Basımevi,Ankara.
- Anonim. 1986.Meydan Lorusse.Cilt 3, İstanbul.
- Anonim. 1988. Türkçe sözlük .Türk Dil Kurumu Yayınları ;549,Cilt 1;745s,Ankara.
- Anonim. 1989.Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi.Ana Yayıncılık,7; İstanbul
- Anonim. 1996. Tekstil-dokunmuş kumaşlar yapı analiz metotları – kısım 2- birim uzunluktaki iplik sayısının tayini. TSE Yayını No: 250 EN 1049-2,Ankara.
- Anonim. 1998. Tekstil- kumaşlar-genişlik ve uzunluğun tayini. TSE Yayını No: EN 1773,Ankara.
- Anonim. 2001. http://www.gumustepe.dk/yazilar/doc_siir_beyim.html
- Anonim. 2004a. Rize el sanatları . <http://www.biriz.biz/rize/elisleri.htm>
- Anonim. 2004b. Maniler. <http://www.antalyahem.com/hem/tr/maniler2.htm>
- Anonim. 2004c. Osmanlı imparatorluğunda kuruluş ve yükseliş döneminde gündelik hayatta yemek ve içmek üzerine. <http://www.discoverturkey.com/kultursanat/b.h.osmanli3.html>
- Anonim. 2004d. Osmanlı mutfağında kullanılan sofrta gereçleri . http://www.gezinet.net/yiyecekicecek/restoranlar/dunyamutfaklari/osmanli/sor_fagelenekleri.asp
- Arık, O. 1990. Milli kültür unsurlarımız üzerinde genel görüşler. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
- Arlı, M. 1978. Kocaeli'nin Kandıra ilçesinde keten el dokumacılığı ve dokunan bezlerin bazı teknolojik özellikleri üzerinde bir araştırma. Doktora tezi (basılmamış) Ankara Üniversitesi, Ankara.

- Arlı, M.. 1984. El sanatlarının gerileme,kaybolma ve üretim biçimlerinin değişme nedenleri ile geliştirilmesi ve yaşatılmasına ilişkin öneriler. I.Ulusal el sanatları sempozyumu bildirileri.Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları,İzmir.
- Aslanapa, O. 1993. Türk sanatı el kitabı.İnkılap Kitapevi Yayın San.Tic.A.Ş.,255s., İstanbul.
- Atasoy, N. 2002.Otağ-ı hümayun (Osmanlı çadırları).Koç Kültür Sanat Tanıtım,MAS Matbaacılık A.Ş.,İstanbul.
- Aytaç, Ç. 1981. Sanat ve uygarlık.Bizim Büro,224s.,Ankara.
- Aytaç, Ç. 1982.El dokumacılığı.Milli Eğitim Basımevi,262s.,İstanbul.
- Barışkan, A. 1976. Anadolu işleme sanatı. Kültür ve Sanat Dergisi.4;78-85 Kültür Bakanlığı, Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü,İstanbul.
- Barışta, H.Ö. 1984a. Türk işleme sanatı tarihi.G.Ü.Basın Yayın Yüksek Okulu Basımevi, Gazi Üniversitesi Yayın No:45, 96s.,Ankara.
- Barışta, H.Ö. 1984b. Türk işleme sanatı. Yeni Boyut Plastik Sanatlar Dergisi.21-23, Ankara.
- Barışta, H.Ö. 1984c. Divan-ü lügat it Türk'de dokuma ve dokumanın üzerine yapılan bezemeler çevresinde kümelenen ifadeler.II.Ulusal el sanatları sempozyumu bildirileri.Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları:19,İzmir.
- Barışta, H.Ö. 1984d. Özel müzelerimiz ve koleksiyonlarımız Yapı ve Kredi Bankası Koleksiyonundaki Türk işlemleri. Sanat Dünyamız Dergisi. Yapı Ve Kredi Bankası Yayınları. 29; 26-31,İstanbul.
- Barışta, H.Ö. 1984e. Cumhuriyet dönemi Türk halk işlemeciliği desen ve terminolojisinden örnekler. Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 55 ,Ankara.

- Barışta, H.Ö. 1997. Türk işlemlerinden teknikler.Gazi Üniversitesi Mesleki Yaygın Eğitim Fakültesi yayın no:2,150s., Ankara.
- Barışta, H.Ö. 1999. Osmanlı imparatorluğu dönemi Türk işlemleri .Kültür Bakanlığı Yayınları:2342,Türk Tarih Kurumu Basımevi ,265s.,Ankara.
- Barışta, H.Ö. 2001. Cumhuriyet dönemi Türk halk işlemlerliliği desen ve terminolojisinden örnekler. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları : 2566,196s., Ankara.
- Başbuğ , S. 1964.Türk işlemleri.Ceylan Yayınları Matbaası,İstanbul
- Baykasoğlu, N. 1994. Suzeni (İlme-Kasnak İşi).G.Ü.Mesleki Eğitim Fakültesi,88s., Ankara.
- Berker, N. ve Durul, Y. 1983. Türk işlemlerinden örnekler. Ak Yayınları, Türk Süsleme Sanatları Serisi: 1, İstanbul.
- Berker, N. 1980. Türk el işlemlerinde semboller.Sanat Dünyamız Dergisi. Yapı ve Kredi Bankası Yayını. 20; 32-37,İstanbul.
- Berker, N. 1974.Türk işlemleri. Sanat Dünyamız Dergisi.Yapı ve Kredi Bankası Yayını:2; 1-10,İstanbul.
- Berker, N. 1991.Türk işlemleri (The Turkish embroidery).Yapı ve Kredi Koleksiyonları,s.534,İstanbul.
- Birol, İ. ve Derman, Ç. 1991. Türk tezyini sanatlarında motifler. Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı,206s.,İstanbul.
- Çağman, F. 1988a. Kanuni dönemi Osmanlı saray sanatçıları örgütü Ehl-i Hiref. Türkiyemiz Kültür ve Sanat Dergisi.54; 11-17 ,İstanbul.
- Çağman, F. 1988b. Mimar Sinan döneminde saray'ın Ehl-i Hiref Teşkilatı. Mimar Sinan dönemi Türk mimarlığı ve sanatı.Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No: 288, Sanat Dizisi:41, İstanbul.
- Çelebilik, G. 1996.Konya ili antikacılarında bulunan hesap işi ürünleri ve özellikleri. Yüksek lisans tezi (basılmamış) Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Dalsar, F. 1960. Türk sanayi ve ticaret tarihinde Bursa'da ipekçilik. İstanbul Üniversitesi Yayın No: 856, İktisat Fakültesi No: 116, İstanbul.

- Delibaş, S. 1991. Osmanlı kumaşı ve işlemeleri. Horhor Sanat Galerisi, 20, İstanbul.
- Diñçsoy, S., Polat ,A. 1963. El işleri.Milli Eğitim Basımevi.Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Kitapları, İstanbul.
- Diyarbakirli, N. 1993. İslamiyetten önce Türk sanatı. Başlangıcından bugüne Türk sanatı.Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları; 1-64,471s., Ankara.
- Erdoğan, E. 1991. Padişah III. Selim'in Mevlana'nın türbesi için yaptırdığı puşide. Türk Etnografya Dergisi. Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü XIX;9-29, Ankara.
- Fehrer, G . 1986. Macaristan Milli Müzesi'ndeki Türk sanat eserleri.1;Türk Tarih Kurumu,Ankara .
- Fenercioğlu, S. 1973. Türk işlemelerinden motifler.Ayyıldız Matbaası A.Ş.,80s.,Ankara
- Gönül, M. 1976. Türk el işleri sanatı.T.İş.Bankası Kültür Yayınları No:129, Sanat Dizisi:13, Ankara.
- Gürsu, N.D. 2001. Çeşit ve teknikleri ile Türk işlemeleri,
<http://www.antikalar.com/v2/konu/konu0311.asp>
- Harmancıoğlu, M. ve Sarı, Ö. 1984. Meslek eğitimin önemi loncalarda uygulanması ve bugünkü durumu. I Ulusal El Sanatları Sempozyumu.Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları;19, İzmir.
- İnan, A. 1947. Altay dağlarında bulunan eski Türk mezarları. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- İnan, A. 1948. Türkistan'da ve Altay'larda son yıllarda yapılan arkeoloji araştırmaları.Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- İslimyeli, N. 1976.Sanat terimleri ansiklopedisi.Cilt 2;Sanat Yayınları;5,Ankara.
- Karamağralı, B. 1972.Ahlat mezar taşları.Selçuklu Tarih ve Medeniyeti Enstitüsü Sanat Tarihi Serisi:1, Ankara.
- Kaya, F. ve Yazıcıoğlu, Y. 1992. Lif teknolojisi. Seçkin Ofset Matbaacılık, 328s., Ankara.
- Keremetli, C. 1977. Divan edebiyatı müzesinde 18.yy. işlemeli seccadeler. Kültür ve

- Sanat Dergisi.5; 97-103,İstanbul.
- Kırzioğlu, N. 1995. Altaylardan Tunaboyu 'na Türk dünyasında ortak motifler.Türksoy Yayınları:3, Ankara .
- Koçu, R.E. 1969. Türk giyim kuşam ve süslenme sözlüğü. Sümerbank Kültür Yayınları; 1,255., Ankara.
- Köklü, H. 1995. Ankara ili Beypazarı ilçesi el işlemeli Türk işi çevrelerden örnekler.Yüksek lisans tezi (basılmamış),Gazi Üniversitesi,Ankara
- Köklü, H. 2003. Türk işleme sanatında dival işi. Mesleki Eğitim Dergisi.9;71-77, Ankara
- Köklü, H. 2002. El işlemleri.Ya-Pa Yayın Pazarlama San. ve Tic.A.Ş., 224s.,İstanbul
- Markaloğlu, Ş. 1996. Dival İşleme (Sırma-Maraş İşi).Özkan Matbaacılık Ltd.Şti.,128s., Ankara
- Meriç, R. M. 1953. Türk nakış sanatı tarihi araştırmaları.1 Vesikalar.A.Ü.İlahiyat Fakültesi,Türk ve İslam Sanatları Tarihi Enstitüsü Yayınları:1, Ankara.
- Onuk, T. 1990. Osmanlı dönemi çadır süslemeleri. Doktora tezi. (basılmamış), Ankara Üniversitesi,Ankara .
- Onuk, T. 1994. Türk el sanatları. Sanat Dergisi. 6;120-126,Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Onuk, T. 1998. Osmanlı çadır sanatı (XVII-XIX.yüzyıl).Kültür Bakanlığı Yayınları; 2073, 297s., Ankara.
- Onuk, T., Akpınarlı, F., Ortaç, H.S. ve Alp, Ö. 1998. İçel el sanatları. Kültür Bakanlığı Yayınları:2091; 369s, Ankara.
- Ortaç, H. S. 1994. Kadife ve havlu dokuma teknikleri,geleneksel ürünlerin özellikleri ve özgün çalışmalar. Doktora tezi (basılmamış). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Oymak, F. 2004. Padişahın mutfağı ve yemekleri,
<http://www.kadinlar.com/mutfak/os-mut.htm>.

- Ögel, B. 1984. Anadolu'daki Türk el sanatlarının sosyal temelleri. I. Ulusal el sanatları sempozyumu.Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları :19, İzmir.
- Ögel, B. 1991.Türk kültür tarihine giriş V.Kültür Bakanlığı Yayınları;638,440s., Ankara
- Önder, M. 1998. Antika ve eski eserler kılavuzu. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Genel Yayın No : 341,274s.,Ankara.
- Öz, T. 1951. Türk kumaş ve kadifeleri II. Milli Eğitim Basımevi,İstanbul.
- Özbaşı, N. 1991. Bursa'ya özgü el dokusu havlu, peşkir ve peştamallar. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özbel, K. 1947. Eski el işlemleri, el sanatları IV.C.H.P.Halk Evleri Bürosu Kılavuz Kitapları: XII, Ankara.
- Özcan, F. 1994. Türk nakışları öğretim yaprakları.Önder Matbaacılık,300s., Ankara.
- Özcan, F. 2000. Antep işi. Mesleki Eğitim Dergisi. 1.59-62,Ankara.
- Palotay, G. 1977. Macar işlemlerinde Türk motifleri. Türkiyemiz Dergisi.Ak Yayınları,22;7-9, İstanbul.
- Renda, G. 1979. El işlemesi padişah portreleri.Sanat Dünyamız Dergisi.17; 2-9, İstanbul.
- Sain, B. 1975. Nakış (Hesap işi). Mektupla Öğretim Merkezi,Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Yayınları,111s.,Ankara.
- Sain, B. 1987. Hesap işi el işlemleri. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,Ankara.
- Sain, B. 1995. Türk işi. G.Ü.Mesleki Eğitim Fakültesi Yayın No:20,Ankara.
- Sarioğlu, H. 1992. El sanatlarında kalite kontrolü. Standart Dergisi .370;20-23,Ankara.
- Sevin, N. 1990. Onüç asırlık Türk kıyafet tarihine bir bakış.Kültür Bakanlığı Yayınları:1195, Ankara.
- Sözen, M. 1983. Tarihsel gelişimi içinde Türk sanatı.Türk süsleme sanatları.Anadolu Bankası Kültür Yayınları;1, İstanbul.

- Sürür, A. 1976. Türk işleme sanatı. Ak Yayınları,Türk Süsleme Sanatları Serisi;4, İstanbul.
- Şentürk, H. A. 2003. Sinop Ayancık göynek yakaları üzerindeki el işlemlerinin turistik eşyaya uygulanmasına ilişkin öğretim programının hazırlanması ve etkinliğinin saptanması. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Gazi Üniversitesi,Ankara .
- Tansuğ, S. 2003. Dokumanın hası peşkir. Skylife Dergisi.239;82-86, İstanbul.
- Ther, U. 1994. 16. ve 20. yüzyıl gezi edebiyatında yerli Türk işlemleri.Türkiyemiz Kültür ve Sanat Dergisi.72; 14-25,İstanbul.
- Ünver, A.S. 1958. Fatih Sultan Mehmet devrine ait bir yazı ve nakış albümü. İstanbul Üniversitesi Yayınları ,İstanbul.
- Wratislaw, W. 1981. Anılar (16.yüzyıl Osmanlı imparatorluğundan çizgiler). Karacan Yayınları,İstanbul.
- Yener, E. 1955. Eski Ankara kadın kıyafetleri ve giyiniş tarzları. A.Ü. Dil, Tarih, Coğrafya Fakültesi Dergisi, Ankara.
- Yetim, F. 2004. Kastamonu el dokumacılığı ve üretilen dokumaların bazı özellikleri ile işleme teknikleri üzerine bir araştırma. Doktora tezi (basılmamış). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Yılmaz, İ. 1986. Eski Türk işlemlerinden peşkirlerde işleme tekniği,motif, renk ve kompozisyon özellikleri. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Gazi Üniversitesi, Ankara.

EKLER

EK 1 İç Anadolu Bölgesindeki El İşlemeli Peşkirlerden Örnekler

EK 1 İç Anadolu Bölgesindeki El İşlemeli Peşkirlerden Örnekler

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 1
İncelenen Müze	: Aksaray Müzesi
Envanter Numarası	: 726
İnceleme Tarihi	: 2003
Boyutları	
En	: 59.4 cm
Boy	: 116.3 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 16.3 adet/cm
Çözü Sıklığı	: 16.6 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Keten iplik
İşleme	: Tel ve ipek iplik

EK 1 (devam)

Kenar Süsleme : İpek iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Verv sarma, düz hesap iğnesi, karşılaşmış ve gözenmiş verv hesap iğnesi, verv hesap iğnesi ve verv pesent iğnesi

Kenar Süsleme : Çırpma dikişi

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej

İşleme : Altın sarısı, siyah ve sütlü kahverengi

Kenar Süsleme : Mavi, kırmızı ve krem rengi

Motif Özellikleri

Zemin :

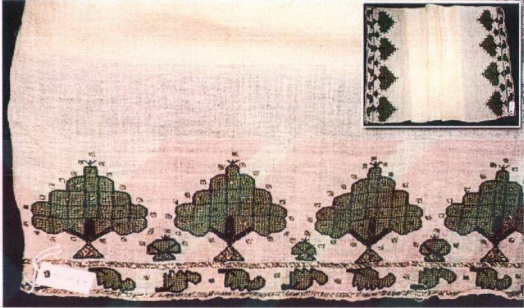
İşleme :

Bitkisel Bezeme: Söğüt ağacı ve çimen

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda kenardan merkeze doğru yönlendirilen ve düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel bezemelerin yer aldığı üç motif bulunmaktadır. Kompozisyonu, bağlantılı sıralamalarla düzenlenen bitkisel bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifi tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 2
İncelenen Müze	: Aksaray Müzesi
Envanter Numarası	: 655
İnceleme Tarihi	: 2003
Boyutları	
En	: 39.4 cm
Boy	: 97.2 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 21.1 adet/cm
Çözü Sıklığı	: 16.9 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Keten iplik
İşleme	: Tel ve ipek iplik
Kenar Süsleme	: Pamuk iplik

EK 1 (devam)

Teknik Özellikler

Zemin	: Bezayağı
İşleme	: Verev sarma, gözenmiş düz hesap iğnesi, karşılaşmış ve gözenmiş verev hesap iğnesi
Kenar Süsleme	: Çırpma dikişi

Kullanılan Renkler

Zemin	: Krem rengi
İşleme	: Altın sarısı, siyah ve yağ yeşili
Kenar Süsleme	: Krem rengi

Motif Özellikleri

Zemin	:-
İşleme	:
Bitkisel Bezeme	: Çınar ağacı, minik ağaç ve yaprak motifi
Geometrik Bezeme	: Düz çizgi

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda kenardan merkeze doğru yönlendirilen ve düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel bezemelerin yer aldığı motifler bulunmaktadır. Kompozisyonu, bağlantılı ve sıralamalarla düzenlenen bitkisel ve geometrik bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifi tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 3
İncelenen Müze	: Aksaray Müzesi
Envanter Numarası	: 648
İnceleme Tarihi	: 2003
Boyutları	
En	: 34.2 cm
Boy	: 83.8 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 17.8 adet/cm
Çözü Sıklığı	: 19.3 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Keten iplik
İşleme	: Tel ve ipek iplik

EK 1 (devam)

Kenar Süsleme : Pamuk iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Verv sarma, sarma ,düz hesap iğnesi, gözenmiş düz hesap iğnesi, karşılaşmış ve gözenmiş verv hesap iğnesi, verv hesap iğnesi, gözeme

Kenar Süsleme : Tığ oyası ve püskül geçirme

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej ve kırmızı

İşleme : Altın sarısı, türbe yeşili, fıstık yeşili, kırmızı, sklamen pembe, çivit mavisi, mavi,turuncu, bordo ve siyah

Kenar Süsleme : Beyaz, kırmızı ve siyah

Motif Özellikleri

Zemin :

İşleme :

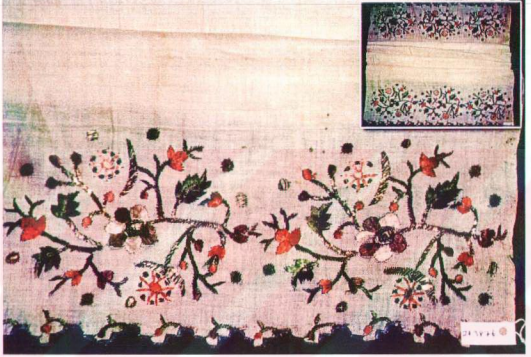
Bitkisel Bezeme: Servi ağacı, karanfil, tomurcuk, dal ve yaprak motifleri

Nesnel Bezeme: Saksı

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda kenardan merkeze doğru yönlendirilen ve düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel ve nesneli bezemelerin yer aldığı motifler bulunmaktadır. Kompozisyonu bağlantılı sıralamalarla düzenlenen bitkisel bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifi tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 4
İncelenen Müze	: Aksaray Müzesi
Envanter Numarası	: 645
İnceleme Tarihi	: 2003
Boyutları	
En	: 52.5 cm
Boy	: 106.2 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 15.9 adet/cm
Çözümlü Sıklığı	: 24.2 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Pamuk iplik
İşleme	: Tel ve ipek iplik

EK 1 (devam)

Kenar Süsleme : İpek iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Sarma, verev sarma, puan, düz Çin iğnesi, gözeme, ciğerdeldi

Kenar Süsleme : Rışliyö

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej rengi

İşleme : Altın sarısı, nefti, yağ yeşili, koyu yavruağzı, yavruağzı, kahverengi, bej ve sütlü kahverengi

Kenar Süsleme : Nefti

Motif Özellikleri

Zemin :-

İşleme :

Bitkisel Bezeme : Çiçek, sümbül, tomurcuk, dal ve yaprak motifleri

Geometrik Bezeme: Zikzak

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; yatay formda sağdan sola doğru yönlendirilen ve düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel bezemelerin yer aldığı üç motif bulunmaktadır. Kompozisyonu, bağlantılı sıralamalarla düzenlenen bitkisel ve geometrik bezemelerin yer aldığı kenar suyu motifi tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 5
İncelenen Müze	: Aksaray Müzesi
Envanter Numarası	: 673
İnceleme Tarihi	: 2003
Boyutları	
En	: 42.2 cm
Boy	: 79.2 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 18.2 adet/cm
Çözüğü Sıklığı	: 16.7 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Keten iplik
İşleme	: Tel ve ipek iplik

EK 1 (devam)

Kenar Süsleme : Pamuk iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Sarma, verev sarma, hasır iğne, şekline göre pesent, dönerek pesent,

Kenar Süsleme : Çırpma dikişi

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej

İşleme : Altın sarısı, açık yağ yeşili, yağ yeşili, ördek başı yeşili, sabun yeşili, gül kurusu, bej, saman sarısı, yavruağzı, kayısı rengi

Kenar Süsleme : Krem rengi

Motif Özellikleri

Zemin : -

İşleme :

Bitkisel Bezeme : Krizantem, yıldız çiçekleri, “S” kıvrımlı dal ve yapraklar

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; yatay formda soldan sağa doğru yönlendirilen ve düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel bezemelerin yer aldığı üç motif bulunmaktadır. Kompozisyon, bağlantılı sıralamalarla düzenlenen ve bitkisel bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifi ile tamamlanmaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 6
İncelenen Müze	: Aksaray Müzesi
Envanter Numarası	: 685
İnceleme Tarihi	: 2003
Boyutları	
En	: 40.4 cm
Boy	: 70.4 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 17.8 adet/cm
Çözüğü Sıklığı	: 25.2 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Pamuk iplik
İşleme	: Tel ve İpek iplik

EK 1 (devam)

Kenar Süsleme : Pamuk İplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Verv sarma, düz hesap iğnesi, gözenmiş düz hesap iğnesi, karşılaşmış ve gözenmiş verv hesap iğnesi

Kenar Süsleme : Baskı dikişi

Kullanılan Renkler

Zemin : Krem rengi

İşleme : Altın sarısı, sıklamen pembe, eflatun, sabun yeşili, siyah

Kenar Süsleme : Krem rengi

Motif Özellikleri

Zemin : -

İşleme :

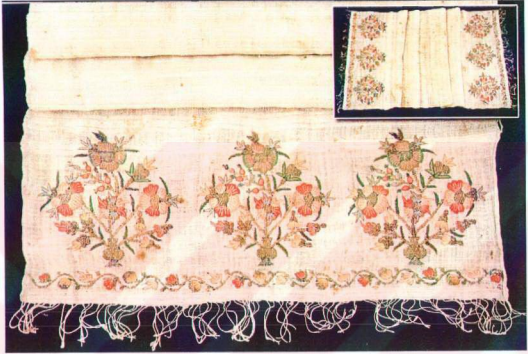
Bitkisel Bezeme : Çiçek, dal, yaprak ve "S" kıvrımlı dal

Geometrik Bezeme: Düz çizgi

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda soldan sağa doğru yönlendirilen ve düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel bezemelerin yer aldığı altı adet motifin dört sıra olarak yerleştirildiği görülmektedir. Kompozisyonu, sağdan sola doğru bağlantılı sıralamalarla düzenlenen ve bitkisel bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifi tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 7
İncelenen Müze	: Ankara Etnografya Müzesi
Envanter Numarası	: 17527
İnceleme Tarihi	: 2003
Boyutları	
En	: 48.1 cm
Boy	: 118.5 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 14.7 adet/cm
Çözüğü Sıklığı	: 14.2 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: (Çözüğü) Keten iplik

Ek 1 (devam)

İşleme	: Sim ve ipek iplik
Kenar Süsleme	: (Çözgü) keten iplik
Teknik Özellikler	
Zemin	: Bezayağı
İşleme	: Sarma, vevv pesent, tahrilli pesent, düz pesent, şekline göre pesent ve balıksırtı
Kenar Süsleme	: Saçak bükme
Kullanılan Renkler	
Zemin	: Bej ve krem rengi
İşleme	: Altın sarısı, gümüş beyazı, sabun yeşili, ördek başı yeşili, yağ yeşili, sütlü kahverengi, koyu yavruağzı, yavruağzı, bej, krem rengi ve cam göbeği mavisi.
Kenar süsleme	: Bej
Motif Özellikleri	
İşleme	:
Geometrik Bezeme: Yatay çizgiler	
Zemin	:
Bitkisel Bezeme : Gül, sümbül, çiçek, tomurcuk, dal ve yapraklar	
Nesnesel Bezeme : Vazo	
Kompozisyon Özellikleri	: Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda merkeze doğru yönlendirilen, düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel ve nesnel bezemelerin yer aldığı üç adet motif bulunmaktadır. Sağdan sola doğru yönlendirilen bağlantılı sıralamalarla düzenlenen ve bitkisel bezemelerin yer aldığı kenar suyu motifi ise kompozisyonu tamamlamaktadır.

Ek 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 8
İncelenen Müze	: Ankara Etnografya Müzesi
Envanter Numarası	: 21269
İnceleme Tarihi	: 2003
Boyutları	
En	: 49.2 cm
Boy	: 125.3 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 15.3 adet/cm
Çözüğü Sıklığı	: 20.1 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Keten ve pamuk iplik
İşleme	: Sim ve ipek iplik
Kenar Süsleme	: (Çözüğü) Keten iplik

Ek 1 (devam)

Teknik Özellikler

Zemin	: Bezayağı
İşleme	: Sarma, balıksırtı, verev pesent, tahrilli pesent, şekline göre pesent, gözeme ve puan
Kenar Süsleme	: Saçak bırakma

Kullanılan Renkler

Zemin	: Bej ve krem rengi
İşleme	:Altın sarısı, yağ yeşili, hardal sarısı, lacivert, petrol mavisi, açık mavi, mercan kırmızısı, yavruağzı, bej ve kahverengi
Kenar süsleme	: Bej

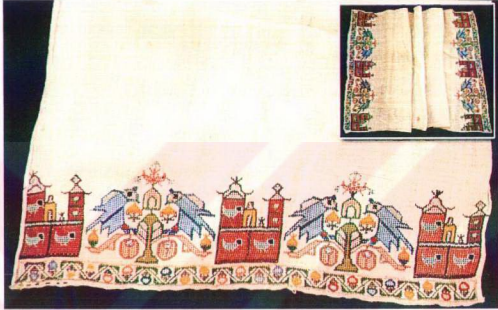
Motif Özellikleri

Zemin	:
Geometrik Bezeme:	Yatay çizgiler
İşleme	:
Bitkisel Bezeme	: Çiçek ve yaprak motifleri
Figüratif Bezeme	:Kuş figürü
Geometrik Bezeme:	Düz çizgi

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; sağdan sola doğru yönlendirilen ve düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel ve figüratif bezemelerin yer aldığı üç adet motif bulunmaktadır. Soldan sağa doğru yönlendirilen bağlantılı sıralamalarla düzenlenen geometrik bezemelerin yer aldığı kenar suyu motifini ise kompozisyonu tamamlamaktadır.

Ek 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 9
İncelenen Müze	:Ankara Etnografya Müzesi
Envanter Numarası	: 21641
İnceleme Tarihi	: 2003
Boyutları	
En	: 45.4 cm
Boy	: 96.5 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 17.4 adet/cm
Çözü Sıklığı	: 15.7 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Keten iplik
İşleme	: Sim, tel ve ipek iplik
Kenar Süsleme	: Pamuk iplik

Ek 1 (devam)

Teknik Özellikler

Zemin	: Bezayağı
İşleme	: Hesap işi antikası, düz hesap iğnesi, gözenmiş düz hesap iğnesi, verev hesap iğnesi, karşılaşmış ve gözenmiş verev hesap iğnesi, ciğerdeldi, düz ve verev sarma
Kenar Süsleme	: Çırpma dikişi
Kullanılan Renkler	
Zemin	: Bej
İşleme	: Altın sarısı, petrol mavisi, açık mavi, sabun yeşili ördekbaşı yeşili, yavruağzı, koyu yavruağzı, taba rengi, kahverengi, kanarya sarısı, bej ve siyah
Kenar Süsleme	: Krem
Motif Özellikleri	
Zemin	: -
İşleme	:
Bitkisel Bezeme	: Nar ağacı, karışık çiçek ve yaprak motifleri ile “S” kıvrımlı dal motifi kullanılmıştır.
Figüratif Bezeme	: Kuş motifi kullanılmıştır.
Nesnel Bezeme	: Mimari formlardan; köşk ve kule motifi kullanılmıştır.
Geometrik Bezeme	: Düz çizgi motifi kenar suyunun iki kenarında yer almaktadır.
Kompozisyon Özellikleri	: Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda merkeze doğru yönlendirilen düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel, nesnel ve figüratif bezemelerin yer aldığı motifler bulunmaktadır. Kompozisyonu, bağlantılı sıralamalarla düzenlenen bitkisel ve geometrik bezemelerin yer aldığı kenar suyu motifi tamamlamaktadır.

Ek 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	:10
İncelenen Müze	:Ankara Etnografya Müzesi
Envanter Numarası	: 7214
İnceleme Tarihi	: 2003
Boyutları	
En	: 54.3 cm
Boy	: 137.7 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 18.1 adet/cm
Çözüğü Sıklığı	: 17.3 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Keten ve pamuk iplik
İşleme	: Sim ve ipek iplik
Kenar Süsleme	: Pamuk iplik

Ek 1 (devam)

Teknik Özellikler

Zemin	: Bezayağı
İşleme	: Balıksırtı, civankaşı, sarma, verev pesent, tahrilli pesent, gözeme ve puan
Kenar Süsleme	: Çırpma dikişi

Kullanılan Renkler

Zemin	: Bej ve krem rengi
İşleme	: Altın sarısı, petrol mavisi, açık mavi, açık yağ yeşili, yağ yeşili, kavun içi, saman sarısı ve bej
Kenar Süsleme	: Krem rengi

Motif Özellikleri

Zemin	:
Geometrik Bezeme	: Üçgen, düz çizgi
İşleme	:
Bitkisel Bezeme	: Kavun, tomurcuk, yaprak ve dal
Nesnel Bezeme	: Kama (bıçak) ve tabak
Geometrik Bezeme	: Düz çizgi

Kompozisyon Özellikleri

:Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda merkeze doğru yönlendirilen, düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel ve nesnel bezemelerin yer aldığı üç motif bulunmaktadır. Kompozisyonu bağlantılı sıralamalarla düzenlenen ve geometrik bezemelerin yer aldığı kenar suyu moti tamamlamaktadır.

Ek 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 11
İncelenen Müze	: Ankara Etnografya Müzesi
Envanter Numarası	: 19571
İnceleme Tarihi	: 2003
Boyutları	
En	: 45.1 cm
Boy	: 110.4 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 17.2 adet/cm
Çözüğü Sıklığı	: 17.5 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Pamuk ve keten iplik
İşleme	: Sim ve ipek iplik

Ek 1 (devam)

Kenar Süsleme : (Çözgü) Keten iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme :Mürver, muşabak, gözeme, düz pesent, şekline göre pesent, sarma, balıksırtı, gözenmiş düz hesap iğnesi

Kenar Süsleme : Saçak bükme

Kullanılan Renkler

Zemin :Bej ve krem rengi

İşleme :Altın sarısı, mercan kırmızısı, yavruağzı, gülkurusu, turkuaz, açık yağ yeşili, yağ yeşili, ördek başı yeşili, sütü kahverengi, kahverengi ve bej rengi

Kenar Süsleme :Bej rengi

Motif Özellikleri

Zemin :

Geometrik Bezeme: Yatay çizgi

İşleme :

Bitkisel Bezeme : Gül, sümbül, başak, tomurcuk, dal ve yaprak motifleri

Nesnel Bezeme : Vazo

Geometrik Bezeme: Daire, dikdörtgen ve düz çizgi

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda merkeze doğru yönlendirilen, düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel ve nesneli bezemelerin yer aldığı üç motif bulunmaktadır. Kompozisyonu, bağlantılı sıralamalarla düzenlenen ve geometrik bezemelerin yer aldığı kenar suyu motifini tamamlamaktadır.

Ek 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No : 12

İncelenen Müze : Ankara Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi
Müzesi

Envanter Numarası : 135 (93)

İnceleme Tarihi : 2003

Boyutları

En : 54.2 cm

Boy : 116.4 cm

Dokuma Sıklığı

Atkı Sıklığı : 16.4 adet/cm

Çözümlü Sıklığı : 21.1 adet/cm

Kullanılan Gereçler

Zemin : Keten iplik

EK 1 (devam)

İşleme	: Tel ve ipek iplik
Kenar Süsleme	: İpek iplik
Teknik Özellikler	
Zemin	: Bezayağı
İşleme	: Sarma, verrev sarma, şekline göre pesent, düz pesent, hasır iğne ve gözeme.
Kenar Süsleme	: Çırpma dikişi
Kullanılan Renkler	
Zemin	: Bej
İşleme	: Altın sarısı, sabun yeşili, açık yağ yeşili, yağ yeşili, sütü kahve, bej ve yavruağızı.
Kenar Süsleme	: Bej
Motif Özellikleri	
Zemin	:-
İşleme	:
Bitkisel Bezeme : Gül, gül yaprağı, dal, yaprak ve çiçek motifi	
Kompozisyon Özellikleri	:Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda sağdan sola doğru yönlendirilen, düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel bezemelerin yer aldığı dört adet motif bulunmaktadır. Kompozisyonu, bağlantılı sıralamalarla düzenlenen, bitkisel bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifi tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No : 13

İncelenen Müze :Ankara Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi
Müzesi

Envanter Numarası : 470 (428)

İnceleme Tarihi : 2003

Boyutları

En : 47.1 cm

Boy : 140.7 cm

Dokuma Sıklığı

Atkı Sıklığı : 13.6 adet/cm

Çözgü Sıklığı : 15.2 adet/cm

Kullanılan Gereçler

Zemin : Keten ve pamuk iplik

İşleme : Tel ve ipek iplik

EK 1 (devam)

Kenar Süsleme : Pamuk iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Susma, şekline göre pesent, balıksırtı, gözeme

Kenar Süsleme : Çırma dikişi

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej ve krem rengi

İşleme : Altın sarısı, yağ yeşili, sabun yeşili, sütlü kahverengi, bej ve kırmızı.

Kenar Süsleme : Bej

Motif Özellikleri

Zemin :

Geometrik Bezeme: Yatay çizgiler

İşleme :

Bitkisel Bezeme : Armut ve yaprak motifleri

Yazılı Bezeme : Arapça harfler

Geometrik Bezeme: Verve çizgi ve kare motifi

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında dikey formda düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel ve yazılı bezemelerin yer aldığı üç adet motif bulunmaktadır. Eski Türkçe olarak yazılan bezemeler okunamamaktadır. Kompozisyonu, bağlantılı sıralamalarla düzenlenen geometrik bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifi tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 14
İncelenen Müze	:Ankara Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Müzesi
Envanter Numarası	: 568 (526)
İnceleme Tarihi	: 2003
Boyutları	:
En	: 46.3 cm
Boy	: 100.3 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 24.5 adet/cm
Çözüğü Sıklığı	: 19.7 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Keten
İşleme	: Sim ve ipek iplik
Kenar Süsleme	: İpek iplik

EK 1 (devam)**Teknik Özellikler**

Zemin	: Bezayağı
İşleme	: Düz hesap iğnesi, gözenmiş düz hesap iğnesi, karşılaşmış ve gözenmiş vev hesap iğnesi
Kenar Süsleme	: İğne oyası

Kullanılan Renkler

Zemin	: Krem
İşleme	:Altın sarısı ve siyah
Kenar Süsleme	:Siyah

Motif Özellikleri

Zemin	:-
İşleme	:
Yazılı Bezeme	: Arapça harfler
Geometrik Bezeme:	Zikzak

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda düzgün sıralamalarla düzenlenen ve etrafının geometrik bezeme ile çevrelediği beş adet yazılı bezeme bulunmaktadır.Müze kayıtlarında yazılı bezemede; elif, lâm ve Allah yazılarının yer aldığı belirtilmektedir.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 15
İncelenen Müze	: Ankara Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Müzesi
Envanter Numarası	: 454 (412)
İnceleme Tarihi	: 2003
Boyutları	
En	: 48.4 cm
Boy	: 132.1 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 27.1 adet/cm
Çözüğü Sıklığı	: 20.6 adet/cm
Kullanılan Gereçler	

EK 1 (devam)

Zemin : (Çözüğü) İpek ve keten iplik

İşleme : Sim ve ipek iplik

Kenar Süsleme : (Çözüğü) Keten ve ipek ipliği

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Susma, civankaşı, şekline göre pesent, balıksırtı, verev sarma ve gözeme

Kenar Süsleme : Saçak bırakma

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej ve krem

İşleme : Altın sarısı ve bordo

Kenar Süsleme : Bej

Motif Özellikleri

Zemin :

Geometrik Bezeme: Yatay çizgi

İşleme :

Bitkisel Bezeme : Dal, tomurcuk, çiçek ve yaprak motifleri

Geometrik Bezeme: Üçgen ve kare motifler

Kompozisyon Özellikleri

: Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda kenardan merkeze doğru yönlendirilen ve düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel motiflerin yer aldığı üç motif bulunmaktadır. Kompozisyonu, bağlantılı sıralamalarla düzenlenen geometrik bezemelerin yer aldığı kenar suyu motifini tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 16
İncelenen Müze	: Ankara Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Müzesi
Envanter Numarası	: 106 (64)
İnceleme Tarihi	: 2003
Boyutları	
En	: 56.1cm
Boy	: 118.4cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 19.5 adet/cm
Çözü Sıklığı	: 20.2 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Keten
İşleme	: Sim ve ipek iplik

EK 1 (devam)

Kenar Süsleme : Sim iplik

Teknik Özellikler

Zemin :Bezayağı

İşleme : Balıksırtı, verev pesent, tahrilli pesent, şekline göre pesent

Kenar Süsleme : Tığ oyası

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej

İşleme : Altın sarısı, yavruağızı, koyu yavruağızı, petrol mavisi, kahverengi, yağ yeşili, açık yağ yeşili, kanarya sarısı ve hardal rengi

Kenar Süsleme : Altın sarısı

Motif Özellikleri

Zemin :-

İşleme :

Bitkisel Bezeme : Gül, lale, zambak, tomurcuk, “C” kıvrımlı dal ve yaprak motifleri

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; yatay formda sağdan sola doğru yönlendirilen ve düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel motiflerin yer aldığı iki motif bulunmaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No : 17

İncelenen Müze :Ankara Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi
Müzesi

Envanter Numarası : 179 (137)

İnceleme Tarihi : 2003

Boyutları

En : 45.2 cm

Boy : 126.2 cm

Dokuma Sıklığı

Atkı Sıklığı : 12.8 adet/cm

Çözü Sıklığı : 14.3 adet/cm

Kullanılan Gereçler

Zemin : Keten ve pamuk iplik

EK 1 (devam)

İşleme : Tel, sim ve ipek iplik

Kenar Süsleme : (Çözüğü) Keten iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Balıksırtı, verev pesent, gözeme, sarma, Türk ajuru ve tel kırma (+ puan).

Kenar Süsleme : Tığ oyası

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej ve krem rengi

İşleme : Altın sarısı, turuncu, taba, krem, bej, sütlü kahve, kahverengi, sabun yeşili, nefti ve yağ yeşili

Kenar Süsleme : Bej rengi

Motif Özellikleri

Zemin :

Geometrik Bezeme: Yatay çizgiler

İşleme :

Bitkisel Bezeme : Krizantem, zambak, sümbül, tomurcuk, dal ve yaprak motifleri

Geometrik Bezeme:Zikzak

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dike formda kenardan merkeze doğru yönlendirilen ve düzgü sıralamalarla düzenlenen bitkisel bezemelerin yer aldığı iki motif bulunmaktadır. Kompozisyonu, bağlantı sıralamalarla düzenlenen geometrik bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifi tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 18
İncelenen Müze	:Ankara Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Müzesi
Envanter Numarası	: 176 (134)
İnceleme Tarihi	: 2003
Boyutları	
En	: 47.4 cm
Boy	: 112.1 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 19.1 adet/cm
Çözüğü Sıklığı	: 16.4 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Pamuk ve keten iplik
İşleme	: Tel ve ipek iplik

EK 1 (devam)

Kenar Süsleme : İpek iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Düz hesap iğnesi, gözenmiş hesap iğnesi, verev hesap iğnesi, karşılaşmış verev hesap iğnesi, gözenmiş verev hesap iğnesi, verev sarma, ciğerdeldi.

Kenar Süsleme : Çırpma dikişi.

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej ve krem rengi

İşleme : Altın sarısı, turuncu, saman sarısı, hardal rengi, petrol mavisi, siyah, sabun yeşili, kahverengi, yavruağzı, krem rengi

Kenar Süsleme : Krem rengi

Motif Özellikleri

Zemin :

Geometrik Bezeme: Yatay çizgiler

İşleme :

Bitkisel Bezeme : Selvi ağacı, çiçek, yaprak dal ve tomurcuklar

Nesneli Bezeme : Saksı ve fıyonk

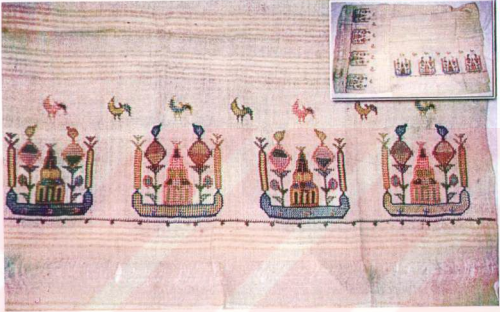
Yazılı Bezeme : Arapça harfle

Geometrik Bezeme : Düz çizgi, kare

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; atlamalı sıralamalarla düzenlenen bitkisel ve nesneli bezemelerin yer aldığı motifler bulunmaktadır. Kompozisyonu, bağlantılı sıralamalarla düzenlenen yazılı ve geometrik bezemelerin yer aldığı, kenarsuyu motifi tamamlamaktadır. Yazılı bezemede rumuzlar yer almıştır.

Ek 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 19
İncelenen Müze	: Çankırı Müzesi
Envanter Numarası	: 563.81.2.136
İnceleme Tarihi	: 2001
Boyutları	
En	: 43.2 cm
Boy	: 114.2 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 13.5 adet/cm
Çözü Sıklığı	: 15.2 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Keten ve pamuk iplik
İşleme	: İpek iplik
Kenar Süsleme	: Pamuk iplik

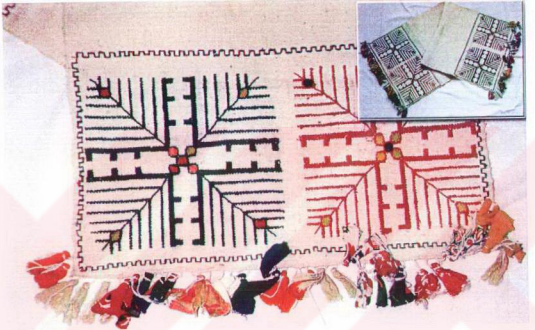
EK 1 (devam)

Teknik Özellikler

Zemin	: Bezayağı
İşleme	: Hesap işi antikası, düz hesap iğnesi, gözenmiş düz hesap iğnesi, verev hesap iğnesi, karşılaşmış ve gözenmiş verev hesap iğnesi
Kenar Süsleme	: Çırpma dikişi
Kullanılan Renkler	
Zemin	: Bej, krem rengi ve sütlü kahverengi
İşleme	: Açık yağ yeşili, yağ yeşili, yavruağzı, koyu yavruağzı, petrol mavisi, açık petrol mavisi, taba, hardal sarısı ve turuncu
Kenar Süsleme	: Krem rengi
Motif Özellikleri	
Zemin	:
Geometrik Bezeme: Yatay çizgi	
İşleme	:
Bitkisel Bezeme : Servi ağacı, çiçek, dal, tomurcuk ve yaprak	
Figüratif Bezeme : Kuş	
Nesnel Bezeme : Köşk, kayık	
Geometrik Bezeme: Düz çizgi ve daire	
Kompozisyon Özellikleri	: Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda kenardan merkeze doğru yönlendirilen ve düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel, nesnel ve figüratif bezemelerin yer aldığı motifler bulunmaktadır. Kompozisyon bağlantılı sıralamalarla düzenlenen geometrik bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifini tamamlamaktadır.

Ek 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 20
İncelenen Müze	: Çankırı Müzesi
Envanter Numarası	: 624.82.6.6
İnceleme Tarihi	: 2001
Boyutları	:
En	: 35.5 cm
Boy	: 81.5 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 9.8 adet/cm
Çözgü Sıklığı	: 13.2 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Pamuk iplik
İşleme	: Pamuk iplik

EK 1 (devam)

Kenar Süsleme : Pamuk iplik ve kumaş parçaları

Teknik Özellikler

Zemin :Bezayağı

İşleme : Sarma, gözeme, düz hesap iğnesi, gözenmiş düz hesap iğnesi

Kenar Süsleme : Püskül

Kullanılan Renkler

Zemin : Krem

İşleme : Petrol mavisi, bordo, yağ yeşili, hardal sarısı, turuncu, yavruağı

Kenar Süsleme : Bordo, lacivert, sarı, kırmızı, turuncu krem

Motif Özellikleri

Zemin :-

İşleme :

Bitkisel Bezeme : Çiçek

Geometrik Bezeme : zikzak

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel motiflerin yer aldığı iki motif bulunmaktadır. Motiflerin etrafını geometrik bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifi çevrelemektedir.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No : 21
İncelenen Müze : Çankırı Müzesi
Envanter Numarası : 555.81.2.128
İnceleme Tarihi : 2001
Boyutları :
En : 47.1 cm
Boy : 129.4 cm

Dokuma Sıklığı

Atkı Sıklığı : 20.2 adet/cm

Çözüğü Sıklığı : 17.6 adet/cm

Kullanılan Gereçler

Zemin : Keten ve pamuk iplik

İşleme : Tel ve ipek iplik

Kenar Süsleme : (Çözüğü) Keten iplik

EK 1 (devam)

Teknik Özellikler

Zemin	: Bezayağı
İşleme	: Gözeme, ciğerdeldi, tel kırma (+ puan), hesap işi antikası
Kenar Süsleme	: Saçak bükme

Kullanılan Renkler

Zemin	: Bej ve krem rengi
İşleme	: Altın sarısı, açık yağ yeşili, yağ yeşili yavruağzı, saman sarısı
Kenar Süsleme	: Bej rengi

Motif Özellikleri

Zemin	: -
İşleme	:

Geometrik Bezeme: Kare, zikzak, düz çizgi

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; geçmeli sıralamalar ile düzenlenen geometrik motiflerin yer aldığı motifler bulunmaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 22
İncelenen Müze	: Çankırı Müzesi
Envanter Numarası	: 579.81.2.152
İnceleme Tarihi	: 2001
Boyutları	
En	: 58.8 cm
Boy	: 157.4 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 19.1 adet/cm
Çözüğü Sıklığı	: 13.4 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Keten ve pamuk iplik
İşleme	: Tel, sim ve ipek iplik

EK 1 (devam)

Kenar Süsleme : Pamuk iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Balık sırtı, sarma, verev pesent, gözeme

Kenar Süsleme : Çırpma dikişi

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej ve krem rengi

İşleme : Altın sarısı, turkuvaz, açık yağ yeşili, yağ yeşili, sabun yeşili, hardal sarısı, yavruağzı, koyu yavruağzı, kahverengi

Kenar Süsleme : Krem rengi

Motif Özellikleri

Zemin :

Geometrik Bezeme: Yatay çizgiler

İşleme :

Bitkisel Bezeme : Karanfil, yıldız çiçeği, çiçek, dal, tomurcuk ve yapraklar

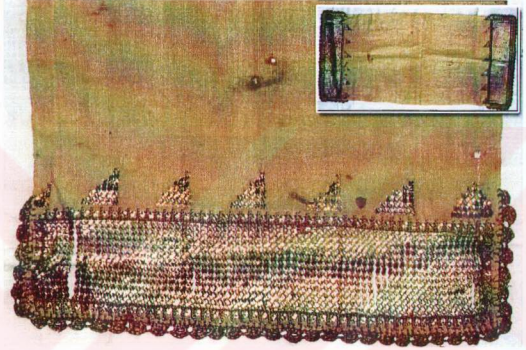
Nesneli Bezeme : Sakı

Geometrik Bezeme: Düz çizgi

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; yatay formda sağdan sola doğru yönlendirilen ve düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel ve nesneli bezemelerin yer aldığı üç adet motif bulunmaktadır. Kompozisyon bağlantılı sıralamalarla düzenlenen geometrik bezemeden oluşan kenarsuyu ile tamamlanmaktadır.

Ek 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No : 23
İncelenen Müze : Kayseri Müzesi
Envanter Numarası : 71/5-6
İnceleme Tarihi : 2001

Boyutları

En : 34.5 cm

Boy : 74.5 cm

Dokuma Sıklığı

Atkı Sıklığı : 12.7 adet/cm

Çözüğü Sıklığı : 16.2 adet/cm

Kullanılan Gereçler

Zemin : Keten iplik

EK 1 (devam)

İşleme : Tel ve ipek iplik

Kenar Süsleme : Sim iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Tel kırma, çarpı (X) puan

Kenar Süsleme : Tığ Oyası

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej

İşleme : Altın sarısı, gümüş beyaz, yağ yeşili

Kenar Süsleme : Altın sarısı

Motif Özellikleri

Zemin : -

İşleme :

Geometrik Bezeme: Üçgen, dikdörtgen

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; yatay ve dikey formda geometrik bezemelerin yer aldığı motiflerin birleştirildiği tek motif olarak düzenlenmiştir.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No : 24
İncelenen Müze : Kayseri Müzesi
Envanter Numarası : 71/38-6
İnceleme Tarihi : 2001

Boyutları

En : 42.1 cm
Boy : 108.2 cm

Dokuma Sıklığı

Atkı Sıklığı : 15.2 adet/cm
Çözü Sıklığı : 13.4 adet/cm

Kullanılan Gereçler

Zemin : Keten ve pamuk iplik

EK 1 (devam)

İşleme : Tel ve ipek iplik

Kenar Süsleme : Pamuk iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Tel kırma (+ puan), hesap işi antıkaşı, verrev pesent, düz hesap iğnesi, gözeme

Kenar Süsleme : Çırpma dikişi

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej ve krem rengi

İşleme : Gümüş beyazı, neftî, yağ yeşili, kahverengi, sütlü kahverengi, koyu yavruağızı, cam göbeği mavi, krem rengi, kanarya sarısı

Kenar Süsleme : Bej

Motif Özellikleri

Zemin :-

Geometrik Bezeme: Yatay çizgiler

İşleme :

Bitkisel Bezeme : Çiçek, yaprak, dal ve bahar dalı

Geometrik Bezeme: Düz çizgi ve zikzak

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda kenardan merkeze doğru yönlendirilen ve düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel bezemelerin yer aldığı üç adet motif bulunmaktadır. Kompozisyonu, bağlantılı sıralamalarla düzenlenen ve geometrik bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifi tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 25
İncelenen Müze	: Kayseri Müzesi
Envanter Numarası	: 72/20-4
İnceleme Tarihi	: 2001
Boyutları	
En	: 63.2 cm
Boy	: 87.4 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 24.3 adet/cm
Çözüğü Sıklığı	: 23.5 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Pamuk iplik
İşleme	: Sim iplik

EK 1 (devam)

Kenar Süsleme : Sim iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Balıksırtı, sarma, verev sarma, hasır iğne, üçgen susma.

Kenar Süsleme : Tiğ oyası

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej

İşleme : Altın sarısı

Kenar Süsleme : Altın sarısı

Motif Özellikleri

Zemin : -

İşleme :

Bitkisel Bezeme : Krizantem, tomurcuk, "C" kıvrımlı dal ve yapraklar

Geometrik Bezeme: Üçgen

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; yatay formda sağdan sola doğru yönlendirilen düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel bezemelerin yer aldığı beş adet motif bulunmaktadır. Kompozisyonu bağlantılı sıralamalarla düzenlenen ve geometrik bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifi tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 26
İncelenen Müze	: Kayseri Müzesi
Envanter Numarası	: 5628
İnceleme Tarihi	: 2001
Boyutları	
En	: 57.9 cm
Boy	: 167.4 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 27.9 adet/cm
Çözüğü Sıklığı	: 31.5 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Pamuk iplik
İşleme	: Sim ve ipek iplik
Kenar Süsleme	: Sim iplik

EK 1 (devam)

Teknik Özellikler

Zemin	: Bezayağı
İşleme	: Sarma, verrev sarma, düz pesent, tahrilli pesent, verrev pesent, şekline göre pesent, gözeme, balıksırtı ve susma
Kenar Süsleme	: Tığ oyası

Kullanılan Renkler

Zemin	: Bej
İşleme	: Altın sarısı, gümüş beyazı, siyah, sabun yeşili, petrol mavisi, yavruağzı, koyu yavruağzı, taba ve sütlü kahverengi
Kenar Süsleme	: Altın sarısı

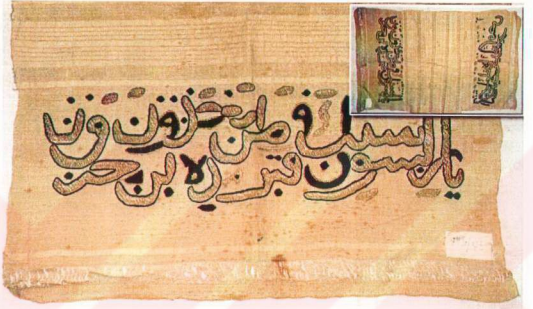
Motif Özellikleri

Zemin	: -
İşleme	:
Bitkisel Bezeme	: Çimen, saman balyası
Nesnesel Bezeme	: Kama (bıçak), terazi, kanca, el tartısı
Figüratif Bezeme	: Koyun, sakatat (akciğer, karaciğer), parça et
Geometrik Bezeme:	Üçgen

Kompozisyon Özellikleri :Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; merkezden kenara doğru yönlendirilen düzgün sıralamalarla düzenlenen nesnel ve figüratif bezemelerin yer aldığı motifler bulunmaktadır. Kompozisyonu bağlantılı sıralamalarla düzenlenen ve geometrik bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifi tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 27
İncelenen Müze	: Kayseri Müzesi
Envanter Numarası	: 73/546
İnceleme Tarihi	: 2001
Boyutları	
En	: 52.2 cm
Boy	: 163.4 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 22.1 adet/cm
Çözüğü Sıklığı	: 14.3 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Keten ve pamuk iplik
İşleme	: Sim ve pamuk iplik
Kenar Süsleme	: Pamuk iplik

EK 1 (devam)

Teknik Özellikler

Zemin	: Bezayağı
İşleme	: Verve pesent, verve sarma, gözeme
Kenar Süsleme	: Çırpma dikişi

Kullanılan Renkler

Zemin	: Bej ve krem rengi
İşleme	: Altın sarısı ve siyah
Kenar Süsleme	: Krem rengi

Motif Özellikleri

Zemin	:
Geometrik Bezeme:	Yatay çizgiler
İşleme	:
Yazılı Bezeme	: Arapça harfler

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; sağdan sola doğru yönlendirilen geçmeli sıralamalarla düzenlenen yazılı bezemelerin yer aldığı motifler bulunmaktadır. Yazılı bezemeler okunamamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 28
İncelenen Müze	: Kayseri Müzesi
Envanter Numarası	: 72/31-2
İnceleme Tarihi	: 2001
Boyutları	
En	: 52.7 cm
Boy	: 108.2 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 24.2 adet/cm
Çözüğü Sıklığı	: 19.3 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Pamuk iplik

EK 1 (devam)

İşleme : Sim ve ipek iplik

Kenar Süsleme : İpek iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Tahrilli pesent, verev pesent, şekline göre pesent, düz pesent, gözeme, verev sarma

Kenar Süsleme : Çırpma dikişi

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej

İşleme : Altın sarısı, saman sarısı, açık yağ yeşili, yağ yeşili, kırmızı, yavruağzı, bej, petrol mavisi, açık mavi, sütlü kahverengi, kahverengi

Kenar Süsleme : Bej

Motif Özellikleri

Zemin : -

İşleme :

Bitkisel Bezeme : Gül, sümbül, gül yaprağı, yaprak ve “S” kıvrımlı dal

Geometrik Bezeme: Verev çizgi

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; yatay formda sağdan sola doğru yönlendirilen bağlantılı sıralamalarla düzenlenen bitkisel bezemelerin yer aldığı motif bulunmaktadır. Kompozisyonu bağlantılı sıralamalarla düzenlenen ve sağdan sola doğru yönlendirilen geometrik bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifi tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 29
İncelenen Müze	:Konya Etnografya Müzesi
Envanter Numarası	: 3997
İnceleme Tarihi	: 2001
Boyutları	
En	: 48.2 cm
Boy	: 123.2 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 17.4 adet/cm
Çözüğü Sıklığı	: 17.9 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Keten ve pamuk iplik
İşleme	: Tel ve ipek iplik
Kenar Süsleme	: (Çözüğü) Keten iplik

EK 1 (devam)

Teknik Özellikler

Zemin	: Bezayağı
İşleme	: Tel kırma, çarpı (X) puan tekniği, muşabak
Kenar Süsleme	: Saçak bırakma

Kullanılan Renkler

Zemin	: Bej ve krem rengi
İşleme	: Altın sarısı, gümüş beyazı, petrol mavisi
Kenar Süsleme	: Bej rengi

Motif Özellikleri

Zemin	:
Geometrik Bezeme:	Yatay çizgiler

İşleme	:
Geometrik Bezeme:	Üçgen, düz çizgi ve verev çizgiler

Kompozisyon Özellikleri	: Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda bir kısmı sağdan sola doğru yönlendirilen bir kısmı kenardan merkeze doğru yönlendirilen ve geometrik bezemelerin yer aldığı motiflerin birleştirildiği tek bir motif bulunmaktadır.
-------------------------	--

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 30
İncelenen Müze	: Konya Etnografya Müzesi
Envanter Numarası	: 5648
İnceleme Tarihi	: 2001
Boyutları	
En	: 44.2 cm
Boy	: 59.1 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 12.1 adet/cm
Çözüğü Sıklığı	: 11.6 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Keten iplik
İşleme	: Pamuk iplik
Kenar Süsleme	: (Çözüğü) Keten iplik

EK 1 (devam)

Teknik Özellikler

Zemin	: Bezayağı
İşleme	: Düz hesap iğnesi, karşılaşmış verev hesap iğnesi, verev hesap iğnesi, verev sarma.
Kenar Süsleme	: Saçak bırakma

Kullanılan Renkler

Zemin	: Bej rengi
İşleme	: Sarı, siyah, ametist moru, eflatun, kırmızı, sklamen, pembe, turkuaz, bordo
Kenar Süsleme	: Bej rengi

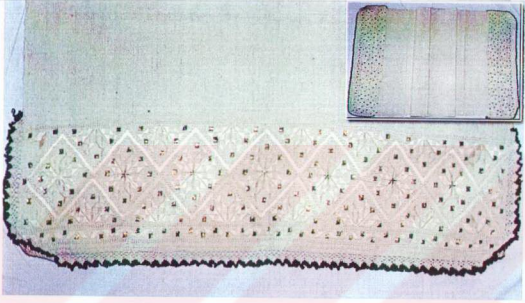
Motif Özellikleri

Zemin	:
İşleme	:
Bitkisel Bezeme	: Karanfil, çiçek, yaprak
Geometrik Bezeme	: Düz çizgi, zikzak

Kompozisyon Özellikleri :Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında, düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel bezemelerin yer aldığı dört adet motif bulunmaktadır. Peşkirin bir kısa kenarında ise bu motiflere ek olarak bir bitkisel motif daha yer almaktadır. Kompozisyonu, bağlantılı sıralamalarla düzenlenen ve geometrik bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifleri tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 31
İncelenen Müze	: Konya Etnografya Müzesi
Envanter Numarası	: 5055
İnceleme Tarihi	: 2001
Boyutları	
En	: 54.1 cm
Boy	: 105.2 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 11.8 adet/cm
Çözü Sıklığı	: 13.3 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Pamuk iplik
İşleme	: Tel ve ipek iplik
Kenar Süsleme	: Pamuk iplik

EK 1 (devam)

Teknik Özellikler

Zemin	: Bezayağı
İşleme	: Susma, verev sarma, sarma, Türk ajuru, hesap işi antikası, sarhoş bacağı

Kenar Süsleme	: Tığ oyası
---------------	-------------

Kullanılan Renkler

Zemin	: Krem rengi
İşleme	: Altın sarısı, krem rengi
Kenar Süsleme	:Krem rengi ve siyah

Motif Özellikleri

Zemin	: -
İşleme	:
Bitkisel Bezeme	: Çiçek, yaprak

Geometrik Bezeme: Zikzak, kare, düz çizgi, üçgen

Kompozisyon Özellikleri	: Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; atlamalı sıralamalarla düzenlenen bitkisel ve geometrik bezemelerin yer aldığı motifler bulunmaktadır. Kompozisyonu, bağlantılı sıralamalarla düzenlenen geometrik bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifini tamamlamaktadır.
-------------------------	--

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 32
İncelenen Müze	: Konya Etnografya Müzesi
Envanter Numarası	: 5591
İnceleme Tarihi	: 2001
Boyutları	
En	: 49.2 cm
Boy	: 112.7 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 18.2 adet/cm
Çözüğü Sıklığı	: 17.5 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Keten iplik
İşleme	: Sim ve ipek iplik

EK 1 (devam)

Kenar Süsleme : (Çözüğü) Ketan iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Düz Çin iğnesi, verev sarma, gözeme

Kenar Süsleme : Saçak bırakma

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej ve krem rengi

İşleme : Altın sarısı, saman sarısı, yağ yeşili, kahverengi

Kenar Süsleme : Bej rengi

Motif Özellikleri

Zemin : -

Geometrik Bezeme: Yatay çizgiler

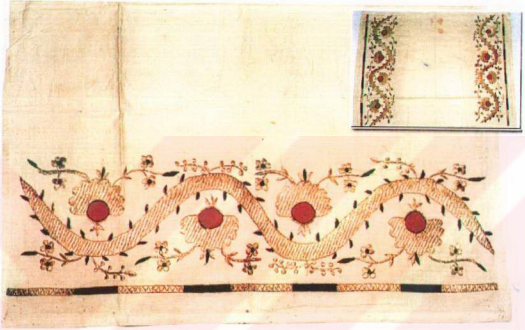
İşleme :

Bitkisel Bezeme : Asma yaprağı, dal ve üzüm

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; düzgün sıralamalarla sağdan sola doğru yönlendirilen ve bitkisel bezemelerin yer aldığı iki motif bulunmaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 33
İncelenen Müze	: Konya Etnografya Müzesi
Envanter Numarası	: 5641
İnceleme Tarihi	: 2001
Boyutları	
En	: 63.1 cm
Boy	: 81.5 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 29.2 adet/cm
Çözgü Sıklığı	: 24.9 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Pamuk iplik
İşleme	: Sim ve ipek iplik

EK 1 (devam)

Kenar Süsleme : Pamuk iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Verve pesent, sarma, verve sarma, puan, gözeme üçgen susma

Kenar Süsleme : Makinada makine dikişi

Kullanılan Renkler

Zemin : Krem rengi

İşleme : Altın sarısı, türbe yeşili, siyah, sklamen pembe

Kenar Süsleme : Krem rengi

Motif Özellikleri

Zemin :-

İşleme :

Bitkisel Bezeme : Mine çiçeği, çiçek, yaprak, dal ve tomurcuklar

Figüratif Bezeme : Kırk ayak

Geometrik Bezeme: Üçgen

Kompozisyon Özellikleri :Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; bağlantılı sıralamalarla düzenlenen, bitkisel ve figüratif bezemelerin yer aldığı motifler bulunmaktadır. Kompozisyonu, bağlantılı sıralamalarla düzenlenen geometrik bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifi tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 34
İncelenen Müze	: Konya Etnografya Müzesi
Envanter Numarası	: 4972
İnceleme Tarihi	: 2001
Boyutları	
En	: 44.1 cm
Boy	: 74.4 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 17.6 adet/cm
Çözüğü Sıklığı	: 20.3 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Keten iplik
İşleme	: Sim ve ipek iplik
Kenar Süsleme	: Pamuk iplik

EK 1 (devam)

Teknik Özellikler

Zemin	: Bezayağı
İşleme	: Balık sırtı, verrev sarma, üçgen susma, verrev pesen tahrilli pesent, şekline göre pesent ve gözeme
Kenar Süsleme	: Çırpma dikişi

Kullanılan Renkler

Zemin	: Krem rengi
İşleme	: Altın sarısı, gümüş beyazı, açık yağ yeşili, yağ yeşili açık pembe, açık yavruağzı, koyu yavruağzı, taba sabun yeşili, bordo
Kenar Süsleme	: Krem rengi

Motif Özellikleri

Zemin	: -
İşleme	:
Bitkisel Bezeme	: Gül, mine çiçeği, tomurcuk, "C" kıvrımlı dal ve çeşitli yapraklar
Geometrik Bezeme:	Üçgen

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; sağdan sola doğru yönlendirilen düzgün sıralamalarla düzenlenen ve bitkisel motiflerin yer aldığı üç adet motif bulunmaktadır. Kompozisyonu, bağlantılı sıralamalarla düzenlenen ve geometrik bezemenin yer aldığı kenarsuyu motif tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

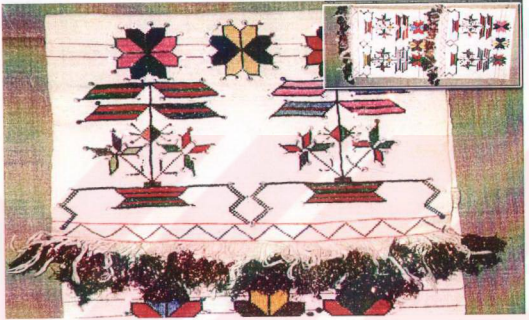
Örnek No	: 35
İncelenen Müze	:Konya Etnografya Müzesi
Envanter Numarası	: 5093
İnceleme Tarihi	: 2001
Boyutları	
En	: 44.2 cm
Boy	: 131.5 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 14.2 adet/cm
Çözüğü Sıklığı	: 18.1 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Pamuk ve keten iplik

EK 1 (devam)

İşleme	: Sim ve ipek iplik
Kenar Süsleme	: Pamuk iplik
Teknik Özellikler	
Zemin	: Bezayağı
İşleme	: Mürver, verev pesent, düz pesent, şekline göre pesent, gözeme, sarma ve verev sarma
Kenar Süsleme	: Çırpma dikişi
Kullanılan Renkler	
Zemin	: Bej ve krem rengi
İşleme	: Altın sarısı, yavruağzı, koyu yavruağzı, bej, kahverengi, petrol mavisi, cam göbeği, açık yağ yeşili ve yağ yeşili
Kenar Süsleme	: Bej rengi
Motif Özellikleri	
Zemin	:
Geometrik Bezeme: Yatay çizgi	
İşleme	:
Bitkisel Bezeme	: Çiçek, dal ve yapraklar
Kompozisyon Özellikleri	
: Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda sağdan sola doğru yönlendirilen ve bitkisel bezemelerin yer aldığı düzgün sıralamalarla düzenlenen iki motif bulunmaktadır.	

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No : 36
İncelenen Müze : Nevşehir Müzesi
Envanter Numarası : 3341
İnceleme Tarihi : 2001
Boyutları

En : 31.5 cm

Boy : 78.2 cm

Dokuma Sıklığı

Atkı Sıklığı : 17.3 adet/cm

Çözüğü Sıklığı : 16.7 adet/cm

Kullanılan Gereçler

Zemin : Pamuk iplik

İşleme : Pamuk iplik ve pul

Kenar Süsleme : (Çözüğü) Pamuk iplik

EK 1 (devam)

Teknik Özellikler

Zemin	: Bezayağı
İşleme	: Kanaviçe, pul dikimi
Kenar Süsleme	: Saçak bırakma ve püskül

Kullanılan Renkler

Zemin	: Krem, kahverengi, kırmızı, açık kahverengi
İşleme	: Gümüş beyazı, çivit mavisi,mavi, siyah, kırmızı, yağ yeşili, ördek başı yeşili, kanarya sarısı, mor, yavruağzı ve kahverengi
Kenar Süsleme	: Altın sarısı, krem rengi

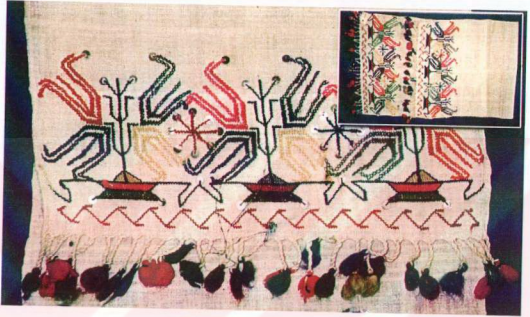
Motif Özellikleri

Zemin	:
Geometrik Bezeme:	Yatay çizgiler
İşleme	:
Bitkisel Bezeme	: Yıldız çiçeği, çiçek, dal ve yaprak
Nesnesel Bezeme	: Saksı
Geometrik Bezeme:	Zikzak

Kompozisyon Özellikleri	: Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda kenardan merkeze doğru yönlendirilen atlamalı sıralamalarla düzenlenen bitkisel ve nesneli bezemelerin yer aldığı iki motif bulunmaktadır. Kompozisyonu, bağlantılı sıralamalarla düzenlenen ve geometrik bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifi tamamlamaktadır.
-------------------------	--

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 37
İncelenen Müze	:Nevşehir Müzesi
Envanter Numarası	: 3042
İnceleme Tarihi	: 2001
Boyutları	
En	: 35.1cm
Boy	: 92.1 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 18.4 adet/cm
Çözgü Sıklığı	: 18.6 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Pamuk iplik
İşleme	: Yün iplik ve pul
Kenar Süsleme	: (Çözgü) Pamuk iplik ve ipek iplik

EK 1 (devam)

Teknik Özellikler

Zemin	: Bezayağı
İşleme	: Düz hesap iğnesi, verev hesap iğnesi, karşılaşmış verev hesap iğnesi ve pul dikimi
Kenar Süsleme	: Saçak bükme ve püskül

Kullanılan Renkler

Zemin	: Krem rengi
İşleme	: Gümüş beyazı, turuncu, saman sarısı, lacivert ördek başı yeşili, siyah, kırmızı ve mor
Kenar Süsleme	: Krem rengi, sıklamen pembe, ördek başı yeşili, hardal sarısı, bordo

Motif Özellikleri

Zemin	:
Geometrik Bezeme:	Yatay çizgi
İşleme	:
Bitkisel Bezeme	: Lale, yaprak, dal
Nesnel Bezeme	: Sakı
Geometrik Bezeme:	Zikzak

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda kenardan merkeze doğru yönlendirilen, düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel ve nesnel bezemelerin yer aldığı üç motif bulunmaktadır. Kompozisyonu, bağlantılı sıralamalarla düzenlenen ve geometrik bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifi tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 38
İncelenen Müze	: Nevşehir Müzesi
Envanter Numarası	: 3219
İnceleme Tarihi	: 2001
Boyutları	
En	: 39.5 cm
Boy	: 88.1 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 14.7 adet/cm
Çözgü Sıklığı	: 13.8 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Keten iplik
İşleme	: Tel ve yün iplik

EK 1 (devam)

Kenar Süsleme : Pamuk iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Gözenmiş düz hesap iğnesi, gözenmiş verev hesap iğnesi, karşılaşmış verev hesap iğnesi, verev sarma ve sarma

Kenar Süsleme : Saçak çekme ve çırpma dikişi

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej ve kırmızı

İşleme : Altın sarısı, mor, eflatun, mavi, ördekbaşı yeşili, kırmızı

Kenar Süsleme : Bej rengi

Motif Özellikleri

Zemin :

Geometrik Bezeme: Yatay çizgi

İşleme :

Bitkisel Bezeme : Söğüt ağacı

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda kenardan merkeze doğru yönlendirilen düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel bezemelerin yer aldığı üç motif bulunmaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 39
İncelenen Müze	:Nevşehir Müzesi
Envanter Numarası	: 3085
İnceleme Tarihi	: 2001
Boyutları	
En	: 35.1 cm
Boy	: 666.2 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 17.1 adet/cm
Çözüğü Sıklığı	: 17.4 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Pamuk ve keten iplik
İşleme	: Sim ve ipek iplik

EK 1 (devam)

Kenar Süsleme : (Çözgü) Keten iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Düz hesap iğnesi, gözenmiş düz hesap iğnesi, verev hesap iğnesi, Türk ajuru ve sarma

Kenar Süsleme : Saçak bükme

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej ve krem rengi

İşleme :Altın sarısı, pembe, yavruağzı, yağ yeşili, nefti, camgöbeği mavisi

Kenar Süsleme : Bej rengi

Motif Özellikleri

Zemin :

Geometrik Bezeme: Yatay çizgiler

İşleme :

Bitkisel Bezeme : Servî, nar ağacı, nar, tomurcuk, dal ve yaprak

Nesneli Bezeme :Saksı

Geometrik Bezeme:Düz çizgi, verev çizgi

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda kenardan merkeze doğru yönlendirilen düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel ve nesneli bezemelerin yer aldığı motifler bulunmaktadır. Kompozisyonu, soldan sağa doğru yönlendirilen bağlantılı sıralamalarla düzenlenen geometrik bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifi tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 40
İncelenen Müze	: Nevşehir Müzesi
Envanter Numarası	: 3336
İnceleme Tarihi	: 2001
Boyutları	
En	: 43.2 cm
Boy	: 121.4 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 17.3 adet/cm
Çözgü Sıklığı	: 15.6 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Pamuk ve keten iplik
İşleme	: Tel ve yün iplik

EK 1 (devam)

Kenar Süsleme : (Çözgü) Keten pamuk iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Düz hesap iğnesi, gözenmiş düz hesap iğnesi, verev hesap iğnesi, karşılaşmış verev hesap iğnesi, gözenmiş verev hesap iğnesi, tel kırma; çarpı puan iğnesi

Kenar Süsleme : Saçak bükme, püskül

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej ve krem rengi

İşleme : Altın sarısı, ördek başı yeşili, yağ yeşili, gül kurusu, saman sarısı, koyu yavruağızı, taba, pembe, koyu pembe

Kenar Süsleme : Çivit mavisî, sıklamen pembe, bordo, sarı, sabun yeşili, hardal sarısı, yağ yeşili, eflatun, krem rengi

Motif Özellikleri

Zemin :

Geometrik Bezeme: Yatay çizgiler

İşleme :

Bitkisel Bezeme : Elma, dal, yaprak, çiçek, "S" kıvrımlı dal

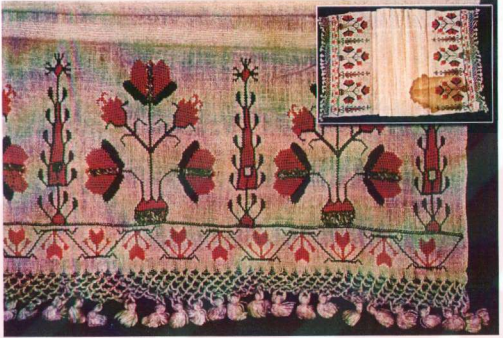
Nesnesel Bezeme : Tabak

Geometrik Bezeme: Üçgen

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda kenardan merkeze doğru yönlendirilen düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel ve nesneli bezemelerin yer aldığı motifler bulunmaktadır. Kompozisyonu, bağlantılı sıralamalarla düzenlenen ve bitkisel bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifi tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 41
İncelenen Müze	:Niğde Müzesi
Envanter Numarası	: 21.9.71
İnceleme Tarihi	: 2003
Boyutları	
En	: 37.3 cm
Boy	: 86.4 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 9.4 adet/cm
Çözümlü Sıklığı	: 16.1 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Pamuk iplik
İşleme	: Sim ve ipek iplik

EK 1 (devam)

Kenar Süsleme : (Çözüğü) Pamuk iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Hesap işi antikası, düz hesap iğnesi, gözenmiş hesap iğnesi, verev hesap iğnesi, karşılaşmış ve gözenmiş verev hesap iğnesi, gözeme, verev sarma

Kenar Süsleme : Kastamonu çarşaf bağlama

Kullanılan Renkler

Zemin : Krem rengi

İşleme : Altın sarısı, ördekbaşı yeşili, mercan kırmızısı

Kenar Süsleme : Krem rengi

Motif Özellikleri

Zemin :

Geometrik Bezeme : Yatay çizgiler

İşleme :

Bitkisel Bezeme : Servi ağacı, dal, karışık çiçek ve yapraklar

Nesnel Bezeme : Saksı

Geometrik Bezeme : Düz çizgi

Kompozisyon Özellikleri

: Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda kenardan merkeze doğru yönlendirilen düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel ve nesnel bezemelerin yer aldığı motifler bulunmaktadır. Kompozisyonu, bağlantılı sıralamalarla düzenlenen bitkisel ve geometrik bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifi tamamlamaktadır.

Ek 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 42
İncelenen Müze	: Niğde Müzesi
Envanter Numarası	: 16.4.65
İnceleme Tarihi	: 2003
Boyutları	
En	: 38.5 cm
Boy	: 112.2 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 16.1 adet/cm
Çözüğü Sıklığı	: 14.5 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Keten ve pamuk iplik
İşleme	: Tel iplik
Kenar Süsleme	: (Çözüğü) Keten iplik

EK 1 (devam)

Teknik Özellikler

Zemin	: Bezayağı
İşleme	: Tel kırma; artı (+) puan tekniği
Kenar Süsleme	: Saçak bükme

Kullanılan Renkler

Zemin	: Bej ve krem rengi
İşleme	: Gümüş beyazı
Kenar Süsleme	: Bej rengi

Motif Özellikleri

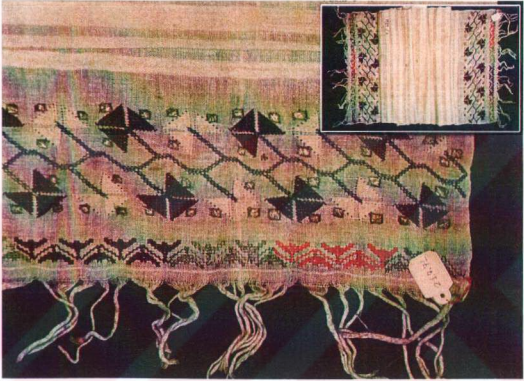
Zemin	:
Geometrik Bezeme	: Yatay çizgi
İşleme	:
Bitkisel Bezeme	: Ağaç
Geometrik Bezeme	: Baklava, üçgen, düz çizgi

Kompozisyon Özellikleri

: Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda kenardan merkeze doğru yönlendirilen düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel ve geometrik bezemelerin yer aldığı motifler bulunmaktadır. Kompozisyonu, bağlantılı sıralamalarla düzenlenen geometrik bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifi tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 43
İncelenen Müze	:Niğde Müzesi
Envanter Numarası	: 21.7.71
İnceleme Tarihi	: 2003
Boyutları	
En	: 38.1 cm
Boy	: 96.1 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 16.2 adet/cm
Çözüğü Sıklığı	: 14.5 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Keten iplik

EK 1 (devam)

İşleme	: Sim ve pamuk iplik
Kenar Süsleme	: (Çözgü) Keten iplik
Teknik Özellikler	
Zemin	: Bezayağı
İşleme	: Gözenmiş düz hesap iğnesi, verev hesap iğnesi, karşılaşmış verev hesap iğnesi, gözenmiş verev hesap iğnesi, verev sarma
Kenar Süsleme	: Saçak bırakma
Kullanılan Renkler	
Zemin	: Bej ve krem rengi
İşleme	: Altın sarısı, bordo, gri, sabun yeşili, yağ yeşili, turuncu ve krem rengi
Kenar Süsleme	: Bej rengi
Motif Özellikleri	
Zemin	:
Geometrik Bezeme: Yatay çizgi	
İşleme	:
Bitkisel Bezeme	: Karanfil, "S" kıvrımlı dal ve yapraklar
Geometrik Bezeme: Kare	
Kompozisyon Özellikleri	: Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; sağdan sola doğru yönlendirilen bağlantılı sıralamalarla düzenlenen bitkisel ve geometrik bezemelerin yer aldığı motifler bulunmaktadır. Kompozisyonu, bağlantılı sıralamalarla düzenlenen ve bitkisel bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifi tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 44
İncelenen Müze	:Niğde Müzesi
Envanter Numarası	: 8.1.71
İnceleme Tarihi	: 2003
Boyutları	
En	: 44.6 cm
Boy	: 110.6 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 13 .1 adet/cm
Çözüğü Sıklığı	: 15.4 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Pamuk ve keten iplik
İşleme	: Sim ve ipek iplik

EK 1 (devam)

Kenar Süsleme : (Çözüğü) Keten iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Hesap işi; düz hesap iğnesi, gözenmiş düz hesap iğnesi
karşılaşmış ve gözenmiş verev hesap iğnesi, hesap iş
antikaşı ve çekme ajur

Kenar Süsleme : Saçak bükme

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej ve krem rengi

İşleme : Altın sarısı, turuncu, kırmızı, turkuaz, kahverengi
ördekbaşı yeşili, yağ yeşili ve krem rengi

Kenar Süsleme : Bej rengi

Motif Özellikleri

Zemin :

Geometrik Bezeme: Yatay çizgiler

İşleme :

Bitkisel Bezeme : Çiçek, yaprak ve “S” kıvrımlı dal

Geometrik Bezeme: Üçgen, düz çizgi

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formundaki peşkirin iki kısa kenarında
sağdan sola doğru yönlendirilen bağlantılı sıralamalarla
düzenlenen bitkisel motifler bulunmaktadır.
Kompozisyonu düzgün sıralamalarla düzenlenen ve
geometrik bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motif
tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No : 45
İncelenen Müze : Niğde Müzesi
Envanter Numarası : 4.2.69
İnceleme Tarihi : 2003
Boyutları

En : 40.9 cm

Boy : 99.6 cm

Dokuma Sıklığı

Atkı Sıklığı : 15.2 adet/cm

Çözü Sıklığı : 15.6 adet/cm

Kullanılan Gereçler

Zemin : Pamuk ve keten iplik

İşleme : Tel ve ipek iplik

EK 1 (devam)

Kenar Süsleme : (Çözgü) Keten iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Antep işi; çitime ajuru, hesap işi antikası, çekme ajur, muşabak, tel kırma; çarpı (X) puan tekniği

Kenar Süsleme : Saçak bırakma

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej ve krem rengi

İşleme : Altın sarısı, petrol mavisi, kırmızı, siyah, hardal sarısı, açık yağ yeşili, yağ yeşili, krem rengi

Kenar Süsleme : Bej rengi

Motif Özellikleri

Zemin :

Geometrik Bezeme: Yatay çizgi

İşleme :

Geometrik Bezeme: Baklava, üçgen, zikzak, düz çizgi, kare

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; atlamalı sıralamalarla düzenlenen ve geometrik bezemelerin yer aldığı motifler bulunmaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 46
İncelenen Müze	: Niğde Müzesi
Envanter Numarası	: 1.1.63
İnceleme Tarihi	: 2003
Boyutları	
En	: 40.2 cm
Boy	: 120.2 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 13.4 adet/cm
Çözüğü Sıklığı	: 15.1 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Pamuk ve keten iplik
İşleme	: Sim ve ipek iplik

EK 1 (devam)

Kenar Süsleme : (Çözgü) Keten iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Türk işi; sarma, verev pesent, düz pesent, gözeme, has
iğne

Kenar Süsleme : Saçak bükme

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej ve krem rengi

İşleme : Altın sarısı, mor, turkuaz, siyah, mavi, hardal sarısı

Kenar Süsleme : Bej rengi

Motif Özellikleri

Zemin :

Geometrik Bezeme: Yatay çizgi

İşleme :

Bitkisel Bezeme : Çiçek, tomurcuk, dal ve yapraklar

Geometrik Bezeme: Zikzak

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dike-
formda kenardan merkeze doğru yönlendirilen düzgün
sıralamalarla düzenlenen bitkisel bezemelerin yer aldığı
üç adet motif bulunmaktadır. Kompozisyonu, bağlantılı
sıralamalarla düzenlenen ve geometrik bezemelerin ye-
raldığı kenarsuyu motifini tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	:47
İncelenen Müze	:Yozgat Müzesi
Envanter Numarası	: 500
İnceleme Tarihi	: 2001
Boyutları	
En	: 33.7 cm
Boy	: 60.1 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 12.7 adet/cm
Çözümlü Sıklığı	: 14.2 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Pamuk iplik
İşleme	: Yün iplik

EK 1 (devam)

Kenar Süsleme : (Çözgü) Pamuk iplik ve kumaş parçaları

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Düz hesap iğnesi, karşılaşılmış ve gözenmiş verrev hesap iğnesi ve gözeme

Kenar Süsleme : Saçak bükme ve püskül

Kullanılan Renkler

Zemin : Krem rengi

İşleme : Siyah ve kırmızı

Kenar Süsleme : Krem rengi, lacivert, kırmızı, turuncu, ördek başı yeşil ve bej rengi

Motif Özellikleri

Zemin :-

İşleme :

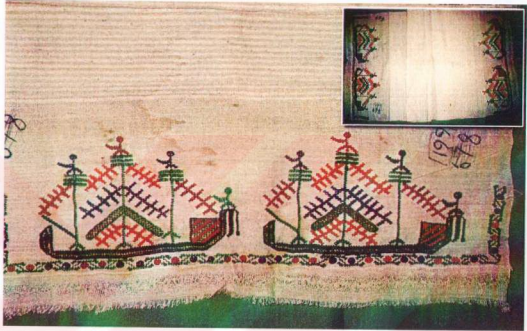
Bitkisel Bezeme : Çiçek ve dal

Geometrik Bezeme: Düz çizgi, verrev çizgi ve zikzak

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel ve geometrik bezemelerin yer aldığı motifler bulunmaktadır. Kompozisyonu bağlantılı sıralamalarla düzenlener geometrik bezelerin yer aldığı kenarsuyu motif tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No : 48
İncelenen Müze : Yozgat Müzesi
Envanter Numarası : 661
İnceleme Tarihi : 2001
Boyutları

En : 46.2 cm

Boy : 122.7 cm

Dokuma Sıklığı

Atkı Sıklığı : 16.9 adet/cm

Çözümlü Sıklığı : 14.5 adet/cm

Kullanılan Gereçler

Zemin : Pamuk ve keten iplik

İşleme : Tel ve ipek iplik

EK 1 (devam)

Kenar Süsleme : (Çözüğü) Keten iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Düz hesap iğnesi, gözenmiş düz hesap iğnesi verrev hesap iğnesi, karşılaşmış ve gözenmiş verrev hesap iğnesi muşabak

Kenar Süsleme : Saçak bırakma

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej ve krem rengi

İşleme : Altın sarısı, türbe yeşili, kırmızı, mercan kırmızısı, mo ve siyah

Kenar Süsleme : Bej rengi

Motif Özellikleri

Zemin :

Geometrik Bezeme: Yatay çizgiler

İşleme :

Bitkisel Bezeme : Tomurcuk, yaprak ve “S” kıvrımlı dal

Nesneli Bezeme : Gemi, direk, yelken

Figüratif Bezeme : İnsan figürü

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda düzgün sıralamalarla düzenlenen nesneli ve figüratif bezemelerin yer aldığı iki adet motif yer almaktadır. Kompozisyonu; bağlantılı sıralamalarla düzenlenen ve bitkisel bezemelerin yer aldığı kenarsuyut motifini tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No :49
İncelenen Müze :Yozgat Müzesi
Envanter Numarası : 639
İnceleme Tarihi : 2001

Boyutları

En : 56.2 cm
Boy : 114.2 cm

Dokuma Sıklığı

Atkı Sıklığı : 18.2 adet/cm
Çözü Sıklığı : 18.7 adet/cm

Kullanılan Gereçler

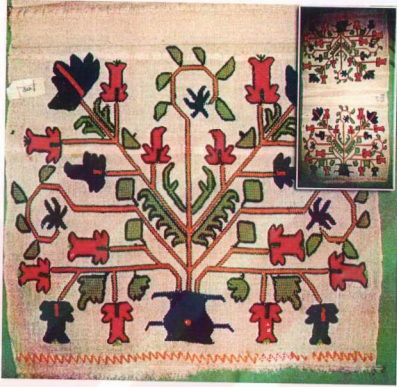
Zemin : Pamuk ve keten iplik

EK 1 (devam)

İşleme	: Yün iplik
Kenar Süsleme	: Pamuk iplik
Teknik Özellikler	
Zemin	: Bezayağı
İşleme	: Hesap işi; düz hesap iğnesi, gözenmiş düz hesap iğnesi, verrev hesap iğnesi, karşılaşmış ve gözenmiş verrev hesap iğnesi
Kenar Süsleme	: Makinede makine dikişi
Kullanılan Renkler	
Zemin	: Krem rengi, bej ve eflatun
İşleme	: Mercan kırmızısı, mor, çivit mavisi, sıklağan pembe, bordo, krem rengi, siyah, turuncu, fıstık yeşili, ördek başı yeşili
Kenar Süsleme	: Krem rengi
Motif Özellikleri	
Zemin	:
Geometrik Bezeme: Yatay çizgiler	
İşleme	:
Bitkisel Bezeme	: Çiçekler, tomurcuk, dal ve "S" kıvrımlı dal.
Nesnel Bezeme	: Saksı
Kompozisyon Özellikleri	: Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel ve nesnel bezemelerin yer aldığı üç adet motif bulunmaktadır. Kompozisyonu, bağlantılı sıralamalarla düzenlenen ve bitkisel bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motif tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No :50
İncelenen Müze :Yozgat Müzesi
Envanter Numarası : 491
İnceleme Tarihi : 2001

Boyutları

En : 39.5 cm
Boy : 104.2 cm

Dokuma Sıklığı

Atkı Sıklığı : 15.2 adet/cm
Çözümlü Sıklığı : 16.4 adet/cm

Kullanılan Gereçler

Zemin : Pamuk ve keten iplik

EK 1 (devam)

İşleme : Yün iplik

Kenar Süsleme : (Çözüğü) Keten iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Hesap işi; düz hesap iğnesi, gözenmiş düz hesap iğnesi, verrev hesap iğnesi, karşılaşmış verrev hesap iğnesi, gözenmiş verrev hesap iğnesi

Kenar Süsleme : Saçak bırakma

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej ve krem rengi

İşleme : Çivit mavisi, turuncu, sıklamen pembe, bordo, fıstık yeşili, ördekbaşı yeşili, siyah

Kenar Süsleme : Bej rengi

Motif Özellikleri

Zemin :

Geometrik Bezeme: Yatay çizgiler

İşleme :

Bitkisel Bezeme : Küpe çiçeği, yıldız çiçeği, dal ve yapraklar

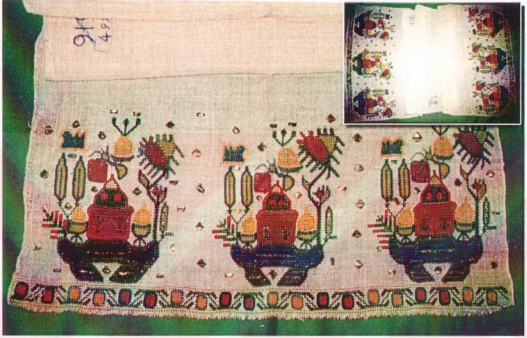
Nesneli Bezeme : Saksı

Geometrik Bezeme: Zikzak

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda bitkisel ve nesneli bezemelerin yer aldığı merkeze yerleştirilen tek bir motif bulunmaktadır. Kompozisyonu bağlantılı sıralamalarla düzenlenen geometrik bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifi tamamlamaktadır.

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 51
İncelenen Müze	: Yozgat Müzesi
Envanter Numarası	: 499
İnceleme Tarihi	: 2001
Boyutları	
En	: 40.4 cm
Boy	: 98.7cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 14.7 adet/cm
Çözgü Sıklığı	: 17.2 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Pamuk iplik
İşleme	: Tel ve ipek iplik

EK 1 (devam)

Kenar Süsleme : İpek iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Hesap işi; sarma, verev sarma, hesap işi antikası, gözenmiş düz hesap iğnesi, verev hesap iğnesi, karşılaşmış verev hesap iğnesi, gözenmiş verev hesap iğnesi

Kenar Süsleme : Çırpma dikişi

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej rengi

İşleme : Altın sarısı, petrol mavisi, saman sarısı, kanarya sarısı, kırmızı, bordo, ördek başı yeşili, yağ yeşili, kahverengi, çivit mavisi, açık petrol mavisi

Kenar Süsleme : Kırmızı

Motif Özellikleri

Zemin :-

İşleme :

Bitkisel Bezeme : Mısır, çiçek, tomurcuk, dal, “S” kıvrımlı dal ve yapraklar

Nesneli Bezeme : Saksı ve köşk

Manzaralı Bezeme : Su kenarı

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel, nesneli ve manzaralı bezemelerin yer aldığı üç adet motif bulunmaktadır. Kompozisyonu, bağlantılı sıralamalarla düzenlenen ve bitkisel bezemelerin yer aldığı kenarsuyu motifi tamamlamaktadır

EK 1 (devam)

BİLGİ FORMU

Örnek No	: 52
İncelenen Müze	: Yozgat Müzesi
Envanter Numarası	: 625 (642)
İnceleme Tarihi	: 2002
Boyutları	
En	: 46.5 cm
Boy	: 146.4 cm
Dokuma Sıklığı	
Atkı Sıklığı	: 21.5 adet/cm
Çözgü Sıklığı	: 24.2 adet/cm
Kullanılan Gereçler	
Zemin	: Pamuk ve keten iplik
İşleme	: Sim ve ipek iplik

EK 1 (devam)

Kenar Süsleme : İpek iplik

Teknik Özellikler

Zemin : Bezayağı

İşleme : Hesap işi; gözenmiş düz hesap iğnesi, karşılaşmış verrev hesap iğnesi, gözenmiş verrev hesap iğnesi

Kenar Süsleme : İğne oyası

Kullanılan Renkler

Zemin : Bej ve krem rengi

İşleme : Altın sarısı, kırmızı, sıklamen pembe, eflatun, mor, mavi, yağ yeşili, siyah, kanarya sarısı ve sabun yeşili

Kenar Süsleme : Siyah

Motif Özellikleri

Zemin :

Geometrik Bezeme: Yatay çizgi

İşleme :

Bitkisel Bezeme : Gül, mine, sümbül, lale çiçekleri, tomurcuklar, gül yaprağı, yapraklar, dal ve "S" kıvrımlı dal

Nesneli Bezeme : Saksı

Yazılı Bezeme : Arapça harfler ve rakamlar

Kompozisyon Özellikleri : Dikdörtgen formdaki peşkirin iki kısa kenarında; dikey formda merkeze doğru yönlendirilen, düzgün sıralamalarla düzenlenen bitkisel ve nesneli bezemelerin yer aldığı iki adet motif bulunmaktadır. İki motifin arasında ise "1936 sene Sabriye Hanım" yazılı bezeme yer almaktadır. Kompozisyonu, soldan sağa doğru bağlantılı sıralamalarla düzenlenen kenarsuyu motifi tamamlamaktadır.

ÖZGEÇMİŞ

Ankara’da doğdu. İlk, orta, lise öğrenimini Ankara’da tamamladı. 1987 yılında girdiği Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi El Sanatları Eğitimi Bölümü Nakış Anabilim Dalı’ndan 1991 yılında mezun oldu. 1995 yılında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü El Sanatları programında “Ankara İli Beypazarı İlçesinde Bulunan El İşlemeli Türk İşi Çevreler” konulu yüksek lisans tezini tamamladı.

1991-1992 Eğitim-öğretim yılında Ankara Beypazarı Kız Meslek Lisesi, 1992-1993 eğitim-öğretim yılında ise Ankara Hatice Hükmət Oğultürk Kız Meslek Lisesinde öğretmenlik yaptı.

1993 yılında Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi El Sanatları Eğitimi Bölümü Nakış Anabilim Dalına araştırma görevlisi olarak atandı. 1998 yılından beri aynı anabilim dalında öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır.